

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Α. ΣΙΟΡΟΚΑ

Βοηθοῦ τῆς ἔδρας τῆς Ἱστορίας Μέσων καὶ Νεωτέρων Χρόνων

Ο ΑΛΗ ΠΑΣΑΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΟΙ ΓΑΛΛΟΙ
ΤΗΣ ΕΠΤΑΝΗΣΟΥ

(Νέα στοιχεία ἀπὸ τὸ ἀνέκδοτο ἀρχεῖο τοῦ C. Berthier)

Βασική επιδίωξη τῆς ἐργασίας αὐτῆς* εἶναι νὰ συμβάλῃ στὴν προσπάθεια πού γίνεται τελευταῖα νὰ ἐρευνηθοῦν τὰ σχετικὰ μὲ τὸν Ἄλῃ πασᾶ μὲ βάση ἀρχειακὲς πηγές. Ἐπιπλέον αὐτὴ ἡ ἀνάγκη ἔχει ἐπανειλημμένα ὑπογραμμισθῆ.¹

Δὲν μᾶς διαφεύγουν βέβαια οἱ δυσκολίες πού παρουσιάζει τὸ θέμα. Αὐτὲς ὀφείλονται σὲ δυὸ κυρίως αἰτίες: α) Στὴν ἐποχὴ, πού εἶναι γεμάτη ἀπὸ τὶς παρασκηνιακὲς ἐνέργειες τῶν διπλωματῶν τῆς Εὐρώπης, καθὼς αὐτοὶ ἀγωνίζονταν νὰ ἐπιλύσουν, ὁ καθένας πρὸς τὸ συμφέρον τῆς χώρας του, τὰ προβλήματα τοῦ Ἀνατολικοῦ Ζητήματος· ἔτσι συχνῶς ἦταν οἱ ἀνακατατάξεις στὸν διπλωματικὸ χάρτη τῆς Εὐρώπης. β) Στὸν γεωγραφικὸ χῶρο (Ἰόνιο καὶ Ἀδριατικὴ μὲ τὰ παράλια τους πρὸς τὴ Βαλκανικὴ), πού κλυδωνιζόταν ἀπὸ τὰ ἀντικρουόμενα συμφέροντα τῶν εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων. Πιστεύουμε ὡστόσο ὅτι κάτι τὸ νέο μπορεῖ νὰ προέλθῃ ἀπὸ τὸ ἀνέκδοτο ὕλικό πού ἔχουμε στὴ διάθεσή μας.

Τὸ ὕλικό αὐτὸ ἀπόκειται στὰ Archives Nationales de France (ANF)² καὶ ἀνήκει στὸ ἀρχεῖο τοῦ στρατηγοῦ César Berthier, πρῶτου διοικητῆ τῆς Ἑπτανήσου κατὰ τὴν κατοχὴ τῆς ἀπὸ τοὺς Αὐτοκρατορικοὺς Γάλλους. Πρῶτη εἶδηση γιὰ τὴν ὑπαρξὴ τοῦ ἀρχείου αὐτοῦ καὶ μιὰ ἐκτεταμένη περίληψη τοῦ περιεχομένου του, κυρίως τοῦ τμήματος πού ἀναφέρεται στὰ Ἑπτάνησα, ἔχουμε στὰ 1935 ἀπὸ τὸν Μ. Θ. Λάσκαρι.³ Τὸ τμήμα τοῦ ἀρχείου πού ἀποτελεῖ τὴν βάση τῆς ἐργασίας μας, παρὰ τὸ περιορισμένο διάστημα πού καλύπτει (Αὐγούστος 1807 - Μάρτιος 1808), ὅταν δηλ. διοικοῦσε τὰ Ἑπτάνησα ὁ C. Berthier, δὲν εἶναι χωρὶς σημασία. Ἀναφέρεται εἰδικὰ στὶς σχέσεις τοῦ Ἄλῃ πασᾶ μὲ τὸν Γάλλο στρατηγὸ καὶ γενικὰ συμβάλλει στὴν κατανόηση τῆς πολιτικῆς καὶ τῶν ἐπι-

---

* Ἡ ἐργασία αὐτὴ ὀφείλεται κυρίως στὸ ἀμέριστο ἐνδιαφέρον τοῦ καθηγητῆ κ. Ζ. Ν. Τσιρπανλῆ, πού μοῦ παραχώρησε τὸ ὕλικό καὶ μοῦ ἀνέθεσε τὸ θέμα στὰ πλαίσια τῶν ἐρευνῶν τῆς ἔδρας τῆς Ἱστορίας Μέσων καὶ Νεωτέρων Χρόνων. Αἰσθάνομαι βαθειὰ ὑποχρέωση νὰ τὸν εὐχαριστήσω θερμὰ καὶ ἀπὸ ἐδῶ, καθὼς καὶ τὸν ἐπιμελητὴ κ. Γ. Σ. Πλουμίδη καὶ τὴν συνάδελφο δ. Ε. Ι. Νικολαΐδου γιὰ τὴν πολὺτιμη βοήθειά τους.

1. Βλ. Διον. Α. Σκιάτη, Ἐπιπλέον πηγὲς πασᾶς. Πρῶτα βήματα στὴν ἀνοδο τοῦ Ἄλῃ Πασᾶ τῶν Γιαννίνων (1750-1784), «Θησαυρίσματα» 6 (1969), σ. 264 καὶ σημ. 13.

2. Βλ. τὸ εἰσαγωγικὸ σημείωμα στὶς Ἐπιστολές.

3. Βλ. Μ. Θ. Λάσκαρι, Ὁ Ναπολέων καὶ ἡ Ἑπτάνησος. Τὸ ἀρχεῖο τοῦ στρατηγοῦ Μπερτιέ, «Ἰόνιος Ἀνθολογία», 1935, σ. (ἀνατ.) 4, 6-7.

διώξεων του Μεγάλου Ναπολέοντα στην περιοχή. Φωτίζει έτσι μερικές πτυχές της μακροπρόθεσμης πολιτικής του, κυρίως στο 'Ανατολικό Ζήτημα.

Γι' αυτό, αφού αναφερθούμε με συντομία στις σχέσεις του 'Αλῆ πασᾶ με τους Γάλλους της Ἑπτανήσου, τόσο τους Δημοκρατικούς (1797-1799) ὅσο και τους Αὐτοκρατορικούς (1807-1814), θὰ προσπαθήσουμε νὰ διερευνήσουμε τίς σχέσεις του με τὸν C. Berthier, ὅπως αὐτές διαμορφώνονται ἀπὸ τίς ἐπιδιώξεις τῆς πολιτικῆς τοῦ καθενός.

Ὁ Ναπολέων, ὄνειροπολώντας πάντοτε κατακτήσεις στὰ Βαλκάνια, θεωροῦσε τὰ ἰλλυρικά παράλια σὰν ἐξαιρετο ὄρημητήριο, ἀκόμη και γιὰ τὸν ἀπώτερο στόχο του, τίς Ἰνδίες.¹ Τίς κατακτητικὲς βλέψεις του ὁ Γάλλος αὐτοκράτορας τίς συγκαλύπτει, προσποιούμενος ὅτι δὲν ἀντιτίθεται στὴ δημιουργία μικρῶν χριστιανικῶν κρατῶν στὴν Ἀνατολή, ποὺ δὲν θὰ εἶχαν βέβαια τίς ἴδιες με τὰ μεγάλα ἀπαιτήσεις τῶν κρατῶν αὐτῶν μάλιστα ἐμφανίζοταν σὰν προστάτης περισσότερο παρά σὰν κύριος.² Ἀλλωστε ἀπὸ πολὺ νωρὶς εἶχε ἐκδηλώσει τίς προθέσεις του, γράφοντας πρὸς τὸν Talleyrand στὶς 16 Αὐγούστου 1797: «Εἰς μάτην ἠθέλαμεν ὑποστηρίξει τὸ τουρκικὸν κράτος. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας θὰ ἴδωμεν τὴν πτώσιν του».³ Συνέπεια αὐτῆς τῆς σκέψεως ἦταν και οἱ διαθέσεις του ἀπέναντι στὴν Ἑλλάδα, γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς ὁποίας πολὺ λίγο τὸν ὠθοῦσαν τὰ ἀλτρουϊστικά του αἰσθήματα. Στους ἴδιους λόγους πρέπει νὰ ἀποδώσουμε και τὴν ἀπόφαση ἀποστολῆς βοήθειας στους Σουλιῶτες.

Μετὰ τὴν συνθήκη τοῦ Tilsit (8 Ἰουλίου 1807) ὁ Ναπολέων ἐτοιμάσθηκε νὰ καταλάβῃ τὰ εὐρωπαϊκὰ ἐδάφη τῆς Τουρκίας. Μὲ διαταγὴ του αὐξήθηκαν τὰ στρατεύματα και τὸ πολεμικὸ ὕλικὸ στὴν Ἰταλία, τὴ Δαλματία και τὴν Κέρκυρα. Γάλλοι ἀξιωματικοὶ διέτρεχαν τὴν Εὐρωπαϊκὴ Τουρκία μελετώντας τὴν κατάστασιν τῶν συγκοινωνιῶν και τῆς οἰκονομίας, καθὼς και τίς πολιτικὲς συνθήκες τῆς περιοχῆς.⁴ Οἱ πληρο-

1. Βλ. *Οὐίλλιαμ Μίλλερ*, Ἡ Τουρκία καταρρέουσα. Ἱστορία τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας ἀπὸ τοῦ ἔτους 1801 μέχρι τοῦ 1913, μετάφρ. Σπυρ. Π. Λάμπρου, Ἐν Ἀθήναις 1914, σελ. 46.

2. Βλ. *Saint-Marc Girardin*, *Les voyageurs en Orient*, «Revue des Deux Mondes» 20 (1859), σ. 521-522.

3. Βλ. *Γερασίμου Ε. Μανρογιάννη*, Ἱστορία τῶν Ἰονίων Νήσων (1797-1815), Ἐν Ἀθήναις 1889, τ. 1, σ. 151 και σημ. 1. Πρὸβλ. *Κ. Καιροπούλλα*, Ὁ Ναπολέων και ἡ Ἑλλάς, Ἡμερολόγιον Μεγάλης Ἑλλάδος, 1928, σ. 354.

4. Βλ. *Γ. Α. Ἄργς*, Ἡ Ἀλβανία και ἡ Ἠπειρος κατὰ τὰ τέλη τοῦ 18ου - ἀρχὰς 19ου αἰῶνος. Τὰ πασαλίκια τῆς Δυτικῆς Ἀλβανίας ἐπὶ Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, ἐκδ. Ἀκαδημίας Ἐπιστημῶν ΕΣΣΔ, Μόσχα 1963, πολυγρ. μετάφρ. Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν, σ. 94 (237).

φορίες γιά τὰ λιμάνια τοῦ Δυρραχίου και τῆς Αὐλώνας ἦταν ἀπαραίτητες στὸν Γάλλο αὐτοκράτορα· διέτασσε λοιπὸν νὰ τοποθετηθοῦν ταχυδρόμοι ἀπὸ τὸ Βουθρωτὸ ὡς τὸ Cattaro γιά τὴ διασφάλιση και τὴ διευκόλυνση τῶν ἐπικοινωνιῶν.¹ Τὸ σχέδιο, σὲ γενικὲς γραμμές, ἦταν τὸ ἐξῆς: ‘Ο στρατὸς τῆς Δαλματίας, μὲ ὀρμητῆριο και κέντρο ἀνεφοδιασμοῦ τὴν Κέρκυρα, θὰ διέσχιζε τὴ Βοσνία και θὰ ἐνωτόταν στὴ Μακεδονία μὲ τοὺς Αὐστριακοὺς και στὴν ‘Αδριανούπολη μὲ τοὺς Ρώσους, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἄμεση κατάρρευση τῆς Τουρκίας.² Βοήθεια ἐξ ἄλλου σὲ ὄπλα και ἐφόδια εἶχε σταλῆ σ’ ὄλους τοὺς Βοσνίους και ‘Αλβανοὺς ἀρχηγούς, μὲ τοὺς ὁποίους οἱ στρατηγοὶ τοῦ τῆς Δαλματίας και τῆς ‘Ιταλίας εἶχαν σχέσεις.³

‘Ετσι γίνεται φανερὴ ἡ σημασία τῶν νησιῶν γιά τὴν ἄσκηση τῆς ἀνατολικῆς πολιτικῆς τῆς Γαλλίας και ἡ χρησιμότητα τῆς φιλίας τῶν πασάδων τῶν παραλίων τῆς ‘Αδριατικῆς και ἰδίως τοῦ ἰσχυροῦ ‘Αλῆ πασᾶ τῶν ‘Ιωαννίνων. Σὲ ἐπιστολὴ τοῦ Ναπολέοντα πρὸς τὸ Διευθυντῆριο τῆς 5/16 Αὐγούστου 1797 διαβάζουμε πὼς τὰ νησιά Κέρκυρα, Ζάκυνθος και Κεφαλλονιά τὸν ἐνδιέφεραν περισσότερο ἀπ’ ὅτι ὀλόκληρη ἡ ‘Ιταλία.⁴ Μ’ αὐτὰ θὰ μπορούσε νὰ κρατήση ὅ,τι θάῤπερνε ἀπὸ τὸν διαμελισμὸ τῆς ‘Οθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας και ἐπὶ πλέον θὰ ἦταν ἓνα καλὸ στήριγμα τοῦ ἐμπορίου τῆς ‘Ανατολῆς. Πρὸς τὸν ἀδελφὸ του μάλιστα ‘Ιωσήφ, βασιλιά τῆς ‘Ιταλίας, τόνιζε πὼς ἡ Κέρκυρα ἔχει μεγαλύτερη σπουδαιότητα ἀπὸ τὴ Σικελία και θὰ ἦταν ὀλέθρια πληγὴ στὰ σχέδιά του ἡ ἀπώλειά της· θὰ κλεινόταν ἔτσι γιά τοὺς Γάλλους ἡ ‘Αδριατικὴ και ἐπὶ πλέον ὁ ἐχθρὸς θὰ εἶχε στὴ διάθεσή του μιὰ περιοχὴ, ἀπ’ ὅπου θὰ στρατολογοῦσε πολλοὺς και ἱκανοὺς στρατιῶτες ἐναντίον τῆς ‘Ιταλίας.⁵ ‘Αντίθετα, ἡ κτήση και ἡ διατήρηση τῶν νησιῶν θὰ ἀσφάλιζε τὶς ἰλλυρικὲς τοῦ ἐπαρχίες, θὰ τοῦ παρεῖχε ἓνα μεγάλο πλεονέκτημα γιά τὴν ἄσκηση πιέσεως ἐπὶ τῆς Τουρκίας και τὴν κυριαρχία στὴ Μεσόγειο

1. Βλ. *A. Boppe, L'Albanie et Napoléon (1797-1814)*, Paris 1914, σ. 93 και σημ. 1.

2. Βλ. *Ed. Driault, ‘Ιστορία τοῦ ‘Ανατολικοῦ Ζητήματος, μετάφρ. Χαράλ. ‘Αννίνου, ‘Εν ‘Αθήναις 1910*, σ. 132.

3. *Boppe, L'Albanie*, σ. 64.

4. Βλ. *M. Θ. Δάσκαρι, Τὸ ‘Ανατολικὸν Ζήτημα (1800-1923)* (πανεπιστημιακὲς παραδόσεις), Θεσσαλονίκη 1948, σ. 136 σημ. 1. Πρβλ. *‘Αποστόλου Ε. Βακαλοπούλου, ‘Ιστορία τοῦ Νέου ‘Ελληνισμοῦ, τ. 4, Θεσσαλονίκη 1973*, σ. 604-605, σημ. 1 τῆς σ. 605.

5. *Μαυρογιάννη, ‘Ιστορία τῶν ‘Ιονίων Νήσων, τ. 2, σ. 191, 197*. Πρβλ. και *‘Εμμ. Ροδοκανάκη, ‘Ο Βοναπάρτης και αἱ ‘Ιόνιοι Νῆσοι. ‘Επεισόδιον τῶν κατακτήσεων τῆς Δημοκρατίας και τῆς Πρώτης Αὐτοκρατορίας (1797-1816)*, προλεγ. Σπυρ. Γ. Παππᾶ, μετάφρ. Νοεμῆς Α. Ζωηροῦ - Πασσᾶ, Κέρκυρα 1937, σ. 213.

6. Βλ. *Σπυρίδωνος Δ. Λουκάτου, ‘Ο ‘Ιωάννης Καποδίστριας και ἡ ‘Επτάνησος Πολιτεία, ‘Αθήναι 1959*, σ. 93.

και θα απέκλειε στους άσπονδους έχθρους του, τους Άγγλους, την Άδριατική.¹

Οι στόχοι τής πολιτικής του στην Ανατολή και ιδιαίτερα στη Βαλκανική μοιραία έφεραν τον Ναπολέοντα σε έπαφή με τον ισχυρότερο ήγεμόνα τής περιοχής, τον Άλη πασά· έτσι ή γειτνίαση του Άλη με τα Ίόνια νησιά συνετέλεσε ώστε ο τέως άσημος μπέης του Τεπελενιού και πασάς των Τρικάλων να δέχεται άφθονες τις περιποιήσεις των Ευρωπαϊών διπλωματών.² Ο Ναπολέων λοιπόν, που είδε τα Γιάννινα και σαν ώραϊο παρατηρητήριο μεταξύ Κωνσταντινουπόλεως και Κέρκυρας, Άδριατικής και Αιγαίου,³ επεδίωκε τη φιλία του Άλη από την πρώτη ακόμα κατοχή των Έπτανήσων (1797-1799) και έδινε οδηγίες στον τότε Γάλλο διοικητή Gentili να περιποιήται τον ισχυρό πασά. Πίστευε ο Ναπολέων, καθώς έγραφε στον Gentili από το Μιλάνο στις 10 Νοεμβρίου 1797,⁴ πως ή δύναμη του Άλη θα απέβαινε προς το συμφέρον τής Δημοκρατίας· στο όνομα λοιπόν του συμφέροντος αυτού θα έπρεπε να βοηθήσουν τον πασά των Γιαννινών να αποκτήση περισσότερη δύναμη. Βέβαια, δεν έλειψαν και οι αντίθετες απόψεις. Ο Talleyrand συμβούλευε να προσέχουν, γιατί «ο άνθρωπος αυτός (ο Άλης) συνενώνει, μαζί με φωτα ήμισα συνήθη δι' ένα Μουσουλμάνον, πνεύμα πονηρόν και χαρακτήρα φιλόδοξον».⁵ Η άποψη αυτή φαίνεται πως έπηρέασε τον Ναπολέοντα, παρά τις εύνοιές για τον Άλη είσηγήσεις διαφόρων κατά καιρούς άπεσταλμένων του Γάλλου μονάρχη. Οι άπεσταλμένοι αυτοί βεβαίωναν με υπερβολικό ζήλο για τη φιλία και την πίστη του Άλη, πληροφορούσαν για τη δύναμη, καθώς και για την ώραία ναυπηγήσιμη ξυλεία τής περιοχής του.⁶

Άπό τη μεριά του ο Άλης, πρώτος αυτός, καθώς λέγει,⁷ επίζητεϊ τη φιλία του Ναπολέοντα, προβλέποντας την τρικυμία που έμελλε να μεταβάλλη ριζικά τις σχέσεις Γαλλίας - Τουρκίας και προσπαθώντας να

1. Müller, 'Η Τουρκία καταρρέουσα, ξ. ά., σ. 56.

2. Βλ. Σπ. Π. Άραβαντινού, 'Ιστορία του Άλη Πασά του Τεπελενλή, Έν Άθήναις 1895, σ. ιδ' - ιε', 202.

3. Βλ. William Plover, The Diamond of Jannina. Ali Pasha 1741-1822, London 1970, σ. 125.

4. Βλ. Καρόλου Μένδελσον - Βαρθόλδη, 'Ιστορία τής Ελλάδος, μετάφρ. Άγγ. Βλάχου, τ. 1, Έν Άθήναις 1873, σ. 125-126. Πρβλ. Borpe, L'Albanie, ξ. ά., σ. 8-9 και σημ. 1 τής σ. 9. — Κ. Καιροφύλλα, 'Ο Ναπολέων και ή Έλλάς, ξ. ά., σ. 358. — Χριστίνας Κίτσου - Πιτούλη, Μικρή συμβολή στη μελέτη τής ζωής και του έργου του Άλέξη Νούτσου, «Ηπειρωτική Έστία» 23 (1974), σ. 158.

5. Καιροφύλλα, ξ. ά., σ. 358.

6. Plover, The Diamond of Jannina, σ. 124-125.

7. Βλ. έπιστ. αριθ. 5· πρβλ. και Χρ. Κίτσου - Πιτούλη, ξ. ά., σ. 159.

ώφεληθῆ ἀπ’ αὐτήν.¹ Τῇ φιλία τῶν Γάλλων τὴν ἐπιζητεῖ ὁ ‘Αλῆς κυρίως μετὰ τὴ νίκη τοῦ Ναπολέοντα στὸ ‘Αούστερλιτς και τὴν κατοχὴ τῆς Δαλματίας.²

‘Αργότερα, λίγο πρὶν ἀπὸ τὴ δευτέρη γαλλικὴ κατοχὴ τῆς ‘Επτανήσου, ὁ Ναπολέοντας, αὐτοκράτορας πιά, λησμονώντας τὸ γαλλικὸ αἷμα ποῦ χύθηκε στὴ σφαγὴ τῆς Νικοπόλεως, δὲν παρέλειψε νὰ ἀνανεώσῃ τὶς σχέσεις του με τὸν ‘Αλῆ. Τοῦ ἔστειλε ἀντιπροσωπεῖες και δῶρα, τὸν ἐθώπευε με ἐπιστολές και τὸν βοηθοῦσε οὐσιαστικᾶ στὸν ἐξοπλισμὸ και τὴν ἐκπαίδευση τῶν στρατιωτῶν του.³ ‘Εβλεπε τώρα τὸν ‘Αλῆ σὰν φράγμα στὴν πολιτικὴ τῶν Ρώσων, σὰν τὴ δύναμη ποῦ θὰ τοὺς ἐμπόδιζε νὰ ἐπιχειρήσουν τὸ παραμικρὸ ἐνάντια στὸν γαλλικὸ στρατὸ τῆς Δαλματίας⁴ και σὰν τὸν καλύτερο φύλακα τῆς Κέρκυρας, ὅπως ἔγραφε στὸν Talleyrand στίς 19 ‘Ιουνίου 1806.⁵

‘Αλλὰ και ὁ ‘Αλῆ πασάς, ὅταν πιά ἡ δευτέρη γαλλικὴ κατοχὴ τῶν ‘Ιόνιων νησιῶν (1807-1814) ἦταν γεγονός, δὲν ἔπαυε νὰ ἐκλιπαρῆ τὴ «φιλία και τὴν προστασία» τοῦ Ναπολέοντα, νὰ προκαλῆ εὐνοϊκές πρὸς τὸν αὐτοκράτορα εἰσηγήσεις ἢ νὰ εὐχαριστῆ γι’ αὐτέες⁶ και νὰ κόπτεται πῶς τὸ κύριο μέλημά του εἶναι νὰ διατηρήσῃ τὴν «αὐτοκρατορικὴ χάρη και προστασία», πράγμα ποῦ τὸ ἐπιθυμοῦσε πάντα και θὰ τὸ ἐπιθυμῆ ὡς τὴν τελευταία του ὥρα. Φέρει μάλιστα σὰν ἰσχυρὸ ἐπιχείρημα τὶς μέχρι τότε πρὸς τοὺς Γάλλους ὑπηρεσίες και τὴ φιλία του, ὅταν ἀκόμη ἦταν ἀβέβαιο τὸ μέλλον τοῦ Ναπολέοντα.⁷ Καλλιεργεῖ ἐπίσης φιλικές σχέσεις με τὸν πανίσχυρο πρεσβευτὴ τοῦ Ναπολέοντα στὴν Πύλη, τὸν στρατηγὸ Sébastiani, ὁ ὁποῖος δὲν παραλείπει νὰ γράψῃ πρὸς τὸν στρατάρχη τῆς Δαλματίας Marmont στίς 28 ‘Ιανουαρίου και στίς 6 Μαρτίου 1807 γιὰ νὰ ἀποστείλῃ στὸν ‘Αλῆ βοήθεια σὲ ὑλικὸ και ἐκπαιδευτέες.⁸ Με τὴν ἐπιρροὴ μάλιστα τοῦ Sébastiani στὴν Πύλη πετυχαίνει ὁ ‘Αλῆς νὰ διοριστοῦν οἱ γιοί του Μουχτάρ και Βελῆς διοικητέες τῆς Ναυπάκτου και τῆς Πελοποννήσου,⁹ πράγμα ποῦ διπλασίασε και τὴν ἐπικράτεια και τὴ δύναμή του.

1. *Μαυρογιάννη*, ‘Ιστορία, τ. 1., σ. 154.

2. *Plomer*, ἔ. ἀ., σ. 124.

3. *Ροδοκανάκη*, ‘Ο Βοναπάρτης και οἱ ‘Ιόνιοι Νῆσοι, σ. 215, 217.

4. *Μαυρογιάννη*, ‘Ιστορία, τ. 2, σ. 151.

5. *Boppe*, *L’Albanie et Napoléon*, σ. 62 και σημ. 1.

6. Βλ. ἐπιστολές ἀριθ. 10, 13 και ἐπιστ. τῆς 15/27 Δεκ. 1807 εἰς *ANF*, 33 AP 37, Corr. d’Aly Pacha.

7. Βλ. ἐπιστ. ὑπ’ ἀριθ. 3.

8. *Boppe*, ἔ. ἀ., σ. 65 και σημ. 1, 2.

9. *Σπ. ‘Αραβαντινοῦ*, ‘Ιστορία ‘Αλῆ Πασᾶ, σ. 206· πρβλ. και *Παναγιώτου* ‘Α-

Βασικός σταθμός στις σχέσεις τῶν Γάλλων μὲ τὸν Ἀλῆ ὑπῆρξε ἡ συνθήκη τοῦ Tilsit, ποῦ ὑπογράφηκε στὶς 8 Ἰουλίου 1807 μεταξὺ τοῦ Ναπολέοντα καὶ τοῦ τσάρου Ἀλεξάνδρου Α' καὶ ποῦ ἀπλώσε τὴ γαλλικὴ ἐπιρροὴ σ' ὀλόκληρη τὴν εὐρωπαϊκὴ ἥπειρο. Οἱ δυὸ ἡγεμόνες ἔμειναν στὸ Tilsit 15 ἡμέρες, κατὰ τὶς ὁποῖες συζητήθηκε ἡ τύχη τοῦ κόσμου καὶ κυρίως τὸ Ἀνατολικὸ Ζήτημα.¹ Ἐκεῖ ἡ ρωσικὴ διπλωματία προσπαθοῦσε νὰ παρασύρῃ τὸν Ναπολέοντα στὸν κατήφορο τῆς διανομῆς τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους.²

Μὲ τὰ φανερά ἄρθρα τῆς συνθήκης ἀναγνωρίζονταν οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Ναπολέοντα βασιλεῖς τῆς Ὀλλανδίας, τῆς Νεαπόλεως καὶ τῆς Βεστφαλίας.³ Τὰ οὐσιώδη ὅμως ἄρθρα εἶναι τὰ «χωριστὰ καὶ μυστικά», μὲ τὰ ὁποῖα ἡ Ρωσία ἐγκατέλειπε τὸ Στόμιο τοῦ Καττάρου (Bocca di Cattaro) καὶ τὰ Ἴονια νησιά, ἐγκατέλειπε δηλ. τὶς θέσεις τῆς στῆ Μεσόγειο⁴ καὶ ἀπέβλεπε στὴν κατάληψη ἄλλων ἐκτεταμένων ἐδαφῶν στῆ Βαλκανικὴ.⁵ Μὲ τὸ δεῦτερο ἀπὸ τὰ μυστικά ἄρθρα οἱ Γάλλοι ἔπαιρναν τὰ Ἐπτάνησα «κατὰ πλήρη κυριότητα καὶ κυριαρχίαν ὑπὸ τῆς Α. Μ. τοῦ Αὐτοκράτορος Ναπολέοντος τοῦ Α'».⁶

Ἡ μυστικότητά τῆς συμφωνίας ἐπιβαλλόταν ἀπὸ τὰ πράγματα. Δὲν ἦταν ἀρκετὸ νὰ παραχωρηθοῦν τὰ νησιά στοὺς Γάλλους· ἔπρεπε αὐτοὶ νὰ τὰ καταλάβουν, καὶ οἱ Ἄγγλοι ἀγρυπνοῦσαν.⁷

Ὁ Ἀλῆ πασὰς ἔστειλε στὸ Tilsit εἰδικὸ ἀπεσταλμένο τὶς πρῶτες ἡμέρες τοῦ 1807, τὸν Guerini - Μεχμέτ, μὲ ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Ναπο-

ραβαντινοῦ, Χρονογραφία τῆς Ἡπέιρου τῶν τε ὁμῶρων Ἑλληνικῶν καὶ Ἰλλυρικῶν χωρῶν διατρέχουσα κατὰ σειρὰν τὰ ἐν αὐταῖς συμβάντα ἀπὸ τοῦ σωτηρίου ἔτους μέχρι τοῦ 1854, Ἐν Ἀθήναις 1856, τ. 1, σ. 300 (ἔπου ἀναφέρεται μόνον ἡ τοποθέτηση τοῦ Βελῆ ὡς διοικητῆ τῆς Πελοποννήσου).

1. *Driault*, Ἱστορία τοῦ Ἀνατολικοῦ Ζητήματος, σ. 123.

2. Ἔ. ἀ., σ. 129.

3. Λεπτομέρειες γιὰ τὸ περιεχόμενον τῆς συνθήκης βλ. στοῦ *Μαυρογιάννη*, Ἱστορία, τ. 2, σ. 176-177 καὶ *Driault*, ἔ. ἀ., σ. 128-129.

4. *Ed. Driault*, Napoléon et la résurrection de la Grèce, Paris 1924, σ. 7.

5. *M. Θ. Λάσκαρι*, Τὸ Ἀνατολικὸν Ζήτημα, σ. 29, 166 σημ. 3.

6. *Bl. S. Th. Lascaris*, L'Académie Ionienne. Un Institut littéraire à Corfou sous la domination Napoléonienne, «Revue des Études Napoléoniennes» Nov.-Dec. 1925, σ. (ἀνατ.) 4 σημ. 1. — *M. Θ. Λάσκαρι*, Τὸ Ἀνατολικὸν Ζήτημα, σ. 187. Ἡ ὑπογραφή τῆς συνθήκης ἀναγγέλθηκε στὴν Ἐπτανησιακὴ Γερουσία ἀπὸ τὸν πρόξενον τῆς Ρωσίας κόμη Μοτσεινίγο (βλ. *Μαυρογιάννη*, Ἱστορία, τ. 2, σ. 179-180, ἔπου δημοσιεύεται ἡ σχετικὴ ἀπάντηση τῆς Γερουσίας· πρβλ. *Λουκάτου*, Ὁ Καποδίστριας καὶ ἡ Ἐπτάνησος Πολιτεία, σ. 93, ἔπου μᾶλλον ἐσφαλμένα ἀναφέρεται Γάλλος ἀντισυνταγματάρχης Βερτιέ).

7. *Ροδοκανάκη*, Ὁ Βοναπάρτης καὶ αἱ Ἴόνιοι Νῆσοι, σ. 207.

λέοντα γραμμένη στις 30 Μαρτίου 1807.¹ Ο άπεσταλμένος γίνεται δεκτός από τον Γάλλο αυτοκράτορα, αλλά δεν πετυχαίνει στην άποστολή του, να παραχωρηθούν δηλ. τὰ Ἐπτάνησα στον κύριό του. Ο Ναπολέων, πού στο παρελθόν είχε ύποσχεθῆ τὴν Κέρκυρα στον Ἀλῆ πασά, τῶρα λησμονεῖ τὴν ύπόσχεσή του.²

Ἡ συνθήκη τοῦ Tilsit χειροτέρευσε πολὺ τὶς σχέσεις τοῦ Ἀλῆ πασά, ὅπως ἄλλωστε καὶ τῆς Πύλης, μὲ τοὺς Γάλλους. Οἱ Τοῦρκοι κατηγοροῦν τῶρα τὸν Ναπολέοντα ὅτι τοὺς ἔξαπάτησε καὶ κατέστρωσε μὲ τὸν Ἀλέξανδρο ἓνα σχέδιο διανομῆς τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας.³ Ὁ Ἀλῆς ἔβλεπε νὰ ναυαγοῦν τὰ σχέδιά του. Δὲν ὑπῆρχε πιά κανένας τρόπος νὰ πάρη τὴν κατοχὴ του τὰ Ἐπτάνησα, οὔτε καὶ χῶρος, μέσα στο σχέδιο διανομῆς τοῦ κόσμου μεταξύ Γαλλίας καὶ Ρωσίας, γιὰ δημιουργία τοῦ κράτους πού ὄνειρευόταν. Ἀκόμη εἶχε χαθῆ καὶ ἡ ἐλπίδα νὰ τὸν δεχθῆ ὁ Ναπολέων ὑποτελῆ τῆς Γαλλικῆς Αὐτοκρατορίας καὶ νὰ τοῦ παραχωρήσῃ τὰ νησιά σὰν κληρονομικὴ ἡγεμονία.⁴ Τέλος κι αὐτὸς ὁ ἄμεσος στόχος τοῦ Ἀλῆ, ἡ Λευκάδα, δὲν μπορούσε πιά, μὲ τὴν ἐγκατάσταση τῶν Γάλλων στὰ Ἰόνια νησιά, νὰ γίνῃ πραγματικότητα. Ἡ λεία πού πίστευε πὼς σὲ λίγο θὰ ἔπιανε, τοῦ ξέφευγε μέσα ἀπὸ τὰ χέρια. Δὲν εἶναι δύσκολο λοιπὸν νὰ καταλάβουμε τὴ λύσσα καὶ τὴν ὀργή του, ἂν σκεφθοῦμε πὼς γιὰ τὸν Ἀλῆ τὸ προσωπικὸ συμφέρον βρισκόταν πάνω ἀπὸ κάθε ἄλλη σκέψη.⁵

Μέσα σ' αὐτὸ τὸ εὐρωπαϊκὸ πολιτικὸ κλίμα, πού τὸ χαρακτήριζε ἡ ρευστότητα, ἡ κατάσταση στὰ νησιά τοῦ Ἰονίου δὲν ἦταν καὶ τόσο ὀμαλῆ.

Στὰ τέλη τοῦ 18ου αἰ., κατὰ μιὰ πρόχειρη γαλλικὴ στατιστικὴ τοῦ 1799, ὄλα τὰ νησιά μαζί ἀριθμοῦσαν 247.543 ψυχές.⁶ Τὸ Ἰόνιο, μετὰ τὴν κατάλυση τῆς Γαληνότατης Δημοκρατίας τοῦ Ἀγίου Μάρκου, δὲν παρεῖχε καμιὰ ἀσφάλεια στὸ ἐμπόριο, γιὰτὶ τὰ νερά του αὐλακῶνονταν ἀπὸ τὰ ἀντίπαλα πολεμικὰ πλοῖα τῶν Γάλλων καὶ τῶν Ἀγγλων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ πειρατικά. Ἐτσι ὀλόκληρο τὸ βάρος καὶ ἡ εὐθύνη τοῦ

1. *Boppe, L'Albanie et Napoléon*, σ. 75.

2. Βλ. Γ. Α. Ἄρς, Ἡ Ἀλβανία καὶ ἡ Ἡπειρος, σ. 93 (235).

3. Βλ. *Gabriel Remérand, Ali de Tébelen Pacha de Jannina (1744-1822)*, Paris 1928, σ. 119.

4. *Μένδελσων - Βαρθόλδη*, Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος, σ. 141.

5. *Μαυρογιάννη*, Ἱστορία, τ. 2, σ. 174. Πρβλ. Σπ. Ἀραβαντινοῦ, Ἱστορία τοῦ Ἀλῆ Πασά, σ. 207-208. — *Boppe, L'Albanie*, σ. 87-88. — *Remérand, Ali de Tébelen*, σ. 119.

6. Βλ. *Εὐγενίου Βικτόροβις Ταρλέ*, Ὁ ναύαρχος Οὐσακῶφ στὰ νησιά τοῦ Ἰονίου, μετάφρ. Κώστα Χειμαριοῦ, «Κερκυραϊκὰ Χρονικά» 9 (1962), σ. 51.

έπισιτισμού πέρασε στις αρχές των νησιών.¹ 'Επί πλέον, οί έπτανήσιοι ναυτικοί χρησιμοποιήθηκαν από τους Γάλλους για τήν επάνδρωση πλοίων, στα όποια χορηγήθηκαν διπλώματα καταδρομής. Τέτοια όμως διπλώματα είχαν χορηγηθῆ από τους "Αγγλους και σ' άλλα έλληνικά πλοία, κι έτσι, όχι σπάνια, συνέβαινε νά πολεμοῦν "Ελληνες έναντίον 'Ελλήνων.² Τήν κατάσταση επιδείνωσε ό αποκλεισμός των γαλλικῶν παραλιών από τους "Αγγλους, πού επέκτάθηκε, χωρίς και νά κηρυχθῆ επίσημα, και στα 'Ιόνια νησιά άμέσως μόλις τά κατέλαβαν οί Γάλλοι.³

"Ετσι στα 1807 παρατηρεῖται μεγάλη έλλειψη τροφίμων, υπερβολική ανατίμηση όλων των εισαγομένων ειδῶν και παράλληλα σημαντική υποτίμηση των εγχώριων προϊόντων. Κατά μιὰ πληροφορία, μάλιστα, σύγχρονου πρὸς τὰ γεγονότα, τὸν 'Οκτώβριο τοῦ 1807 οί κυνηγοί δὲν ἔβρισκαν οὔτε μολυβένια σφαιρίδια, ἐκτὸς ἀπὸ ἐκεῖνα πού κατασκευάζαν οί Γάλλοι στρατιῶτες.⁴ Στα άλλα νησιά, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Κέρκυρα, ἡ κατάσταση ἦταν ἀκόμη χειρότερη. Τῆ χειροτέρευε και τὸ ἄγονο ἔδαφος και ἡ συγκέντρωση στὴν Κέρκυρα μεγάλων ποσοτήτων τροφίμων ἀπὸ τοὺς Γάλλους, πού φοβόνταν ἄμεση ἐπίθεση των "Αγγλων.⁵

Στὸ πολιτικὸ πεδίο, τὴν 5/17 'Ιουνίου 1807, λίγες μέρες δηλ. πρὶν ἀπὸ τὴν ὑπογραφή τῆς συνθήκης στὸ Tilsit, ἡ 'Επτανησιακὴ Γερουσία, μὲ τὴν ἐπέμβαση και τὴν πίεση τοῦ προξένου τῆς Ρωσίας κόμη Μοτσενίγου, μὲ προκήρυξή της πρὸς τὸν λαὸ ἐξέθετε τις ἀφορμὲς παραπόνων ἐναντίον τῆς Γαλλίας. Μὲ τὴν ἴδια προκήρυξη ἔβγαινε ἀπὸ τὴν οὐδετερότητα στὸ πλευρὸ τῆς Ρωσίας ἐναντίον τῆς Γαλλίας και τῆς Τουρκίας και ἀποφάσιζε νά ἐπιτρέπη στοὺς "Αγγλους και Ρώσους καταδρομείς τὸν ἐλλιμενισμό και ἀνεφοδιασμό τους στα λιμάνια τῆς Πολιτείας' ἐπίσης προέτρεπε τοὺς κατοίκους νά ἐτοιμασθοῦν για ἄμυνα ἀπὸ ἐνδεχόμενη προσβολὴ των Γάλλων.⁶

Θά περίμενε λοιπὸν κανεὶς τις ἀντιδράσεις των κατοίκων, μόλις

1. Διον. Δ. Ζερμπᾶ, Οί Παξοί ὑπὸ τοὺς Αὐτοκρατορικοὺς Γάλλους. 8/20 Αὐγούστου 1807-3/15 Φεβρουαρίου 1814, Ἀθήναι 1961, σ. 18.

2. "Ε. ἄ., σ. 97-98.

3. "Ε. ἄ., σ. 18.

4. Βλ. Ν. Β. Μάνεση, Περὶ Νικολάου Ἀρλιώτη (1731-1812) και τοῦ χειρογράφου Χρονικοῦ αὐτοῦ, «Κερκυραϊκὰ Χρονικὰ» 8 (1960), σ. 126.

5. Ζερμπᾶ, Οί Παξοί, σ. 18-19. Για τὴν οἰκονομικὴν κατάσταση των νησιῶν βλ. κυρίως στοῦ Ἀνδρέου Μ. Ἀνδρεάδη, Ἡ ἐπτανησιακὴ δημοσία οἰκονομία κατὰ τὴν περίοδο 1798-1814. Ἐκδίδεται ἐκ των καταλοίπων τοῦ συγγραφέως ἐπιμελεῖα Βαλερίου Μέξα, Κέρκυρα 1936.

6. Μαυρογιάννη, Ἱστορία, τ. 2, σ. 168-169. Πρβλ. Ζερμπᾶ, ἔ. ἄ., σ. 10-11 και Λουκάτου, Ὁ Καποδίστριας και ἡ Ἐπτανήσος Πολιτεία, σ. 80 και σημ. 1.

πληροφορήθηκαν πῶς οἱ πολιτικοὶ συνδυασμοὶ τῆς Εὐρώπης τοὺς ἐπέβαλαν νέους κυρίους, μάλιστα αὐτοὺς, ἐναντίον τῶν ὁποίων ἡ Γερουσία τοὺς καλοῦσε νὰ ἀμυνθοῦν. Οἱ κάτοικοι ὅμως τῆς ‘Επτανήσου φαίνεται πῶς εἶχαν συνηθίσει στὶς ἀλλεπάλληλες τύχες τῆς πατρίδας τους μετὰ τὴν πτώση τῆς Βενετίας. “Ἐβλεπαν μὲ ἀδιαφορία κάθε νέα ἀλλαγὴ, ἴσως γιατί πίστευαν πῶς δὲν ἐμελλε νὰ διαρκέσῃ γιὰ πολὺ. “Ἐτσι τὸν ἐνθουσιασμό τους κατὰ τὴν ἀφιξὴ τῶν Δημοκρατικῶν Γάλλων καὶ τὴν ἀφοσίωσή τους ἔπειτα πρὸς τὸν ὁμόδοξο τσάρο διαδέχτηκε τώρα μιὰ τέλεια ἀδιαφορία κατὰ τὴν ἀφιξὴ τῶν Αὐτοκρατορικῶν Γάλλων. Κι ἀκόμη, οἱ πολιτικοὶ τῆς ‘Επτανήσου εἶχαν πάντοτε ἔτοιμα φιλόφρονα λόγια γιὰ κάθε νέο κύριο, ὅπως συνήθως γίνεται μὲ τοὺς ἀδύνατους ἀπέναντι στοὺς ἰσχυροὺς.¹

Αὕτῃ ἦταν ἡ κατάσταση τῆς ‘Επτανήσου, ὅταν μὲ ἄκρα μυστικότητα οἱ Γάλλοι ἐτοιμάζονταν νὰ ὑλοποιήσουν τὶς ἀποφάσεις τῆς συνθήκης τοῦ Tilsit. Διοικητὴς τῶν νησιῶν τοῦ ‘Ιονίου διορίζεται ὁ στρατηγὸς César Berthier,² ποὺ ξεκινᾷ γιὰ τὴν Κέρκυρα μὲ 2 λόχους πυροβολικοῦ καὶ 2 συντάγματα πεζικοῦ, γαλλικὸ καὶ ἰταλικὸ, μὲ τὴν πρόφαση πῶς στέλνεται γιὰ ὑπεράσπιση τοῦ Τάραντα καὶ τοῦ “Οτραντο.³

Στις 8/20 Αὐγούστου 1807 φθάνει στὴν Κέρκυρα ἀπὸ τὸ “Οτραντο τὸ πρῶτο γαλλικὸ στρατιωτικὸ τμημα ἀπὸ 1500 ἄνδρες καὶ μετὰ ἀπὸ λίγες μέρες φθάνει κι ὁ ἴδιος ὁ Berthier μὲ ἄλλους 3.000 περίπου. ‘Ο ρῶσος ναύαρχος Σενιάβιν τοῦ παραδίνει τὰ νησιά⁴ καὶ ἀποχωρεῖ στὰ μέσα Σεπτεμβρίου 1807 ἀφήνοντας στὴν Κέρκυρα μόνον τοὺς ἀσθενεῖς καὶ ἀνάπηρους στρατιῶτες του, ποὺ κι αὐτοὶ φεύγουν τὸν Νοέμβριο τῆς ἐπόμενης χρονιάς.⁵

‘Ο ‘Αλῆ πασάς, ποὺ πληροφορήθηκε ἀπὸ τὸν στρατηγὸ Marmont γιὰ τὴν ἐπικείμενη ἀφιξὴ τῶν Γάλλων, δὲν κρύβει τὴ βιασύνη του νὰ γνωρίσῃ τὸ ὄνομα τοῦ νέου διοικητῆ⁶ κι ἀμέσως τοῦ στέλνει ἓνα θερμὸ γράμμα, πρὶν καλὰ καλὰ μάθῃ πῶς ὁ Berthier ἔφθασε στὴν Κέρκυρα.⁷

1. *Μαυρογιάννη*, ‘Ιστορία, τ. 2, σ. 183-184· πρβλ. *Ροδοκανάκη*, ‘Ο Βοναπάρτης καὶ αἱ ‘Ιόνιοι Νῆσοι, σ. 210.

2. Σύντομο βιογραφικὸ τοῦ Berthier βλ. στοῦ Μ. Θ. Λάσκαρι, ‘Ο Ναπολέων καὶ ἡ ‘Επτανήσος, ἔ. ἀ., σ. (ἀνατ.) 5 καὶ *Κων. Γ. Μαχαιρᾶ*, Πολιτικὴ καὶ διπλωματικὴ ἱστορία τῆς Λευκάδος (1797-1810), ‘Αθήναι 1954, σ. 607 σημ. 1.

3. Βλ. *Μαυρογιάννη*, ‘Ιστορία, τ. 2, σ. 177 καὶ *Ροδοκανάκη*, ἔ. ἀ., σ. 208.

4. Βλ. *Μαυρογιάννη*, ‘Ιστορία, τ. 2, σ. 184. Στις ἡμερομηνίες αὐτὲς συμφωνοῦν ὅλοι σχεδὸν οἱ μεταγενέστεροι.

5. Βλ. *N. B. Μάνεση*, Περὶ Νικολάου ‘Αρλιώτη, ἔ. ἀ., σ. 126.

6. Βλ. ἐπιστ. τῆς 14/26 Αὐγ. 1807 εἰς *ANF*, 33 AP 37, Corr. d’Aly Pacha.

7. Βλ. ἐπιστ. ἀριθ. 1.

Ἄλλὰ κι ὁ Γάλλος στρατηγός, στήν προσπάθειά του νά ἀναθερμάνη τίς σχέσεις μέ τόν Ἄλῃ, δέν παραλείπει νά τόν κολακέψῃ μέ λόγια καί δῶρα, ὅπως μαθαίνουμε ἀπό τίς σχετικῆς ἀπαντήσεις τοῦ τελευταίου.¹

Λίγες μέρες μετά τήν ἀφιξή του στήν Κέρκυρα, τήν 1 Σεπτεμβρίου 1807, ὁ Berthier μεταβάλλει ἀστραπιαῖα μέ δική του, ὅπως φαίνεται, πρωτοβουλία τὸ διοικητικὸ σύστημα τῶν νησιῶν. Καταλύει τὸ πολίτευμα τοῦ 1803, ὑψώνει τὴ γαλλικὴ σημαία, κηρύσσει τὰ Ἐπτάνησα ἐπαρχία τῆς Γαλλικῆς αὐτοκρατορίας, τὸν στρατό τους στρατὸ τῆς Γαλλίας καί τοὺς κατοίκους τοὺς ὑπάρχουσ τοῦ αὐτοκράτορά του. Ἄναδιοργανώνει τὴ Γερουσία καί τὴν καθιστᾷ πρωτοκολλητὴ τῶν ἀποφάσεων τοῦ Γενικοῦ Διοικητῆ, τίτλο πού μόνος του δίνει στὸν ἑαυτό του.² Ἔτσι μέσα σὲ λίγες ἡμέρες καί χωρὶς νά προκληθοῦν ταραχές, ὁ Berthier κάνει τὰ Ἐπτάνησα, καί τυπικά, τμῆμα τῆς Γαλλικῆς αὐτοκρατορίας.³ Στὴ συνέχεια, μέ ἀλλεπάλληλες προκηρύξεις του, ἀναμιγνύεται στὰ πράγματα τῆς Ἐκκλησίας, καθιερώνει γιορτὲς γιὰ διάφορες ἐπετείους, καταργεῖ τὸ παλαιὸ ἡμερολόγιο, ἐπιβάλλει τὴ διδασκαλία τῆς γαλλικῆς γλώσσας στὰ σχολεῖα κι ἀπαγορεύει τίς ὁμαδικὲς καθόδους τῶν χωρικῶν στήν πόλη.⁴

Οἱ παραπάνω ἐνέργειες τοῦ Berthier ἔρχονταν σὲ ἀντίθεση μέ τὴν πολιτικὴ τοῦ Ναπολέοντα. Ὁ Γάλλος μονάρχης φοβόταν τὴν ἀντίδραση τῶν συμμάχων του Ρώσων, γιὰ τὸ τσάρος θεωροῦσε τὸν ἑαυτό του προστάτη τῶν νησιῶν καί τὸ πολίτευμά τους τὸ καλῦτερο γιὰ τὸν τόπο. Ἐπὶ πλεόν δέν ἐπιθυμοῦσε νά δυσαρεστήσῃ τοὺς κατοίκους καί νά τοὺς σπρώξῃ στήν ἀγκαλιὰ τῶν Ἀγγλων. Ἔτσι ἡ δυσαρέσκειά του γιὰ τίς ἐνέργειες τοῦ στρατηγοῦ του ἐκδηλώνεται σὲ ἐπιστολὴ του τῆς 6 Ὀκτωβρίου 1807 πρὸς τὸν ἀδελφὸ του Ἰωσήφ, βασιλιὰ τῆς Νεαπόλεως. Στὴν ἐπιστολὴ του αὐτῆ, μεταξύ ἄλλων, ἔγραφε : «Ἐγὼ ἐτήρησα σιγὴν περὶ τούτου, ὧφειλε νά σιωπήσῃ καί ἐκεῖνος (ὁ Berthier) καί νά διακηρύξῃ ὅτι τὸ πολίτευμα τῶν νήσων θὰ τηρηθῆ ἀνέπαφον»⁵. Σὲ ἐπιστολὴ του ἐπίσης πρὸς τὸ ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν στίς 12 Ὀκτωβρίου 1807 διαβάζουμε : «Ἡ πρόθεσίς μου εἶναι νά μὴ καινοτομήσωμεν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν διοίκησιν

1. Βλ. ἐπιστ. τῆς 6/18 Σεπτ. 1807 εἰς ANF, ξ. ἀ., καί τὴν ἐπιστ. ὑπ' ἀριθ. 8.

2. Βλ. *Μαυρογιάννη*, Ἱστορία, τ. 2, σ. 185-187 τὴν ἑλληνικὴν μετάφραση τοῦ κειμένου τοῦ Προσωρινοῦ Κυβερνητικοῦ Ὁργανισμοῦ τῆς 1 Σεπτ. 1807 βλ. στοῦ *Μαχαιρᾶ*, Πολιτικὴ καί διπλωματικὴ Ἱστορία τῆς Λευκάδος, σ. 618-622· βλ. ἐπίσης τὸ κείμενο τῆς προκηρύξεως στοῦ *François Lenormant*, *La Question Ionienne devant l'Europe*, Paris 1859, σ. 35-37· πρβλ. καί *Λουκάτου*, Ὁ Καποδίστριας, σ. 97 σημ. 1.

3. Βλ. *Ροδοκανάκη*, Ὁ Βοναπάρτης καί αἱ Ἰόνιοι Νῆσοι, σ. 212.

4. Βλ. *Μαχαιρᾶ*, ξ. ἀ., σ. 635 κ.ἐ.

5. *Μαυρογιάννη*, Ἱστορία, τ. 2, σ. 187-188.

τῆς χώρας καὶ νὰ παραμείνῃ αὕτη μὲ τοὺς πλέον ἐλευθέρους θεσμούς». ¹ Παρ’ ὅλα αὐτὰ ὅμως, μπροστὰ σὲ τετελεσμένο γεγονός καὶ κατὰ βάθος ἱκανοποιημένος ἀπὸ τὴν ἐπιτυχία τοῦ πειράματος τοῦ Berthier καὶ τὴν ἔλλειψη ἀντιδράσεων, προέβη στὴν ἐπίσημη προσάρτηση τῶν νησιῶν στὴ Γαλλία. Μὲ τὸ διάταγμα τοῦ Fontainebleau τῆς 10 Νοεμβρίου 1807 υἱοθετοῦσε, μὲ ὀρισμένες τροποποιήσεις, τὸν Προσωρινὸ Ὀργανισμό τοῦ Berthier καὶ προέβαινε στὴν ὀριστικὴ ἐφαρμογὴ του. Μὲ τὸ ἴδιο διάταγμα ἰδρυόταν ἡ θέση τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Ἐπιτρόπου, μὲ εὐρεῖες ἀρμοδιότητες. Μὲ τὴ νέα αὐτὴ θέση περιοριζόταν ἀκόμη πῶς πολὺ ἡ δύναμη τῆς Γερουσίας, ὅση δηλ. τῆς εἶχε ἀφήσει ὁ Berthier, καὶ ἐτίθετο φραγμὸς στὶς τυχὸν ἀθαιρεσίες τοῦ Γενικοῦ Διοικητῆ. ²

Τὸ διάταγμα τοῦ Fontainebleau ἦταν τὸ τελευταῖο καὶ πῶς ἰσχυρὸ πλῆγμα στὶς ἐλπίδες ποὺ ἔτρεφαν ἐπίσημοι κύκλοι τῆς ‘Επτανήσου γιὰ τὸ ἀμετάβλητο τοῦ διοικητικοῦ συστήματος τῶν νησιῶν. Ἄς σημειωθῆ ὅτι πολλοί, ἀκόμη καὶ ὁ Μοτσενίγος καὶ ὁ Καποδίστριας, πίστευαν ἀκράδαντα ὅτι ἡ συνθήκη τοῦ Tilsit ἐσήμαινε μόνον ἀλλαγὴ ὕψηλου προστάτη καὶ δὲν ἐπέφερε καμιὰ οὐσιαστικὴ μεταβολὴ στὴ διακυβέρνηση τῶν νησιῶν. Ἦταν κι αὐτὸς ἓνας λόγος σοβαρὸς ποὺ δὲν δυσαρεστήθηκαν ἢ τουλάχιστο ποὺ δὲν ἀντέδρασαν οἱ ‘Επτανήσιοι στὴν ἀλλαγὴ. ³ Ἀπὸ τὴν ἄλλη, εἶχαν λόγους νὰ εἶναι δυσαρεστημένοι ἀπὸ τοὺς Ρώσους, τῶν ὁποίων τὸν πρόξενο κόμη Μοτσενίγο κατηγοροῦσαν γιὰ ἰδιοτέλεια καὶ ἄσκοπη σπατάλη τοῦ δημόσιου χρήματος. ⁴

Ὁ Berthier ὅμως δὲν ἐκμεταλλεύθηκε καθόλου αὐτὸ τὸ πνεῦμα. Ἀντίθετα ἔκανε τὸ κάθε τί γιὰ νὰ δημιουργήσῃ δυσαρέσκειες, τόσο μὲ τὶς ἐπεμβάσεις του σ’ ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς δημόσιας ζωῆς, ὅσο καὶ μὲ τὸν σκανδαλώδη ἰδιωτικὸ του βίο.

Ἡ πῶς σημαντικὴ αἰτία γιὰ τὴ δημιουργία δυσαρεσκειῶν ἐναντίον τῶν Γάλλων ὑπῆρξε ἡ οἰκονομικὴ ἐξαθλίωσις ποὺ προκάλεσε στὶς λαϊκὲς τάξεις ἡ γαλλικὴ τακτικὴ. Μπορεῖ βέβαια ὁ Ναπολέων νὰ θεωροῦσε, καθὼς ἔλεγε, συμφορὰ τὴν ἀπώλεια τῆς Κέρκυρας, μπορεῖ νὰ ἐξήγγειλε τὴν ἴδρυση τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας, ἀλλὰ πολὺ λίγο φρόντισε γιὰ τὰ οἰκονομικὰ συμφέροντα τῶν νησιῶν. Ὁ ἀποκλεισμὸς εἶχε ἀφανίσει τὸ ἐμπόριο καὶ οἱ Γάλλοι στρατιῶτες μετέτρεψαν τὰ ὠραῖα ἐλαιόδεντρα, τὴ σημαντικότερη πηγὴ τῆς οἰκονομίας τῶν νησιῶν, σὲ καυσόξυλα μέσα

1. Ροδοκανάκη, ‘Ο Βοναπάρτης, σ. 222-223.

2. Μανρογιάννη, Ἱστορία, τ. 2, σ. 194· πρβλ. Μ. Θ. Λάσκαρι, Τὸ Ἀνατολικὸν Ζήτημα, σ. 187-188.

3. Βλ. Ἐμμανουήλ Γ. Πρωτοπάλη, Ἰγνάτιος Μητροπολίτης Οὐγγροβλαχίας (1766-1828). Ι. Βιογραφία, Ἐν Ἀθήναις 1959, σ. 62-63.

4. Ροδοκανάκη, ἔ. ἀ., σ. 210-211.

στον βαρὺ χειμῶνα τοῦ 1807-1808.¹ Ἐπὶ πλεον, ἐπληξαν τὰ συμφέροντα τῆς ἐγχώριας πλοιοκτησίας, γιατί ὑποχρέωσαν τὰ ἐπτανησιακὰ πλοῖα νὰ ὑψώσουν τὴ γαλλικὴ σημαία καὶ ναυτολόγησαν μεγάλο μέρος τῶν πληρωμάτων τους στὰ δικά τους πλοῖα.² Ἀκόμη δὲν σεβάστηκαν τὴν ἰδιοκτησία τῶν ἀστῶν καὶ τῶν χωρικῶν.³ Τὴ δυσαρέσκεια ἐξ ἄλλου τῶν κατοίκων αὐξάνει ἡ «φιλία» τῶν Γάλλων μὲ τὸν Ἄλῃ πασά.⁴

Μὲ ὅσα ἀναφέρθηκαν γίνεται, νομίζουμε, φανερὴ ἡ δύσκολη θέση, στὴν ὁποία βρέθηκε ὁ Γάλλος διοικητὴς τῆς Ἐπτανήσου. Εἶχε ν' ἀντιμετώπιση τὴν ὀλοένα καὶ μεγαλύτερη δυσαρέσκεια τῶν κατοίκων, μεγάλα οἰκονομικὰ προβλήματα καὶ ἀξεπέραστα σχεδὸν ἐμπόδια στὴν ἐξεύρεση μέσων γιὰ τὴ συντήρηση τοῦ στρατοῦ του. Σ' αὐτὲς τίς τρομερὲς δυσκολίες ὁ Γάλλος στρατηγὸς εἶδε σὰν μὲν ἕλπιδα τοῦ τὸν ἰσχυρὸ γείτονα, τὸν Ἄλῃ πασά. Ὁ τελευταῖος αὐτὸς μὲ ἀλλεπάλληλες ἐπιστολὲς βεβαίωνε γιὰ τὴν εἰλικρίνεια καὶ τὴ σταθερότητα τῆς φιλίας του· ἐδειχνε νὰ εἶναι ἀπόλυτα προσκολλημένος στοὺς Γάλλους, τόσο ὥστε, ὅπως ἔλεγε, ἂν οἱ ἴδιοι τοῦ ἐκλείναν τὴν πόρτα τῆς φιλίας τους, αὐτὸς θὰ ἐβρισκε τρόπο νὰ μπῆ ἀπὸ τὸ παράθυρο.⁵ Δὲν ἔπαυε ὁ Ἄλῃς νὰ κολακεύῃ τὸν Berthier, τοῦ ὁποίου ἐπαινοῦσε τὴν εὐγενικὴ καταγωγὴ καὶ τὴν ἐνδοξὴ οἰκογένεια.⁶ Τὸν θεωροῦσε, ὅπως τοῦ ἔγραφε, σὰν προικισμένο ἀπὸ τὴ φύση μὲ σοφία καὶ σύνεση, «*gripieno di saviezza e prudenza*».⁷ Δὲν ἔπαυε ἐπίσης νὰ ἐπαναλαμβάνῃ ὅτι βασικὴ τοῦ ἐπιδίωξη καὶ πόθος εἶναι νὰ φέρεται σὰν καλὸς γείτονας καὶ φίλος καὶ νὰ ὑπηρετῇ τοὺς Γάλλους⁸ καὶ ὅτι ἡ μεγαλύτερη ἐπιθυμία του τώρα πιά εἶναι νὰ περάσῃ ἡσυχὰ τὸ ὑπόλοιπο τῆς ζωῆς του.⁹

Βέβαια ὅλες αὐτὲς οἱ ὑποσχέσεις τοῦ Ἄλῃ δὲν φαίνεται νὰ ἀποκοίμισαν τὸν Berthier, ποὺ φρόντιζε παράλληλα νὰ καλλιεργῇ φιλικὲς σχέσεις καὶ μ' ἄλλους Τούρκους ἀξιωματούχους τῶν ἀκτῶν.¹⁰ Ἡ κατηγορία λοιπὸν ἐναντίον τοῦ Berthier γιὰ πολιτικὴ ἀνωριμότητα καὶ ἡ ἄ-

1. *Μίλλερ*, Ἡ Τουρκία καταρρέουσα, σ. 55-57.

2. *Ζερμπά*, Οἱ Παξοί, σ. 15 σημ. 1, σ. 97.

3. *Ταυλέ*, Ὁ ναύαρχος Οὐσακῶφ, ξ. ἀ., σ. 52.

4. Ἐ. ἀ., σ. 54.

5. Βλ. ἐπιστ. ὑπ' ἀριθ. 5 καὶ 13· πρβλ. *Καιροφύλλα*, Ὁ Ναπολέον καὶ ἡ Ἑλλάς, ξ. ἀ., σ. 358-359.

6. Βλ. ἐπιστ. ὑπ' ἀριθ. 3 καὶ 8.

7. Βλ. ἐπιστ. ὑπ' ἀριθ. 3.

8. Βλ. ἐπιστ. ὑπ' ἀριθ. 5 καὶ 14.

9. Βλ. ἐπιστ. ὑπ' ἀριθ. 3.

10. Βλ. ἐπιστ. ὑπ' ἀριθ. 11· πρβλ. καὶ *Γ. Α. Ἄρς*, Ἡ Ἀλβανία καὶ ἡ Ἡπειρος, σ. 93 (235).

ποψη ὅτι «σαγηνεύθηκε ἀπὸ τῆ φαινομενικῆ εἰλικρίνεια καὶ ἀφέλεια τοῦ τυράννου»¹ νομίζουμε ὅτι δὲν εὐσταθοῦν. Μάλιστα, ὅπως ἀναφέρει ὁ *Borpe*,² φαίνεται νὰ εἶχε καταλάβει καλὰ τὴν «εἰλικρίνεια» τοῦ Ἄλῃ. Ἦταν ὅμως ἀπὸ τὰ πράγματα ὑποχρεωμένος νὰ κρατήσῃ αὐτὴ τὴ στάση, ὅπως θὰ μᾶς δοθῇ καὶ παρακάτω ἢ εὐκαιρία νὰ ἀναφέρουμε. Δὲν παρέλειψε λοιπὸν ὁ *Berthier* κανένα πρόσφορο μέσο γιὰ νὰ καλλιεργῇ τὶς σχέσεις του μὲ τὸν Ἄλῃ, εἴτε στέλνοντάς του ἀντιπροσώπους καὶ δῶρα, εἴτε μὲ τὴν εὐνοϊκὴ καὶ κολακευτικὴ μετὰχείριση τῶν ἀνθρώπων τοῦ Ἄλῃ. Ἀκόμη ἤθελε νὰ τὸν συναντήσῃ καὶ προσωπικά,³ σχέδιο ποῦ τελικά, ὅπως φαίνεται, δὲν πραγματοποιήθηκε.

Οἱ ὁδηγίες ἐξ ἄλλου ποῦ εἶχε καὶ ποῦ κάθε φορὰ λάβαινε ὁ Γάλλος διοικητὴς τῆς Ἑπτανήσου ἦταν: νὰ κολακεύῃ καὶ νὰ περιποιῆται τὸν Ἄλῃ, ὅσο οἱ ἀπαιτήσεις τοῦ τελευταίου δὲν προσκρούουν στὰ γαλλικὰ συμφέροντα.⁴ Ἀπὸ τὴν ἄλλη ὅμως, ὅπως τοῦ ἔγραφε ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν *Clarke* στίς 13 Ὀκτωβρίου 1807 κατὰ διαταγὴ τοῦ *Ναπολέοντα*,⁵ ἔπρεπε ὁ *Berthier* νὰ εἶναι φειδωλὸς στίς ὑποσχέσεις του, ἐπιφυλακτικὸς στίς προτάσεις καὶ παρακλήσεις τοῦ Ἄλῃ καὶ νὰ διαβιβάζῃ στὸν Αὐτοκράτορα κάθε αἴτηση τοῦ πονηροῦ Ἀλβανοῦ. «*Sa Majesté*, τοῦ ἔγραφε ὁ *Clarke*, *vous recommande surtout de ne pas être d'ure d'Ali Pacha et de ne vous permettre aucune négociation diplomatique*». Θὰ ἦταν λοιπὸν πολὺ δύσκολο, ἂν ὄχι ἀκατόρθωτο, ἀκόμη καὶ σὲ περισσότερο ἱκανὸ διπλωμάτη ἀπ' ὅσο ὁ *Berthier*, ν' ἀκολουθήσῃ αὐτὴ τὴ γραμμὴ, χωρὶς νὰ ἔλθῃ σὲ ρήξῃ μὲ τὸν πανοῦργο καὶ καλὰ πληροφορημένο ἀπὸ τοὺς πολυάριθμους πράκτορές του Ἄλῃ καὶ χωρὶς νὰ χάσῃ τὶς ἐλπίδες ποῦ στήριζε στὴ βοήθειά του. Ἐξ ἄλλου ἦταν ἀδύνατο στὸν Γάλλο στρατηγὸ νὰ διατηρῇ φιλικὲς σχέσεις, κατὰ τὶς διαταγές τοῦ *Ναπολέοντα*,⁶ μὲ τοὺς Τούρκους ἀγάδες τῶν ἀκτῶν ποῦ ἀλληλοὑποβλέπονταν, χωρὶς ν' ἀποτελέσῃ καὶ τοῦτο μιὰ σοβαρὴ ἀφορμὴ δυσαρέσκειας τοῦ Ἄλῃ.

Ἀπὸ τὴν πλευρὰ του ὁ Ἄλῃ πασάς δὲν ἤθελε νὰ ἔλθῃ σὲ φανερὴ ρήξῃ μὲ τοὺς Γάλλους, ἀπὸ τὴν προστασία τῶν ὁποίων πολλὰ περίμενε μέσα στὴν ταραγμένη καὶ ρευστὴ εὐρωπαϊκὴ κατάσταση. Γι' αὐτόν, πάνω ἀπ' ὅλα, σημασία εἶχε τὸ προσωπικὸ συμφέρον, τὸ ὁποῖο ἔβλεπε ὅτι, πρὸς

1. *Μένδελων - Βαρθόλδη*, Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος, σ. 126.

2. *Borpe*, *L'Albanie et Napoléon*, σ. 89 καὶ σημ. 1.

3. Βλ. ἐπιστ. τῆς 14/26 Φεβρ. εἰς *ANF*, ξ. ἀ.

4. *Σπ. Π. Ἀραβαντινοῦ*, Ἱστορία Ἄλῃ Πασᾶ, σ. 208.

5. Βλ. *Μαυρογιάννη*, Ἱστορία, τ. 2, σ. 190 καὶ *Borpe*, *L'Albanie*, σ. 92 καὶ σημ. 1.

6. *Ροδοκανάκη*, Ὁ Βοναπάρτης, σ. 219-220.

τὸ παρὸν τουλάχιστο, ἐξυπηρετεῖται καλύτερα μὲ τὴ φιλία τῆς Γαλλίας· στή φιλία αὐτὴ στήριζε τὶς ἐλπίδες του γιὰ τὴν ἐξουδετέρωση τῶν κλεφταρματολῶν καὶ τὴν ἐπέκταση τοῦ κράτους του, κυρίως στή Λευκάδα.¹ Βέβαια, καμιὰ πλευρὰ δὲν ἔτρεφε αὐταπάτες γιὰ τὸ εἶδος τῆς φιλίας αὐτῆς, καὶ γιὰ τὶς δυὸ ὅμως ἦταν ἀπαραίτητη στή δεδομένη αὐτὴ στιγμή. Ἐπὶ πλέον ὁ Ναπολέων, κατὰ μιὰ ἄποψη, ἔβλεπε τὴ δύναμη τοῦ Ἀλῆ σὰν τὸ μέσο δαμασμοῦ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Σέρβων, πού τοὺς θεωροῦσε σὰν ἐπικουρικό στρατὸ τῆς Ρωσίας.²

Παρά τὶς δυσκολίες λοιπὸν πού συναντοῦσε ὁ Berthier ἀντιμετωπίζοντας τὴν ἐχθρική ἢ τὴν ἀδιάφορη στάση τῶν κατοίκων καὶ τὴν ἔλλειψη χρημάτων, μὲ ἀσαφεῖς καὶ ἀντιφατικὲς ὁδηγίες ἀπὸ τὴν Κυβέρνησή του, μὲ τοὺς Ἄγγλους νὰ αὐλακῶνουν τὰ νερὰ τοῦ Ἰονίου καὶ στηρίζοντας πολλὰς ἐλπίδες σ' ἓναν πανοῦργο γείτονα καὶ ἄσπονδο φίλο, προχώρησε στὸ ἄμεσο ἔργο του: τὴν ὀχύρωση τῆς Κέρκυρας καὶ τὴ διατήρησή της μὲ κάθε θυσία. Ἡ φρουρὰ τοῦ νησιοῦ ἔφτανε σὲ 8.000 ἄνδρες, ἀφοῦ ἐνισχύθηκε τὸν Νοέμβριο τοῦ 1807 μὲ 3.600.³ Ἡ ἄμυνα τῶν ἄλλων νησιῶν, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Κέρκυρα, ἀνατέθηκε κυρίως στοὺς Ἕλληνες καὶ Ἀλβανούς, πού ἀποτελοῦσαν τὸν κορμὸ τοῦ στρατοῦ τῆς Ἰονίου Πολιτείας· ἔτσι δὲν ἐπαναλήφθηκε τὸ σφάλμα τῆς προηγούμενης γαλλικῆς κατοχῆς, νὰ διασπασθοῦν οἱ δυνάμεις τῶν Γάλλων. Στὴ φύλαξη μάλιστα καὶ τὴν ἄμυνα τῶν νησιῶν βασικός ὑπῆρξε ὁ ρόλος τοῦ «Régiment Albanais».⁴

Τὸ βασικὸ πρόβλημα γιὰ τὴν ἄμυνα τῶν νησιῶν καὶ ἰδίως τῆς Κέρκυρας ἦταν ἡ ἐξασφάλιση τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ. Αὐτὴ ἐξ ἄλλου ἦταν καὶ ἡ κύρια ἐπιδίωξη τοῦ Berthier στὴν ἀλληλογραφία του μὲ τὸν Ἀλῆ πασά, ὁ ὁποῖος, ἂν ἤθελε, μποροῦσε νὰ βοηθήσῃ στὴν ἐπίλυση τοῦ προβλήματος μὲ δυὸ τρόπους: α) μὲ τὴν παραχώρηση τῆς ἄδειας γιὰ διέλευση τῶν ἐφοδιοπομπῶν ἀπὸ τὴν ἐπικράτειά του, ἀφοῦ ἡ θάλασσα ἐλεγχόταν ἀπὸ τοὺς Ἄγγλους, καὶ β) μὲ τὴν πώληση μεγάλων ποσοτήτων σιταριοῦ, κρέατος καὶ ζωοτροφῶν στὰ νησιά, μιὰ καὶ ὁ Ἀλῆς, καὶ σὰν ἀπόλυτος

1. Βλ. Ἐμμαν. Πρωτοψάλτη, Πολιτικαὶ διαπραγματεύσεις καὶ συνθήκαι μεταξὺ Ἑπτανήσου Πολιτείας καὶ Ἀλῆ Πασᾶ (1800-1807), «Πρακτικά Γ' Πανιωνίου Συνεδρίου» τόμ. 1 (1967), σ. 331.

2. Μένδελων - Βαρθόλδη, Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος, σ. 140.

3. Μανρογιάννη, Ἱστορία, τ. 2, σ. 190· πρβλ. Ροδοκανάκη, Ὁ Βοναπάρτης, σ. 213.

4. Βλ. Βορπε, L'Albanie et Napoléon, σ. 219-270. Θὰ ἄξιζε ν' ἀσχοληθῇ κανεὶς μὲ τὸ Régiment Albanais καὶ ν' ἀντιμετωπίσῃ τὰ προβλήματα πού θέτουν ὁ χρόνος καὶ ὁ τρόπος τῆς συστάσεώς του, οἱ λόγοι πού ὠθοῦσαν τοὺς Ἕλληνες ἢ Ἀλβανούς νὰ κατατάσσωνται σ' αὐτό, ἡ προσφορὰ του στὰ νησιά, ἡ τυχὸν χρησιμοποίησή του ἀργότερα κ.λ.

κύριος τῆς περιοχῆς του και σάν μεγαλογαιοκτημόνας ὁ ἴδιος, εἶχε αὐτὴ τὴ δυνατότητα.

Ἔπρεπε ὅμως προηγουμένως νὰ ἀντιμετωπισθοῦν τὰ ἐπεκτατικὰ σχέδια τοῦ ‘Αλῆ σχετικά μὲ τὴ Λευκάδα και τὴν Πάργα και νὰ ἱκανοποιηθῆ ἡ ἀξίωσή του νὰ μὴ παρέχεται ἄσυλο στοὺς ἐχθροὺς του ποὺ κατέφευγαν στὰ νησιά· ἐπίσης ἦταν ἀπαραίτητο νὰ πεισθῆ ὁ ‘Αλῆς νὰ διακόψῃ τοὺς δεσμοὺς ποὺ εἶχε ἀρχίσει νὰ δημιουργῆ μὲ τοὺς ‘Αγγλους.

Στις ἐπιστολές ποὺ ἔχουμε στὴ διάθεσή μας φαίνονται καθαρὰ οἱ στόχοι τόσο τοῦ ‘Αλῆ ὅσο και τοῦ Berthier. ‘Ο Γάλλος στρατηγὸς ἐπεδίωκε: α) νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴ συνδρομὴ τοῦ ‘Αλῆ στὴν ἐπίλυση τοῦ προβλήματος τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ τῶν νησιῶν, και β) ν’ ἀποσπάσῃ τὸν ‘Αλῆ ἀπὸ τὴν ἐπιρροὴ τῶν ‘Αγγλων. ‘Απὸ τὴν ἄλλη, ὁ ‘Αλῆ πασάς ἔθετε σάν ὄρους γιὰ τὴ συνδρομὴ του πρὸς τοὺς Γάλλους: α) νὰ τοῦ παραχωρηθοῦν ἡ Λευκάδα, ἡ Πάργα και τὸ Βουθρωτό, β) νὰ πάψουν τὰ νησιά ν’ ἀποτελοῦν τὸ καταφύγιο τῶν ἐχθρῶν του και ν’ ἀπελαθοῦν ὅσοι ἀπ’ αὐτοὺς εἶχαν ἤδη καταφύγει ἐκεῖ, και γ) νὰ μὴ δίνεται πίστη στὶς πληροφορίες ποὺ περιέρχονταν στοὺς Γάλλους ἀπὸ διάφορες πηγές και ἰδίως ἀπὸ τὸν Rouqueville. Στὴ συνέχεια λοιπὸν τῆς ἐργασίας μας θὰ διευρευνήσουμε καθένα ἀπὸ τὰ παραπάνω θέματα.

1. Λευκάδα. Ἰδιαιτέρα ἡ Λευκάδα, ἐξ αἰτίας τῆς γεωγραφικῆς της θέσεως, ἦταν τὸ κατ’ ἐξοχὴν καταφύγιο τῶν κλεφταρματολῶν τῆς Ρούμελης και τῆς Ἡπείρου, ἀλλὰ και ὁ πρῶτος στόχος τῶν κατακτητικῶν βλέψεων τοῦ ‘Αλῆ, ποὺ πολλὰς φορές στὸ παρελθὸν εἶχε ἐπιχειρήσει νὰ τὴν καταλάβῃ.¹ Πρῶτὴ ἀπόπειρα ἐναντίον της διοργάνωσε ἀμέσως μετὰ τὴν κατάληψη τῆς Πρέβεζας, στὰ 1798, ἀλλὰ ἐμποδίστηκε και ἀπὸ τὴν παρουσία στὸ Ἴονιο ρωσικοῦ στόλου, τοῦ ὁποίου ὁ ναύαρχος Οὐσακῶφ εἶχε ἀντιληφθῆ τὰ πραγματικὰ σχέδια τοῦ ‘Αλῆ,² και ἀπὸ τὶς ἐνέργειες τῶν κατοίκων τοῦ νησιοῦ νὰ σπεύσουν νὰ τεθοῦν κάτω ἀπὸ τὴν προστασία τῆς ρωσικῆς σημαίας, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ἐπιστολὴ τοῦ Οὐσακῶφ πρὸς τὸν ‘Αλῆ στὶς 25 Ὀκτωβρίου/5 Νοεμβρίου 1798.³ Ἡ πρώτη ἐκείνη ἀπόπειρα τοῦ ‘Αλῆ κατὰ τῆς Λευκάδας δὲν πῆρε ἐξ ἄλλου μεγάλη ἔκταση· δὲν ἐπέτρεπαν κάτι τέτοιο στὸν ‘Αλῆ οὔτε οἱ ἀγῶνες του κατὰ τῶν Σουλιωτῶν οὔτε ἡ γενικὴ κατάσταση τῆς Εὐρώπης.⁴

Ἐπὶ Ἰονίου Πολιτείας (1800-1807) δὲν παρέλειπε ὁ ‘Αλῆς, παρὰ

1. *Πρωτοπάλτη*, Ἰγνάτιος Οὐγγροβλαχίας, σ. 22.

2. *Ε. ἀ.*, σ. 55 κ. ἐ., ὅπου οἱ ἀπόπειρες τοῦ ‘Αλῆ κατὰ τῆς Λευκάδας και ἰδιαιτέρα ἐκείνη τοῦ 1807. Πρβλ. *Ἄρς*, Ἡ Ἀλβανία και ἡ Ἡπειρος, σ. 78 (197).

3. *Ταυλέ*, Οὐσακῶφ, *ἔ. ἀ.*, σ. 62-63.

4. *Λουκάτου*, Ὁ Καποδίστριας και ἡ Ἐπτάνησος Πολιτεία, σ. 80.

τῆ συνθήκη τῆς 12 Ὀκτωβρίου 1803, νὰ ἐνοχλῆ μὲ χίλιους δυὸ τρόπους τοὺς νησιῶτες, νὰ διαμαρτύρεται ἔντονα γιὰ δῆθεν καταπάτηση τῶν συνθηκῶν, ν' ἀποστέλλη κατασκόπους καὶ νὰ κατασκευάζῃ ἔργα ποὺ προετοιμάζαν τὴν ἐπίθεσὴ του ἐναντίον τῆς Λευκάδας.¹ Δὲν παρέλειπε ἐπίσης νὰ προσπαθῆ νὰ πείσῃ τοὺς κατὰ καιροὺς διοικητὲς τοῦ νησιοῦ μὲ ἡγεμονικὲς ἀμοιβὲς γιὰ νὰ τοῦ παραδώσουν τὸ νησί.²

Ἡ μεγάλη ὅμως εὐκαιρία τοῦ δόθηκε μὲ τὴν ἐκρηξὴ τοῦ ρωσοτουρκικοῦ πολέμου τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1806 καὶ τῆ δύσκολη θέση τῆς Ρωσίας στὸ Ἴόνιο. Εἶναι εὐκολο, σκέφτεται, νὰ καταλάβῃ τὴν Λευκάδα, τῶρα μάλιστα ποὺ εἶχε τοὺς Γάλλους πυροβολητὲς καὶ τίς συμβουλές τοῦ Γάλλου συνταγματάρχου Guillaume de Vaudoncourt.³ Οἱ ἐπιχειρήσεις του ἐναντίον τῆς Λευκάδας ἄρχισαν τὸν Μάρτιο τοῦ 1807 μὲ σφοδρὸ κανονιοβολισμό τοῦ νησιοῦ ἀπὸ τὴν ἀπέναντι ἡπειρωτικὴ ἀκτὴ καὶ προχώρησαν τὸν ἴδιο μῆνα σὲ ἀποκλεισμό τοῦ νησιοῦ μετὰ τὴν κατάληψη τοῦ Τεκὲ καὶ τοῦ μικροῦ νησιοῦ τοῦ Ἀγίου Γεωργίου.⁴ Οἱ ἐπιχειρήσεις αὐτὲς ἐτοιμάζονταν βέβαια πολὺ νωρίτερα, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ἔγγραφο τοῦ Πρυτάνεως Ἰθάκης πρὸς τὸν Πρύτανι Ζακύνθου στίς 3 Δεκεμβρίου 1806· μὲ τὸ ἔγγραφο αὐτὸ ὁ πρῶτος ζητᾷ πολεμοφόδια βλέποντας ἀσυνήθιστη κίνηση στρατευμάτων τοῦ Ἀλῆ.⁵ Τὸ νησί ἔτσι περιέρχεται σὲ δύσκολη θέση, ὅπως μαθαίνουμε ἀπὸ ἐπιστολὴ τῆς Ἄννας Γιούργα Σετίνη πρὸς τὸν ἀδελφὸ της στίς 28 Μαΐου 1807.⁶

Τὴν ἄμυνα τῆς Λευκάδας τελικὰ ἀναλαμβάνει ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας, ποὺ ἀποβιβάζεται στὸ νησί στὰ τέλη Μαΐου 1807· ὁ Καποδίστριας ἀποδύεται σὲ ἀγώνα γιὰ τὴν ὀχύρωση τοῦ νησιοῦ, τὴ δημιουργία ναυτικῆς δυνάμεως, ἀπὸ φόβο συμπράξεως τοῦ Ἀλῆ μὲ τὸν γαλλικὸ στόλο, καὶ τὴν ὀργάνωση καὶ ἐκπαίδευση ἰσχυροῦ στρατιωτικοῦ σώματος, στὸ ὁποῖο μετεῖχαν ὀμάδες Σουλιωτῶν καὶ ἄλλων ἀρματολῶν τῆς ἀπέναντι στεριᾶς. Δὲν ὑπῆρξε ἐξ ἄλλου εὐκαταφρόνητη καὶ ἡ συμβολὴ τοῦ κλήρου, μὲ ἐπικεφαλῆς τοὺς μητροπολίτες Ἄρτας Ἰγνάτιο καὶ Λευκάδας

1. Ἐ. ἀ., σ. 81.

2. Βλ. Ταρλέ, ἔ. ἀ., 59-60 καὶ Ροδοκανάκη, Ὁ Βοναπάρτης, σ. 217 σημ. 1.

3. Βλ. Borpe, L'Albanie, σ. 74-75· πρβλ. καὶ Ν. Γ. Σβορώνου, Ἐγγραφα ἀναφερόμενα εἰς τοὺς ἐν Λευκάδι κλέφτας καὶ ἀρματολούς, «Ἐπετηρὶς Μεσαιωνικοῦ Ἀρχείου» 1(1939), σ. 108.

4. Μαυρογιάννη, Ἱστορία, τ. 2, σ. 159· βλ. καὶ Μάνεση, Περὶ Νικολάου Ἀρλιώτη, ἔ. ἀ., σ. 126.

5. Πρωτοψάλτη, Πολιτικαὶ διαπραγματεύσεις, ἔ. ἀ., σ. 350 σημ. 2.

6. Βλ. Μάνθου Οἰκονόμου, Ἀπὸ τὴν ἐπίθεσιν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ κατὰ τῆς Λευκάδος κατὰ τὸ 1807, «Ἡπειρωτικὴ Ἔστια» 13(1964), σ. 200.

Παρθένιο Κονιδάρη.¹ Ἡ συνθήκη τοῦ Tilsit ὅμως σταμάτησε τὶς ἐνέργειες καὶ τοῦ Ἄλῃ καὶ τοῦ Καποδίστρια, ὁ ὁποῖος παρέδωσε τὸ νησί στὸν Γάλλο στρατηγὸ Forestier.

Ἄλλὰ καὶ μετὰ τὴν συνθήκη τοῦ Tilsit ὁ Ἄλῃ δὲν ἡσυχάζει. Συγκεντρώνει στρατὸ καὶ κατασκευάζει ὄχυρά ἀπέναντι ἀπὸ τὴ Λευκάδα, ὅπως συμπεραίνουμε ἀπὸ ἐπιστολὴ τοῦ Ἄλῃ πρὸς τὸν Berthier, ποῦ διαμαρτύρεται γιὰ τὶς ἐνέργειες αὐτές. Φυσικὰ ὁ Ἄλῃ πασὰς προσπαθεῖ νὰ διαψεύσει τὶς πληροφορίες τοῦ Γάλλου διοικητῆ καὶ ἰσχυρίζεται ὅτι οἱ ὄχυρώσεις ὑπῆρχαν ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ πολέμου μὲ τοὺς Ρώσους καὶ ὅτι διατηρεῖ μόνον τὸ 1/4 τοῦ στρατοῦ του.² Βρίσκει μάλιστα ἀσήμαντες ἀφορμὲς γιὰ νὰ δώσῃ, μὲ προμελετημένη ἀφέλεια, πληροφορίες γιὰ ὑποτιθέμενη δεινὴ κατάστασις τοῦ στρατοῦ του,³ προσποιεῖται ὅτι βρέθηκε στὴν ἀνάγκη νὰ ἀποστρατεῦσῃ τὸ μεγαλύτερο τμῆμα τῶν δυνάμεών του⁴ καὶ δὲν παύει νὰ δικαιολογῆται γιὰ τὴ συμπεριφορὰ του ἀπέναντι στοὺς Λευκαδίτες.⁵

2. Πάργα καὶ Βουθρωτό. Στὴ στεριά συνεχῆς ἐπιδιώξις καὶ στόχος τῶν κατακτητικῶν σχεδίων τοῦ Ἄλῃ ἦταν ἡ Πάργα. Ἀμέσως μετὰ τὴν κατάληψη τῆς Πρέβεζας, τὴν ἴδια κιόλας μέρα (12 Ὀκτωβρίου 1798), ἀπηύθυνε πρὸς τοὺς Παργίους ἐπιστολὴ - τελεσίγραφο, μὲ τὴν ὁποία τοὺς πληροφοροῦσε γιὰ τὴν τύχη τῆς Πρέβεζας καὶ τοὺς καλοῦσε σὲ ὑποταγῇ, προτείνοντάς τους νὰ σφάξουν τὴ γαλλικὴ φρουρά.⁶ Μὲ τὴ μεσολάβηση μάλιστα τοῦ μητροπολίτη Ἰγνατίου καὶ τὸν ἐξαναγκασμὸ τῆς ἐπιτροπῆς τῶν Παργίων ποῦ εἶχε σταλῆ στὴν Πρέβεζα, ὑπογράφηκε συμφωνία στὶς 30 Ὀκτωβρίου 1798. Τὴ συμφωνία αὐτὴ ὅμως οὐδέποτε τὴ δέχτηκαν οἱ Πάργιοι, ἀποπειράθηκαν μάλιστα νὰ κακοποιήσουν τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς καὶ τὸν ἀπεσταλμένο τοῦ Ἄλῃ⁷ καὶ κατέφυγαν κάτω ἀπὸ τὴν προστασία τοῦ Ρώσου ναυάρχου Οὐσακώφ, πρὸς τὸν ὁποῖο ἀπηύθυναν σχετικὴ ἐπιστολὴ.⁸ Μὲ τὶς εὐστοχες πολιτικὲς τοὺς ἐνέργειες οἱ Πάργιοι

1. *Μαυρογιάννη*, Ἱστορία, τ. 2, σ. 161-166. — *Σβορώνου*, Ἐγγραφα, ξ. ἀ., σ. 109. — *Λουκάτου*, Ὁ Καποδίστριας, σ. 84 κ. ε.

2. Βλ. ἐπιστ. ὑπ' ἀριθ. 3.

3. Βλ. ἐπιστ. ὑπ' ἀριθ. 4.

4. Βλ. ἐπιστ. ὑπ' ἀριθ. 5.

5. Βλ. ἐπιστ. ὑπ' ἀριθ. 13.

6. *Μαυρογιάννη*, Ἱστορία, τ. 1, σ. 190-191. Πρβλ. *Ἐμμ. Πρωτοψάλτη*, Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Πρεβέζης καὶ Πάργας (1798-1802), ΔΙΕΕ 11(1956), σ. 57.

7. Βλ. *Χριστοφόρου Περραιβοῦ*, Ἱστορία τῆς Πάργας, ἐκδ. β', Ἐν Ἀθήναις 1933, σ. 20-24.

8. Βλ. *Δημητρίου Μ. Σάρρου*, Γράμματα ἀναφερόμενα εἰς τοὺς ἀγῶνας τοῦ Σουλίου καὶ τῆς Πάργας, «Ἡπειρωτικὰ Χρονικὰ» 2(1927), σ. 279.

(άποπομπή τῆς γαλλικῆς φρουρᾶς, ὑψωση τῆς ρωσικῆς καὶ τουρκικῆς σημαίας καὶ ἀποστολή πρεσβείας) καὶ μὲ τὴ μεσολάβηση τοῦ Ἑλληνα διερμηνέα καὶ γραμματικοῦ τοῦ Οὐσακῶφ Τζῶρτζη Παλατινοῦ πέτυχαν νὰ προκαλέσουν τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Ρώσου ναυάρχου καὶ νὰ ἀποτρέψουν τὴ σχεδιαζόμενη ἐπίθεση τοῦ Ἀλῆ.¹

Μετὰ τὴ συνθήκη τοῦ Tilsit ἐπωφεληθῆκε ὁ Ἀλῆ πασὰς ἀπὸ τὶς εὐμενεῖς διαθέσεις τοῦ Ναπολέοντα καὶ τὴν εὐνοια τῶν γαλλικῶν ἀρχῶν τῆς Κέρκυρας· προσπάθησε λοιπὸν καὶ πάλι νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ ὄνειρό του, τὴν κατάληψη δηλ. τῆς Πάργας. Στέλνει στὸν Berthier τὸν Γιαννιώτη σχολάρχην Ἀθανάσιο Ψαλίδα καὶ τὸν ὑπουργό του Χατζῆ Σεχρή. Αὐτοὶ μὲ ἐπιδέξιο χειρισμὸ τοῦ θέματος καὶ ἐκμεταλλευόμενοι πολιτικὸ σφάλμα τοῦ Γάλλου διοικητῆ, κατάφεραν νὰ ἀποσπάσουν ἀπὸ τὸν Berthier τὴν ὑπόσχεση παραχωρήσεως τῆς Πάργας.² Ἀπὸ τὴ δημοσιευμένη ἀλληλογραφία φαίνεται, μάλιστα, πὼς παράλληλα ὁ Ἀλῆς ἀπέστειλε δυνάμεις του γιὰ τὴν κατάληψη τῆς πόλεως.³ Τὸ σφάλμα τοῦ Γάλλου στρατηγοῦ ἦταν ὅτι θεωροῦσε τὴν Πάργα σὰν ἓνα μικρὸ καὶ χωρὶς ἰδιαίτερη σημασία φρούριο καὶ ἔτσι ὑποσχέθηκε τὴν παράδοσή της στὸν Ἀλῆ. Τὴν ἀπόφασή του αὐτὴ ὁ Berthier τὴν ἀνακοινῶνει στὸ ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν· στὸ ἴδιο ἔγγραφο μάλιστα ἀναφέρει ὅτι 60 Πάργιοι προύχοντες πῆγαν καὶ τὸν ἰκέτησαν νὰ μὴν παραδῶσῃ τὴν πόλιν τους στὸν Ἀλῆ καὶ ὅτι «tous les habitants sont déterminés à se faire tous tuer plutôt que se subir le joug du vizir».⁴

Τὰ σχέδια ὅμως τοῦ Ναπολέοντα ἦταν ἐντελῶς διαφορετικὰ. Ἡ Πάργα, τὴν ὁποία οἱ Βενετοὶ ὀνόμαζαν «occhio e orecchio di Corfù», εἶχε ἰδιαίτερη σημασία γιὰ τὰ νησιά σὲ περίπτωσιν ἀγγλικοῦ ἀποκλεισμοῦ. Ὁ Γάλλος αὐτοκράτορας εἶδε τὴν ὑπόσχεση τοῦ Berthier πρὸς τὸν Ἀλῆ πασᾶ σὰν καθαρὴν τρέλλα, ὅπως ἔγραφε στὸν Ἰωσήφ στὶς 6 Ὀκτωβρίου 1807. Μὲ τὴν ἴδια ἐπιστολὴ παράγγειλε: «Γράφε σ' αὐτὸν (τὸν Β.) συνεχῶς, ὅπως ἀποφύγῃς τὴν θερμὴν κεφαλὴν του καὶ ἀνάγκασον αὐτὸν νὰ μὴ προτρέχῃ. Δὸς αὐτῷ νὰ ἐννοήσῃ ὅτι οὔτε αὐτὸς οὔτε οὔδεις ἄλλος γνωρίζει τί τέξεται ἢ ἐπιούσα, διὰ τοῦτο ὀφείλει νὰ διάγῃ μετὰ πολλῆς πρὸς πάντας περισκεφείως».⁵ Ἐπίσης ἔδωκε ἐντολὴ στὸν ὑπουργό

1. Ταρλέ, Οὐσακῶφ, ἔ. ἀ., σ. 62-63. —Πρωτοπάλη, Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Πρεβέζης καὶ Πάργας, ἔ. ἀ., σ. 59-60.

2. Σπ. Π. Ἀραβαντινοῦ, Ἱστορία Ἀλῆ Πασᾶ, σ. 208-209. —Borpe, L'Albanie, σ. 89. —Remérand, Ali de Tébelen, σ. 119.

3. Βλ. ἐπιστ. ὑπ' ἀριθ. 2.

4. Borpe, ἔ. ἀ., σ. 90 καὶ σημ. 1. —Remérand, ἔ. ἀ. Πρβλ. καὶ ἐπιστ. ὑπ' ἀριθ. 2.

5. Μαυρογιάννη, Ἱστορία, τ. 2, σ. 190.

Clarke νὰ γράψῃ στὸν Berthier ὅτι πρέπει νὰ περιποιῆται τὸν ‘Αλῆ, ἀλλὰ εἶναι ἄτοπο νὰ ἀμφιβάλλῃ ἂν πρέπει ἢ ἔχι νὰ τοῦ παραδώσῃ τὴν Πάργα· καὶ κατέληγε: «...οἱ στρατηγοὶ μου δὲν πρέπει νὰ παραδίδουν οὐδὲν εἰς οὐδένα».¹

‘Ο Berthier συμμορφώνεται μὲ τὴν τόσο αὐστηρῆ ἐντολὴ καὶ σπεύδει νὰ καταλάβῃ τὴν Πάργα² στὶς 10 Σεπτεμβρίου 1807· τὴν ἴδια μέρα ἀπευθύνει θερμὴ προκήρυξη πρὸς τοὺς Παργίους.³

Οἱ ἄμεσες ἀντιδράσεις τοῦ ‘Αλῆ πασᾶ, τὸν ὁποῖον ἐξερέθισε τρομερὰ ἡ κατάληψις τῆς Πάργας ἀπὸ τοὺς Γάλλους, ἦταν ἡ ἄρνησις βοήθειας, ἡ ἐπιβολὴ ὑπερβολικῶν δασμῶν ἐξαγωγῆς, ἡ ἄρνησις συνάψεως δανείου, τὸ κλείσιμο τῶν λιμανιῶν τοῦ στὰ γαλλικὰ καὶ τὰ ὑπὸ γαλλικὴ σημαίᾳ πλοῖα, ἡ στενὴ παρακολούθησις καὶ ἡ ἀπροκάλυπτη παρακώλυσις τῶν κινήσεων τοῦ Γάλλου προξένου στὰ Γιάννινα,⁴ πράγμα πού προκάλεσε τὶς ἔντονες διαμαρτυρίαι τοῦ Sébastiani στὴν Πύλη. ‘Όταν μάλιστα οἱ Γάλλοι κατάφεραν νὰ ἀποσπάσουν ἀπὸ τὴν Πύλη σχετικὸ φερμάνι, ὁ ‘Αλῆς ἔχι μόνον δὲν τὸ ἔλαβε ὑπόψη, ἀλλὰ καὶ προσπάθησε νὰ κινήσῃ τοὺς πασάδες τῶν ἀκτῶν ἐναντίον τῆς Γαλλίας, πού τὴν κατηγοροῦσε ὅτι ἐτοιμάζεται νὰ κατακτήσῃ τὴν περιοχὴ τους.⁵

Στὶς ἐπιστολὰς πού δημοσιεύονται ἐδῶ βλέπουμε πὼς ὁ ‘Αλῆς ἐπανέρχεται διακριτικὰ στὸ θέμα τῆς Πάργας, κάνοντας πὼς δὲν ἐνδιαφέρεται καὶ πολὺ γι’ αὐτὸ τὸ «χωριουδάκι».⁶ ‘Η ἐνόχλησις πού προκαλεῖ, γράφει, αὐτὸ τὸ ἀσήμαντο θέμα ὀφείλεται μόνον καὶ μόνον στὴν ὑπόσχεσις ὅτι θὰ τοῦ παραχωρηθῇ ἡ πόλις· ὡστόσο ἡ βιασύνῃ του εἶναι τόση, ὥστε, ἔμμεσα βέβαια, θέτει καὶ προθεσμίᾳ ἐκχωρήσεως τῆς Πάργας. Φέρει ἐξ ἄλλου σὰν ἐπιχείρημα, πὼς μένοντας ἀνοιχτὸ τὸ θέμα τῆς Πάργας, δίνει λαβὴν στοὺς ἐχθροὺς του νὰ ἰσχυρίζωνται πὼς ἔχει κρυώσει ἡ ἀγάπη ἀνάμεσα σ’ αὐτὸν καὶ τοὺς Γάλλους.⁷

Παρ’ ὅλο πού δὲν ἐνδιαφέρεται γιὰ τὴν Πάργα ὁ ‘Αλῆς, ὅπως του-

1. *Μαυρογιάννη*, ἔ. ἀ. —Borpe, *L’Albanie*, σ. 91 καὶ σημ. 3, ὅπου δημοσιεύεται ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Clarke.

2. ‘Ο Borpe, ἔ. ἀ., σ. 92, ἀναφέρει ὅτι ἡ Πάργα καταλήφθηκε μὲ 200 ἄνδρες, ἐνῶ ὁ *Ροδοκανάκης*, Βοναπάρτης καὶ Ἴόνιοι Νῆσοι, σ. 213, τοὺς ἀνεβάζει σὲ 600.

3. Βλ. *Remérand*, *Ali de Tébelen*, σ. 119-120 καὶ [*Ludwig Salvator*], *Versuch einer Geschichte von Parga*, Prag 1908, σ. 82-83, ὅπου δημοσιεύεται ἡ γαλλικὴ μετάφρασις (τὸ πρωτότυπο ἰταλικὰ) τῆς προκηρύξεως.

4. Σπ. II. ‘Αραβαντινοῦ, *Ἱστορία ‘Αλῆ Πασᾶ*, σ. 209. —*Remérand*, ἔ. ἀ., σ. 120-121.

5. Borpe, *L’Albanie*, σ. 96-97· πρβλ. καὶ ἐπιστ. ὑπ’ ἀριθμ. 12.

6. Βλ. ἐπιστ. ὑπ’ ἀριθ. 5, ὅπου ἀναγράφεται: «non vorrei anoiarla per un villaggio di poco consanguenza qual’ è Parga...».

7. Βλ. ἐπιστ. ὑπ’ ἀριθ. 5.

λάχιστο ισχυρίζεται, προσπαθεῖ νά κινήση τοὺς ἀγάδες τῆς περιοχῆς ἔναντίον ὅλων τῶν Εὐρωπαϊῶν. Αὐτὸ ἴσως τὸ πετύχαινε, ἂν οἱ ἀγάδες δὲν εἶχαν λόγους νά εἶναι δυσαρεστημένοι μὲ τὸν Ἄλῃ. Ἔτσι προτιμοῦν νά ἔλθουν σὲ συνεννόηση μὲ τοὺς Γάλλους καὶ νά τοὺς ὑποσχεθοῦν τῇ σύμπραξί τους κατὰ τοῦ Ἄλῃ μὲ 6-10.000 ἄνδρες, ἂν ἡ Γαλλία ἦταν ἔτοιμη νά τοὺς ἐξασφαλίσῃ προστασία. Στὶς σχετικὲς συνεννοήσεις πρωτοστατεῖ ὁ Μουσᾶ ἀγάς, πρωτότοκος γιὸς τοῦ Καζὰν ἀγά. Αὐτὸς ἔρχεται σὲ ἐπαφὴ μὲ τοὺς Γάλλους, μέσῳ κάποιου Πέτση, καὶ ὑπόσχεται τὰ παραπάνω γιὰ λογαριασμὸ καὶ τῶν ἄλλων ἀγάδων τῆς περιοχῆς. Οἱ ἀγάδες αὐτοὶ μάλιστα εἶναι πρόθυμοι νά δώσουν στοὺς Γάλλους καὶ ὀμήρους ἀκόμη τοὺς πιὸ στενοὺς τοὺς συγγενεῖς ὡς ἐγγύηση ὅτι θὰ ἐκπληρώσουν τὶς ὑποσχέσεις τους.¹ Οἱ συνεννοήσεις ὁμως αὐτές, ἂν τελικὰ ἐγίναν, δὲν φαίνεται νά καρποφόρησαν. Ἄν συνδυάσουμε τὶς πληροφορίες τῆς σχετικῆς ἐπιστολῆς (ὑπ' ἀριθμ. 12) μὲ εἰδήσεις τοῦ Ἀραβαντινοῦ,² καταλήγουμε στὴ σκέψη ὅτι ὁ Ἄλῃς κατόρθωσε νά διασπᾶσῃ τὴ συμμαχία τῶν ἀγάδων τῆς Θεσπρωτίας καὶ νά τοὺς ἀναγκάσῃ τελικὰ νά καταφύγουν στὴν Κέρκυρα.

Ὁ χειρισμὸς τοῦ θέματος τῆς Πάργας ἀπὸ τὸν Berthier προκάλεσε τόσο τὴ δυσἀρέσκεια τοῦ Ναπολέοντα, ὅσο καὶ τὰ δυσμενῆ σχόλια συγχρόνων καὶ μεταγενεστέρων ἱστορικῶν. Κατηγορήθηκε ὁ Γάλλος στρατηγὸς γιὰ ἀνικανότητα καὶ ἀνωριμότητα πολιτικὴ καὶ αὐτὸ στάθηκε ἕνας ἀπὸ τοὺς λόγους, ἴσως ὁ κυριότερος, τῆς ἀνακλήσεώς του. Ἡ στάση αὐτὴ τοῦ Γάλλου διοικητῆ τῆς Ἐπτανήσου θὰ μπορούσε ἴσως νά δικαιολογηθῆ ὡς ἕνα σημεῖο, ἂν σκεφθοῦμε ὅτι οἱ βασικὲς διαταγὲς ποὺ εἶχε καὶ τὸ κύριο μέλημά του ἦταν ἡ διατήρηση τῆς Κέρκυρας μὲ κάθε τρόπο. Σ' αὐτὸν τὸ σκοπὸ ὁ Berthier ἀποφάσισε νά θυσιάσῃ τὴν Πάργα· ἔβλεπε δηλ. πὼς μόνον μὲ τὴ θυσία τῆς Πάργας θὰ κέρδιζε τὴν τόσο ἀπαραίτητη συμπάραισταση τοῦ Ἄλῃ πασᾶ. Καὶ εἶναι ἀλήθεια πὼς μόνον μιὰ τέτοια γενναϊὸδωρη χειρονομία τῶν Γάλλων θὰ ἄλλαζε ἴσως τὴ στάση τοῦ Ἄλῃ ἀπέναντί τους.

Σχετικὸ μὲ τὴν Πάργα εἶναι καὶ τὸ θέμα τῶν ἄλλων τριῶν πόλεων τῆς ἡπειρωτικῆς παραλίας (Πρέβεζας, Βόνιτσας καὶ Βουθρωτοῦ), ποὺ ἀποτελοῦσαν, μαζὶ μὲ τὴν Πάργα, τὶς βενετικὲς κτήσεις στὴ στεριά. Μετὰ τὸν διαμελισμὸ τῆς βενετικῆς κληρονομιάς οἱ τέσσερις αὐτὲς πόλεις δόθηκαν στοὺς Γάλλους μαζὶ μὲ τὰ Ἐπτάνησα. Τὸ γεγονός εἶχε ἀποφασιστικὴ ἐπίδραση γιὰ τὴ θέση τοῦ Ἄλῃ στὸν πόλεμον ποὺ ξέσπασε στὶς 10 Σεπτεμβρίου 1798 ἀνάμεσα στὴ Δημοκρατικὴ Γαλλία καὶ τὴ

1. Βλ. ἐπιστ. ὑπ' ἀριθ. 12.

2. Π. Ἀραβαντινοῦ, Χρονογραφία τῆς Ἠπείρου, τ. 1, σ. 300-301.

Ρωσία και Τουρκία. ‘Ο ‘Αλῆ πασάς πῆγε μὲ τὸ μέρος τῆς Τουρκίας ἐλπίζοντας πὼς θὰ τοῦ δοθοῦν οἱ βενετικὲς κτῆσεις στὴ στεριά.¹ Πραγματικά, μὸλις ὁ ἐνωμένος ρωσοτουρκικὸς στόλος πλέει στὸ ‘Ιόνιο μὲ τοὺς ναυάρχους Οὐσακὼφ και Καδῆρ μπέη, ὁ ‘Αλῆς ἐπιτίθεται αἰφνιδιαστικά και ἐπωφελοῦμενος ἀπὸ τὴν ἐξασθένιση τῶν Γάλλων καταλαμβάνει τὸ Βουθρωτὸ (6 ‘Οκτωβρίου 1798), τὴν Πρέβεζα και τὴ Βόνιτσα (12 ‘Οκτωβρίου 1798).²

Τελικὰ ἡ τύχη τῶν τριῶν αὐτῶν πόλεων, καθὼς και τῆς Πάργας, ρυθμίστηκε μὲ τὴ συνθήκη τῆς 21 Μαρτίου 1800. Παραχωρήθηκαν κατὰ πλήρη κυριαρχία στὴν Τουρκία, πού ἀνέλαβε τὴν ὑποχρέωση νὰ ἀναγνωρίση στὶς πόλεις αὐτὲς προνόμια θρησκευτικά, διοικητικά, φορολογικά και δικαστικά, ὅμοια μὲ τὰ προνόμια τῶν Παραδουνάβιων ἡγεμονιῶν.³

Κατὰ τὴ δευτέρη γαλλικὴ κατοχὴ τῆς ‘Επτανήσου, μετὰ τὴ συνθήκη τοῦ Tilsit, ὁ Ναπολέων δείχνει ἐνδιαφέρον, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Πάργα, και γιὰ τὸ Βουθρωτὸ, πού τὸ ἔβλεπε σὰν κόμβο πρὸς τὸ ἐσωτερικὸ.⁴ Ἔτσι ὁ Berthier διατάσσεται νὰ τὸ καταλάβη, πράγμα πού ἐπιχειρεῖ μετὰ τὴν κατάληψη τῆς Πάργας τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1807, χωρὶς ὅμως ἐπιτυχία, γιὰτὶ ὁ ‘Αλῆς τὸν εἶχε προλάβει.⁵ Τὸ θέμα εἰσέρχεται στὴ φάση τῶν διπλωματικῶν διαπραγματεύσεων και τῶν αὐστηρῶν, ἀλλὰ χωρὶς ἀποτέλεσμα, τελεσιγράφων τοῦ Γάλλου διοικητῆ, ἐνῶ παράλληλα ὁ ἴδιος παριστάνει πρὸς τὸν Ναπολέοντα τὴν κατάληψη τῆς πόλεως σὰν ἔργο δυσκολώτατο.⁶ ‘Ο ‘Αλῆς ἀκολουθεῖ παρελκυστικὴ τακτικὴ και προφασίζεται πὼς γιὰ ἓνα τόσο σοβαρὸ θέμα δὲν μπορεῖ ν’ ἀποφασίσῃ ὁ ἴδιος, ἀλλὰ μόνη ἀρμόδια εἶναι ἡ Πύλη.⁷ Στὴ συνέχεια ὁ ‘Αλῆς, γιὰ νὰ κερδίση καιρὸ, γράφει πρὸς τὸν Berthier ὅτι ὁ εἰδικὸς ἀπεσταλμένος του δὲν ἐπέστρεψε ἀκόμη ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη⁸ ὑπόσχεται ὁ-

1. Boppe, L’Albanie, σ. 21-22 και Γ. Α. Ἄρης, Ἡ Ἀλβανία και ἡ Ἡπειρος, σ. 77(195).

2. Πρωτοψάλτη, Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Πρεβέζης και Πάργας, ἔ. ἀ., σ. 59· πρβλ. Ἄπ. Ε. Βακαλοπούλου, Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ, τ. 4, σ. 611-612.

3. Βλ. Ἀριστείδη Βρέκοση, Ἡ συνθήκη τῆς 21 Μαρτίου 1800 και τὰ προνόμια τῶν ἡπειρωτικῶν πόλεων Πρεβέζης, Πάργας, Βόνιτσας και Βουθρωτοῦ, «Ἡπειρωτικὰ Χρονικὰ» 3(1928), σ. 272-294 —Μ. Θ. Λάσκαρι, Τὸ Ἀνατολικὸν Ζήτημα, σ. 165. —Πρωτοψάλτη, Συμβολὴ, ἔ. ἀ., σ. 70-71.

4. Γ. Α. Ἄρης, Ἡ Ἀλβανία και ἡ Ἡπειρος, σ. 94(237).

5. Boppe, L’Albanie, σ. 92. —Remérand, Ali de Tébelen, σ. 119-120.

6. Γ. Α. Ἄρης, ἔ. ἀ., σ. 94-95(239) και Ροδοκανάκη, Βοναπάρτης και Ἰόνιοι Νῆσοι, σ. 218. Πρβλ. και ἐπιστ. ὑπ’ ἀριθ. 18.

7. Remérand, ἔ. ἀ., σ. 124-125· πρβλ. και ἐπιστ. ὑπ’ ἀριθ. 18.

8. Βλ. ἐπιστ. τῆς 14/26 Φεβρ. 1808 εἰς ANF, ἔ. ἀ., καθὼς και ἐπιστ. ὑπ’ ἀριθ. 18.

μως ν' ανακοινώση στὸν Γάλλο διοικητὴ τὴν ἀπάντησιν τῆς Πύλης εὐθύς μόλις τὴν λάβῃ. Τελικὰ ὁ Berthier ἀποφασίζει ν' ἀναστείλῃ τὶς ἐνέργειές του μέχρι νὰ φθάσῃ ἡ ἀπάντησις, πράγμα στὸ ὁποῖο συμφωνεῖ με προθυμία καὶ ὁ Ἄλῆς μὲ μιὰ διπλωματικώτατη ἐπιστολὴ του.¹

Βέβαια εἶναι γνωστὸ πόσο ὑπολόγιζε ὁ Ἄλῆς τὶς διαταγὰς τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, ἢ μᾶλλον ὅτι τὶς σεβόταν μόνον ὅταν ἐξυπηρετοῦσαν τὰ συμφέροντά του. Χάρη μάλιστα στὸ ἄφθονο χρῆμα ποῦ σκορποῦσε στὸ περιβάλλον τοῦ Διβανίου, μάθαινε ἔγκαιρα τὸ περιεχόμενον τῶν διαταγῶν ποῦ τὸν ἀφοροῦσαν. Ἔτσι, ἂν αὐτὲς δὲν τὸν συνέφεραν, φρόντιζε νὰ μὴ φτάσουν, ἐπίσημα τουλάχιστο, στὰ χέρια του. Αὐτὸ τὸ κατόρθωνε κάθε φορὰ μὲ τὴ δολοφονία τῶν ταχυδρόμων, πρὶν ἀκόμη φτάσουν στὰ ὄρια τῆς ἐπικρατείας του.²

3. Κλέφτες. Στὴ βοήθεια τῶν Γάλλων ὁ Ἄλῆ πασὰς στήριξε ἐλπίδες γιὰ τὴν ἐπίλυση ἑνὸς ἄλλου ὀξύτατου ἐσωτερικοῦ του προβλήματος: τὴν ἐξουδετέρωσιν τῶν κλεφταρματολῶν ποῦ ἔβρισκαν καταφύγιον στὰ Ἐπτάνησα καὶ τὰ χρησιμοποιοῦσαν σὰν ὄρμητῆριον γιὰ ἐπιδρομὰς στὰ ἐδάφη του.³

Τὸ πρόβλημα τὸν ἀπασχολοῦσε ἀκόμη ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ποῦ διορίσθηκε ντερβεντὰτ ναζῆρ (1785) ὅπως καὶ ἀργότερα, ὅταν κυριάρχησε στὰ Γιάννινα (1788). Γνώριζε καλὰ πὼς μόνον ὅταν διέλυε τὶς ἐστίες αὐτῆς τῆς συνεχοῦς ἀντιστάσεως, θὰ ἦταν ἀληθινὸς κύριος τῆς περιοχῆς του.

Ἀπὸ τὰ νησιὰ ἡ Λευκάδα κυρίως, στὴν ὁποία μάλιστα πραγματοποιήθηκε καὶ γενικὴ σὺνάξις τῶν ἀρματολῶν τὸν Αὐγούστο τοῦ 1806, ἦταν τὸ καταφύγιον τῶν καταδιωγμένων ἀπὸ τὸν Ἄλῆ. Αὐτὸς λοιπὸν πίεζε τὴν Ἰόνιον Πολιτείαν ὅπως μπορούσε, κυρίως μὲ παρακώλυσιν τοῦ ἐμπορίου καὶ μὲ συλλήψεις, γιὰ νὰ τὴν ἐξαναγκάσῃ νὰ ἀρνήται ἄσυλον στοὺς «κλέφτες». Ζητοῦσε νὰ σεβασθῇ ἡ Πολιτεία τὸν σχετικὸ ρητὸ ὄρον τοῦ διπλώματος ἀναγνωρίσεώς της τοῦ 1800 καὶ ἀργότερα τὴ σχετικὴ συνθήκη τοῦ 1803. Κατὰφερε μάλιστα πολλὰς φορὰς νὰ ἐξαναγκάσῃ τὴν Ἰόνιον Γερουσίαν νὰ παίρῃ μὲτρα κατὰ τῶν κλεφτῶν· τὰ μὲτρα αὐτὰ ὅμως ἀπέβλεπαν περισσότερον στὸ νὰ ἀποκοιμίζον τὸν Ἄλῆ. Ἡ Πολιτεία δὲν ἐπιθυμοῦσε, οὔτε καὶ ἐφάρμοζε φυσικὰ, ἀποτελεσματικὸ διωγμὸν

1. Βλ. ἐπιστ. ὑπ' ἀριθ. 19.

2. *Ροδοκανάκη*, Ὁ Βοναπάρτης, σ. 214 καὶ σημ. 1.

3. *Πρωτομάλη*, Ἰγνάτιος Οὐγγροβλαχίας, σ. 21 κ. ἐ., 50-51. — Τοῦ ἰδίου, *Πολιτικαὶ διαπραγματεύσεις*, ἔ. ἀ., σ. 329-352. — *Σβορώνου*, Ἐγγράφα ἀναφερόμενα εἰς τοὺς ἐν Λευκάδι κλέφτας καὶ ἀρματολούς, ἔ. ἀ., σ. 105-123. Τὸ νησάκι Κάλαιμος κυρίως χρησίμευε ὡς ὄρμητῆριον τῶν ἐπιδρομῶν αὐτῶν (βλ. καὶ ἐπιστ. ὑπ' ἀριθ. 6 καὶ 7).

τῶν κλεφταρματολῶν ποὺ κατέφευγαν στὰ ἐδάφη τῆς γιὰ τοὺς ἐξῆς λόγους: α) δὲν μποροῦσε νὰ παραδώσῃ στὴν ἐκδικητικὴ μανία τοῦ Ἀλῆ ὁμοεθνεῖς καὶ ὁμόθρησκους πρόσφυγες· β) φοβόταν τὶς ἀντιδράσεις τους, τὴ στιγμὴ μάλιστα ποὺ ἐπρόκειτο γιὰ ἔμπειρους, ἀποφασισμένους καὶ καλὰ ὅπλισμένους πολεμιστὲς· γ) ὑπολόγιζε στὴ μελλοντικὴ βοήθειά τους ἐναντίον τοῦ Ἀλῆ.

Ὁ Berthier εἶδε σωστά τὸ θέμα τῶν κλεφταρματολῶν ποὺ ζητοῦσαν ἄσυλο στὰ Ἐπτάνησα. Παρὰ τὴ δυσარέσκεια λοιπὸν ποὺ θὰ δημιουργοῦσε στὸν ἰσχυρὸ γείτονα, δὲν δίστασε νὰ προτείνῃ στὸν Ναπολέοντα μὲ ἐπιστολὴ του τῆς 6 Σεπτεμβρίου 1807¹ νὰ πάρουν στὴν ὑπηρεσία τους τοὺς πρόσφυγες αὐτοὺς. Ἔτσι καὶ οἱ ἴδιοι οἱ Γάλλοι θὰ ὠφελοῦνταν ἀπὸ τὶς ὑπηρεσίες ἐνὸς ἀξιόμαχου στρατιωτικοῦ σώματος ποὺ θὰ σχηματιζόταν, καὶ θὰ ματαίωσαν τὰ σχέδια τῶν Ἀγγλῶν νὰ στρατολογήσουν ἐκεῖνοι τοὺς ἱκανοὺς αὐτοὺς πολεμιστὲς.

Ὁ Ἀλῆ πασάς παραπονεῖται ἐπανειλημμένα πρὸς τὸν Berthier γιὰ τὸ θέμα τῆς παροχῆς ἀσύλου στοὺς κλέφτες καὶ τοῦ παρουσιάζει ὡς ἐπιτακτικὴ τὴν ἀνάγκη τῆς παραδειγματικῆς τιμωρίας τους, ἄλλοτε παρακαλώντας καὶ ἄλλοτε ἀπειλώντας. Θεωρεῖ ὅτι τὸ θέμα αὐτὸ εἶναι μιὰ ἀνοιχτὴ πληγὴ στὶς σχέσεις τους, ἀναφέρει συγκεκριμένα περιστατικά, χαρακτηρίζει σὰν καταχραστὲς τῆς καλωσύνης καὶ τῆς γενναιοδωρίας τῶν Γάλλων αὐτοὺς ποὺ χρησιμοποιοῦν τὰ νησιὰ ὡς ὀρμητῆριο ἐναντίον του. Ἀκόμη γράφει πὼς οἱ νησιῶτες, ἰδίως οἱ Λευκαδίτες, μεταφέρουν οἱ ἴδιοι τοὺς κλέφτες στὴν περιοχὴ του. Προσποιεῖται ὅτι δὲν ἐπιτίθεται ἐναντίον τους ὁ ἴδιος, μήπως ἡ ἐνέργειά του αὐτὴ θεωρηθῆ ὅτι στρέφεται ἐναντίον ὑπηκόων τοῦ Γάλλου αὐτοκράτορα. Ἀπειλεῖ, τέλος, μὲ διακοπὴ τῶν ἐμπορικῶν σχέσεων καὶ τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ τῶν νησιῶν. Στὶς ἐπιστολές του πρὸς τὸν Berthier ἐπανέρχεται συχνὰ στὸ θέμα αὐτὸ καὶ ἀναφέρει καὶ ὀνόματα κλεφτῶν, ὅπως τοῦ Σκυλοδήμου, τοῦ Κουμπάρη, τοῦ Καραχρήστου, τοῦ Γεωργίου Sciachi (Σακκῆ;), τοῦ Saccuffani.²

4. Ἀνεφοδιασμὸς τῶν νησιῶν. Πραγματικὰ ὁ Berthier στήριζε πολλὰς ἐλπίδες γιὰ τὴν ἐπίλυση τοῦ προβλήματος τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ του στὶς ἀγαθὲς σχέσεις του μὲ τὸν Ἀλῆ. Τὸ εἶδος βέβαια τῆς φιλίας Γάλλων καὶ Ἀλῆ δὲν ἄφηνε περιθώρια στὸν Γάλλο στρατηγὸ νὰ στηρίζεται στὶς ὑποσχέσεις τοῦ πονηροῦ Ἀλβανοῦ καὶ νὰ ἐπαφίεται στὶς καλές του προθέσεις ὡς πρὸς τὸν ζωτικὸ αὐτὸν τομέα τῆς ἄμυνας τῶν νησιῶν. Χρησιμοποίησαν οἱ Γάλλοι ὅλα τὰ πρόσφορα μέσα, ἀπὸ τὴν πρώτη κατοχὴ ἀκό-

1. Βλ. *Borpe, L'Albanie*, σ. 222, ὅπου ἡ ἀναφερόμενη ἐπιστολὴ.

2. Βλ. ἐπιστ. ὑπ' ἀριθ. 6, 7, 13 καὶ 17.

μη, και ιδίως τὸ κύρος τοῦ πρεσβευτῆ τους στὴν Πύλη, γιὰ νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν ἄδεια τῶν πασάδων τῶν δαλματικῶν ἀκτῶν γιὰ τὴ διακίνηση ἐφοδίων ἀπὸ τὴν περιοχὴ τους. Ἡ ἀνάγκη αὐτὴ γίνεται περισσότερο ἐπιτακτικὴ ἀπὸ τότε ποῦ ἐντείνεται ὁ ἀγγλικὸς ἀποκλεισμός.

Παρὰ τὶς προσπάθειές τους ὅμως οἱ Γάλλοι δὲν κατάφεραν νὰ πετύχουν τὸν σκοπὸ τους καὶ μόνον μιὰ ἀποστολὴ ἀπὸ 136 βαρέλια μπορούσι ἐφθάσῃ στὴν Κέρκυρα ἀπὸ τὸν δρόμο αὐτόν. Ἡ δυσμένεια τῶν κατοίκων τῶν δαλματικῶν ἀκτῶν πρὸς τοὺς Γάλλους ὀφειλόταν κυρίως στὴν ἀνάμιξη τοῦ ὀνόματός τους, στὸ θέμα τῆς Πάργας καὶ τοῦ Βουθρωτοῦ, μὲ τὸν Ἄλῃ, ποῦ τὸν θεωροῦσαν φίλο τῆς Γαλλίας. Τὴ φήμη μάλιστα αὐτὴ εἶχε φροντίσει νὰ τὴ διαδώσῃ παντοῦ ὁ Ἄλῃς.¹

Ἐπίσης ἔσπευσαν οἱ Γάλλοι τὸ φθινόπωρο τοῦ 1807 νὰ στείλουν στὴν Κέρκυρα ὅσα περισσότερα μπορούσαν σὲ ἄνδρες, ὄπλισμο, ζωοτροφές καὶ κάθε εἶδους ἐφοδία. Ἐφοδιοπομπές ἀναχωροῦσαν μὲ σπουδὴ ἀπὸ τὰ ἰταλικά λιμάνια καὶ τὴν Toulon. Τὸν χειμῶνα ὅμως τὸ νησὶ ἀποκλείσθηκε ἀπὸ τοὺς Ἄγγλους καὶ ὁ Berthier ἔπαψε πιά νὰ παίρνῃ ἐπικουρίες καὶ προμήθειες, εἰδήσεις καὶ προπαντὸς χρήματα. Μόνον τὴν ἀνοιξὴ τῆς ἐπόμενης χρονιάς (1808) κατάφερε νὰ φθάσῃ στὴν Κέρκυρα ὁ πλοίαρχος Gandaume, στίς 12 Μαρτίου, διασπώντας γιὰ λίγο τὸν ἀγγλικὸ ἀποκλεισμό.²

Ἔτσι ἀπόμεινε μοναδικὴ ἐλπίδα ὁ Ἄλῃς, τοῦ ὁποίου ὅμως ἡ πολιτικὴ μετὰ τὴ συνθήκη τοῦ Tilsit, ὅπως εἶδαμε, εἶχε ἀλλάξει ριζικά. Προβαίνει τώρα στὴν παρεμπόδιση ἐφοδιοπομπῶν, στὴν κατακράτηση τοῦ ταχυδρομείου, στὴν παραχάραξη σφραγίδων καὶ ἐγγράφων γιὰ νὰ στέλλῃ πλαστὲς διαταγές καὶ ψεύτικες εἰδήσεις.³ Στὴν ἀπόγνωσή του ὁ Berthier δὲν διστάζει νὰ ὑποσχεθῇ στὸν πανοῦργο γείτονα ὅτι εἶναι ἔτοιμος νὰ παραβλέψῃ τὶς κατηγορίες τοῦ Rouquerville, ἂν ὁ Ἄλῃς τοῦ ἔστειλε ὀρισμένες ποσότητες σταριοῦ, βρώμης καὶ κρέατος. Ἡ ἀπάντηση τοῦ τελευταίου ἦταν πῶς δὲν μπορεῖ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν παραγγελία στὸ ἀκέραιο ἐξ αἰτίας τῆς φτωχῆς σοδειᾶς καὶ τῆς δυσκολίας στὴ μεταφορὰ ἀπὸ μακρινὲς περιοχές· ὀρκίζεται στὴν τιμὴ του ὅτι οἱ λόγοι ποῦ τὸν ἀναγκάζουν σ' αὐτὸ εἶναι ἀληθινοί.⁴

Παρὰ τὶς ἀντιθέσεις του ὅμως μὲ τοὺς Γάλλους, ὁ Ἄλῃ πασὰς ἀρκετὰ συχνὰ ἀνοίγει τὰ λιμάνια του στοὺς ἐμπόρους τους. Στὴν ἀλληλογραφία ποῦ δημοσιεύεται ἐδῶ φαίνεται πῶς ἦταν σημαντικὲς οἱ ποσό-

1. *Borpe*, *ξ. ἀ.*, σ. 6-7, 93-96.

2. *Ροδοκανάκη*, *Βοναπάρτης*, σ. 213-214, 219.

3. *Ἐ. ἀ.*, σ. 217-218.

4. Βλ. *Remérand*, *Ali de Tébelen*, σ. 124· πρβλ. καὶ ἐπιστ. ὑπ' ἀριθ. 17.

τητες σταριοῦ καὶ βοδιῶν πού φορτώθηκαν γιὰ τὴν Κέρκυρα.¹ Σὲ ἐπιστολῇ του τὶς 11/23 Ἰανουαρίου 1808,² ἀντικρούοντας τὰ παράπονα τοῦ Berthier, ὁ Ἀλῆς λέγει πὼς μόνο ἀπὸ τὸ λιμάνι τῆς Πρέβεζας, σύμφωνα μὲ τὰ στοιχεῖα τῶν τελωνείων του, στάλθηκαν 7.000 φορτώματα καὶ 600 γελάδια. Σ' αὐτὰ βέβαια δὲν περιέχονται καὶ ὅσα φορτώθηκαν ἀπὸ τὰ ἄλλα μικρότερα λιμάνια (Ἡγουμενίτσας, Μούρτου, Πλαταριάς, Φαναρίου, Βόλας κ.λ.). Ἄλλες φορές πάλι δικαιολογεῖται πὼς ἡ καθυστέρηση ἢ ἡ ἀδυναμία ἐκτελέσεως τῶν παραγγελιῶν ὀφείλεται εἴτε σὲ ἔλλειψη τῶν εἰδῶν, εἴτε στὸ πλῆθος τοῦ στρατοῦ του πού χρειάζεται μεγάλες ποσότητες (βρίσκει ἔτσι τὴν εὐκαιρία νὰ κἀνῃ καὶ ἐπίδειξη δυνάμεως), εἴτε στὴ δυσκολία μεταφορᾶς λόγω τοῦ χειμῶνα· ἀκόμη εἶναι ἔτοιμος νὰ ὀρκιστῇ πὼς μιὰ ἀπὸ τὶς κυριότερες ἐπιδιώξεις του εἶναι ὁ ἐφοδιασμός τῶν νησιῶν μὲ ὅλα τὰ ἀπαραίτητα. Δὲν παραλείπει ἐπίσης νὰ κατηγορήσῃ τοὺς «κλέφτες» πού λεηλατοῦν τὶς περιοχές του, ἰδίως τὴν Αἰτωλοακαρνανία (Κάρλελι), καὶ σφετερίζονται τὰ πάντα. Τοὺς θεωρεῖ σὰν τοὺς μεγάλους αἰτίους τῆς ἔνδεας στὴν Κέρκυρα σὲ τροφές καὶ καυσόξυλα.³

Ἡ διαπραγματευτικὴ δύναμη τοῦ Ἀλῆ αὐξάνεται πολὺ καὶ ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι τὶς περιοχές τῆς Ναυπάκτου καὶ τῆς Πελοποννήσου ἐλέγχουν οἱ γιοὶ του Μουχτάρ καὶ Βελῆς. Ἐναντίον καὶ τοῦ τελευταίου αὐτοῦ φαίνεται νὰ στρέφονται οἱ κατηγορίες τῶν Γάλλων γιὰ παρεμπόδιση τοῦ ἐφοδιασμοῦ.⁴

Ἡ στάση τοῦ Ἀλῆ στὸ θέμα τῶν ἐμπορικῶν του σχέσεων μὲ τὰ νησιά, καὶ ἰδιαίτερα τὴν Κέρκυρα, δὲν μπορεῖ νὰ ἐξηγηθῇ μόνο ἀπὸ τὴν ἄρνηση τῶν Γάλλων νὰ ἱκανοποιήσουν τὰ αἰτήματά του σχετικά μὲ τὴν Λευκάδα, τὴν Πάργα καὶ τοὺς κλέφτες. Στὴ σκέψη αὐτῇ μᾶς ὀδηγοῦν πληροφορίες, σύμφωνα μὲ τὶς ὁποῖες, ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς δεύτερης γαλλικῆς κατοχῆς κι ἀκόμη παλαιότερα, ἡ συμπεριφορὰ του πρὸς τοὺς Ἑπτανήσιους ἐμπόρους ἦταν τέτοια, ὥστε μὲ φόβο πλησίαζαν τὰ λιμάνια του.⁵ Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ ἡμῶς δὲν ἔκλεισε ὀριστικὰ τὰ λιμάνια καὶ τὶς ἀποθήκες του στοὺς Γάλλους καὶ οὔτε φαίνεται διατεθειμένος νὰ τὸ κἀνῃ. Μᾶλλον τὸ ἀντίθετο συμβαίνει, γιατί ἂν ἀποφάσιζε νὰ διακόψῃ τὶς ἐμπορικὲς του σχέσεις μὲ τὴ γαλλοκρατούμενη Ἑπτάνησο, θίγονταν ζωτικὰ ἐμπορικὰ του συμφέροντα. Τὰ Ἑπτάνησα ἦταν μιὰ ἀπὸ τὶς κυριότερες ἀγορὲς τῶν προϊόντων τῆς περιοχῆς τοῦ Ἀλῆ, τῶν δικῶν του καὶ τῶν ὑπηκόων του, ἀπὸ τότε μάλιστα πού κατευθύνει τὸ ἐμπόριό του πρὸς τὸ

1. Βλ. ἐπιστ. ὑπ' ἀριθ. 5, 11 καὶ 17.

2. Βλ. ἐπιστ. ὑπ' ἀριθ. 13.

3. Βλ. ἐπιστ. ὑπ' ἀριθ. 10, 13 καὶ 17.

4. Βλ. ἐπιστ. ὑπ' ἀριθ. 17.

5. Βλ. ἐπιστ. τοῦ Rouqueville πρὸς τὸν Berthier τῆς 1 Σεπτ. 1807 εἰς ANF, ἔ.δ.

Ἴονιο καὶ τὴν Ἀδριατικὴ καὶ ἐμποδίζει τὶς ἐμπορικὰς σχέσεις τῆς Μακεδονίας μὲ τὰ λιμάνια τοῦ Αἰγαίου.¹ Τὰ παραπάνω μᾶς πείθουν πῶς ὁ λόγος πού ἔκανε τὸν Ἀλῆ νὰ κρατήσῃ τὴ γραμμὴ αὐτὴ στὸ θέμα τῶν ἐμπορικῶν του σχέσεων μὲ τὰ νησιά ἦταν ἡ ἐπιδιώξή του νὰ πετύχῃ ὅσο τὸ δυνατό καλύτερες τιμὲς γιὰ τὰ προϊόντα του. Αὐτὸ θὰ τοῦ ἀπέφερε τεράστια ἐπὶ πλέον κέρδη, ἂν σκεφθοῦμε ποιὲς ἦταν οἱ προσωπικὲς του δυνατότητες σὰν μεγαλογαιοκτήμονα.² Ἡ αὐξομείωση πάλι ἢ ἡ ἄρνηση ἐκτελέσεως τῶν παραγγελιῶν τῶν Γάλλων νομίζουμε ὅτι ὀφειλόταν καὶ σὲ κάποιον ἄλλο λόγο: τὶς πληροφορίες πού εἶχε κάθε φορὰ ὁ Ἀλῆς γιὰ τὴν οἰκονομικὴ δύναμη τοῦ Berthier, τὴν κατάστασιν δηλ. τοῦ δημόσιου ταμείου στὴν Κέρκυρα. Αὐτὸς ὁ λόγος νομίζουμε πῶς εἶναι βασικός. Ἀλλωστε ἔτσι θὰ ἐνεργοῦσε κάθε ἰκανὸς μεγαλέμπορος καὶ ὁ Ἀλῆς ἦταν πραγματικὰ ἀπὸ τοὺς καλύτερους.

Ἡ ἄποψη ὅτι ὁ Ἀλῆς ἔστειλε στοὺς Γάλλους σιτάρι καὶ κρέας καὶ ζητοῦσε σ' ἀντάλλαγμα τηλεβόλα καὶ μπαρούτι,³ παρ' ὅλο πού φαίνεται πιθανή, δὲν φαίνεται νὰ δικαιολογῆται, τουλάχιστο ἀπὸ τὶς πληροφορίες πού μᾶς παρέχει ἡ δημοσιευόμενὴ ἀλληλογραφία του μὲ τὸν Berthier.

5. Ἄγγλοι. Στὴ γενικὴ πολιτικὴ τοῦ Ἀλῆ δὲν πρέπει νὰ παραβλέψουμε καὶ ἕναν ἄλλο σπουδαῖο ρυθμιστικὸ παράγοντα: τοὺς Ἄγγλους, μὲ τοὺς ὁποίους δὲν ἔπαυε νὰ ἔχη, καθὼς φαίνεται, συχνὲς ἐπαφὲς καὶ μυστικὲς συνεννοήσεις.

Ἡ Ἀγγλία χρειάζόταν τὰ ἐδάφη τοῦ Ἀλῆ πασᾶ σὰν προγεφύρωμα κατὰ τῆς ρωσικῆς ἐπεκτάσεως στὴ Βαλκανικὴ καὶ προσπαθοῦσε μ' αὐτὸν νὰ στερεώσῃ τὴ θέση τῆς στὴν Τουρκία, μιὰ καὶ δὲν εἶχε ἐπαφή, ὅπως ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ρωσία, μὲ τὴν ἀπελευθερωτικὴ κίνηση τῶν Ἑλλήνων.⁴ Ἐξ ἄλλου πρέπει νὰ ἦταν ἰσχυρὴ ἡ ἀγγλικὴ πίεσις, γιὰ τὶς στοὺς ἔγκυρους ἀγγλικούς κύκλους ἐπικρατοῦσε ἡ ἄποψη ὅτι ὁ Ἀλβανὸς πασᾶς θὰ προσχωροῦσε τελικὰ στοὺς Γάλλους, οἱ ὁποῖοι ἐκμεταλλεύονταν σωστὰ τὸ ἀπώτερο ὄνειρό του, τὴν πλήρη ἀνεξαρτησία του δηλ. ἀπὸ τὴν Πύλη.⁵

1. Γ. Α. Ἄρς, Ἀλβανία καὶ Ἡπειρος, σ. 77(195).

2. Βλ. Ν. Β. Πατσέλη, Ἡ οἰκονομικὴ πολιτικὴ καὶ ὁ πλοῦτος τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων, Ἀθῆναι 1936. Πρβλ. καὶ Σπ. Π. Ἀραβαντινοῦ, Ἱστορία Ἀλῆ Πασᾶ, σ. 601-611.

3. Βλ. Π. Ἀραβαντινοῦ, Χρονογραφία τῆς Ἡπείρου, τ. 1, σ. 286 σημ. 2.

4. Γ. Α. Ἄρς, ἔ. ἀ., σ. 83(210), 95-96(241).

5. Βλ. Κλεάνθους Νικολαΐδου, Ὁ ἀνταγωνισμὸς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας ἐν Ἡπείρῳ καὶ Ἀλβανίᾳ πρὸ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, «Ἡπειρωτικὰ Χρονικά» 1(1926), σ. 41-52, ἰδίως σ. 44.

Ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ ὁ Ἀλῆς, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ Τουρκία εἶχε πόλεμο μὲ τὴν Ἀγγλία, στὰ τέλη τοῦ 1807 ἄρχισε ἀλληλογραφία μὲ τὸν Ἀγγλο ναύαρχο Κόλλινκγουντ, ἀρχηγὸ τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου τῆς Μεσογείου, πού προσπαθοῦσε νὰ ξεσηκώσῃ τὸν Ἀλῆ κατὰ τῶν γαλλικῶν δυνάμεων τῆς Ἑπτανήσου.¹ Ἰδιαιτέρα οἱ σχέσεις τοῦ Ἀλῆ μὲ τοὺς Ἀγγλους ἔγιναν στενώτερες καὶ κατέληξαν σὲ μιὰ συνεχῆ ἐρωτοτροπία² μετὰ τὶς ἐπιτυχίες τῶν Γάλλων στὴν Δαλματία καὶ τὸν κίνδυνο πού διέβλεπε τόσο κοντὰ στὰ τουρκικὰ σύνορα.

Βέβαια ὁ Ἀλῆ πασᾶς δὲν εἶχε κανένα συμφέρον νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμο ἐναντίον τῆς Γαλλίας. Προσῆγγιζε τοὺς Ἀγγλους, ὄχι γιὰ νὰ θέσῃ τὸν στρατό του στὴν ὑπηρεσία τους, ἀλλὰ γιὰ νὰ ἔχῃ πολιτικὴ ὑποστήριξη ἐναντίον τῶν ἐνεργειῶν τῆς γαλλικῆς διπλωματίας καὶ γιὰ νὰ λάβῃ ἀπὸ τοὺς Ἀγγλους τὸν ἀπαραίτητο ἐξοπλισμὸ ἐναντίον τῶν ἀντιζήλων του πασᾶδων.³ Ἀκόμη, γιὰ νὰ αὐξήσῃ τὴ διαπραγματευτικὴ του δύναμη στὸ θέμα τῆς Πάργας διατηρώντας ἀγαθὲς σχέσεις μὲ μιὰ τόσο ἰσχυρὴ ναυτικὴ δύναμη.⁴

Στὴ δημοσιευμένη ἐδῶ ἀλληλογραφία τοῦ Ἀλῆ πασᾶ πολλὲς εἶναι οἱ εἰδήσεις πού ἀναφέρονται στὶς ἐπαφές του μὲ τοὺς Ἀγγλους.⁵ Στους τελευταίους μῆνες τοῦ 1807 καὶ στοὺς πρώτους τοῦ 1808 συνεχεῖς ὑπῆρξαν οἱ παραστάσεις τοῦ Γάλλου διοικητῆ τῆς Ἑπτανήσου πρὸς τὸν γείτονά του πασᾶ γιὰ τὸ θέμα αὐτό· ἀκόμη καὶ ἐναντίον τοῦ Βελῆ πασᾶ τῆς Πελοποννήσου στρέφονται οἱ κατηγορίες τοῦ Γάλλου στρατηγοῦ γιὰ τὴν ἴδια αἰτία.⁶

Ὁ Ἀλῆς βέβαια δὲν δέχεται τὶς κατηγορίες αὐτὲς ἀδιαμαρτύρητα, τὴν ἐποχὴ μάλιστα πού ἀκόμη τοῦ χρειαζόταν ἡ φιλία τῶν Γάλλων. Ἔτσι ἀποκρούει τὶς αἰτιάσεις τοῦ Berthier καὶ ἐπικαλεῖται τὴν ἀφοσίωσή του πρὸς τοὺς Γάλλους ὅταν ἀκόμη ἦταν ἀβέβαιο τὸ πολιτικὸ μέλλον τοῦ Ναπολέοντα, καὶ ὄχι μόνον τώρα πού ἔφθασε ὁ καιρὸς τῆς ἀνταμοιβῆς τῶν κόπων του. Ἀπὸ παλαιὰ διαλαλοῦσε, ὅπως ἰσχυρίζεται, τὴ φιλία του πρὸς τοὺς Γάλλους καὶ δὲν συνῆπτε σχέσεις μὲ τοὺς Ἀγγλους ἀκόμη καὶ ὅταν τοὺς εἶχε γείτονες. Προβάλλει ἐπίσης σὰν ἐπιχείρημα τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ Ἀγγλοὶ ἦταν ἐχθροὶ τῆς Πύλης. Προσφεύγει στὴ μαρτυρία Γάλλων ναυτῶν καὶ τοῦ ἴδιου τοῦ Rouqueville σὰν αὐτόπτη μάρ-

1. Γ. Α. Ἄρς, Ἀλβανία καὶ Ἡπειρος, σ. 95(240).

2. Σπ. Π. Ἀραβαντινοῦ, Ἱστορία Ἀλῆ Πασᾶ, σ. 204, 210 κ. ἑ.

3. Ἄρς, ἑ. ἄ.

4. Remérand, Ali de Tébelen, σ. 122.

5. Βλ. ἐπιστ. ὑπ' ἀριθ. 8, 13, 14 καὶ 17, καθὼς καὶ ἐπιστ. τῆς 15/27 Δεκ. 1807 εἰς ANF, ἑ. ἄ.

6. Βλ. ἐπιστ. ὑπ' ἀριθ. 17.

τυρα τῆς συμπεριφορᾶς του πρὸς τοὺς Ἕλληνας σὲ ἓνα ὀρισμένο ἐπεισόδιο. Καὶ πάνω ἀπ' ὅλα, ἐπικαλεῖται τὸ πλῆθος τῶν ὑπηρεσιῶν ποὺ προσέφερε στοὺς Γάλλους, τὶς ὁποῖες, χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ, ὅπως λέγει, ἀναγκάζεται ν' ἀπαριθμῆσῃ.¹ Ἀσφαλῶς δὲν χρειάζεται ἰδιαίτερη προσπάθεια γιὰ νὰ διαπιστώσῃ κανεὶς πὼς οἱ ὑπηρεσίες αὐτές δὲν ἦταν παρὰ μόνο κούφια λόγια.

Ἄντικρούει ἐπίσης ὁ Ἄλῆς τὴν κατηγορία τοῦ Berthier, ὅτι δὲν ἔκανε τίποτε ἐναντίον τῶν Ἕλλνων, καὶ τονίζει ὅτι κατὰ διαταγὴ τῆς Πύλης ἐνίσχυσε τὶς παράκτιες φρουρές του γι' αὐτὸν τὸ σκοπὸ. Στὸ τέλος τέλος, δηλώνει τὴν ἀδυναμία του νὰ τὰ βάλῃ μὲ τοὺς Ἕλληνας, ἀφοῦ καὶ οἱ ἴδιοι οἱ Γάλλοι εἶναι ἀνίσχυροι ν' ἀντιμετωπίσουν τὸν ἀγγλικὸ στόλο ποὺ διασχίζει τὸ Ἰόνιο καὶ μάλιστα περᾶ ἐπιδεικτικὰ κάτω ἀπὸ τὰ κάστρα τῆς Κέρκυρας.²

Βεβαιώνει, τέλος, ὅτι πάντοτε θὰ εἶναι ἔτοιμος νὰ διαθέσῃ ὅλες του τὶς δυνάμεις ἐναντίον τῶν «κοινῶν ἐχθρῶν», ὅπως ἀποκαλεῖ τοὺς Ἕλληνας, καὶ δικαιολογεῖ τὸ μίσος του ἐναντίον τους ἀπὸ μερικές ἐνέργειές τους, ποὺ ἀπέβαιναν εἰς βάρος τῶν συμφερόντων τῶν δικῶν του καὶ τῶν ὑπηκόων του.³ Τελικὰ ἐκδηλώνει τὴ δυσφορία του γιὰ τὰ συνεχῆ παράπονα καὶ τὴν παρακολούθηση τῶν κινήσεών του⁴ καὶ κατηγορεῖ μὲ τὴ σειρά του τὸν Berthier ὅτι ἐξετάζει ἐπιπόλαια τὰ πράγματα. Προκαλεῖ λοιπὸν τὸν Γάλλο στρατηγὸ νὰ ἐξετάσῃ καλύτερα τὸ ζήτημα καί, ἂν βρῆ τὸ παραμικρὸ ἐναντίον του, νὰ τὸν θεωρῆ σὰν τὸν χειρότερο ἐχθρὸ· ἂν ὅμως τὸν βρῆ ἀθῶο, τὸ καθῆκον ἐπιβάλλει ν' ἀποκαταστήσῃ τὴν τιμὴ τοῦ φίλου.⁵

6. Pouqueville. Φαίνεται λοιπὸν σίγουρο ὅτι ὁ Ἄλῆς πασὰς δὲν ἔπαψε, παρὰ τὶς παραστάσεις καὶ τὶς διαμαρτυρίες τοῦ Berthier, τὶς ἐπαφές του μὲ τοὺς Ἕλληνας. Ἡ μυστικότητα ὅμως τῶν ἐπαφῶν αὐτῶν ἔπρεπε, πρὸς τὸ παρὸν τουλάχιστο, νὰ τηρηθῆ μὲ κάθε τρόπο. Ἔτσι ἡ ἀνάγκη νὰ ἐξουδετερωθῆ ὁ κυριότερος πληροφοριοδότης τῶν Γάλλων, ὁ πρόξενός τους στὰ Γιάννινα François Pouqueville, γινόταν ἐπιτακτική. Ὁ Γάλλος πρόξενος εἶχε καταστήσει ἐνοχλητικὸς μάρτυρας τῶν διαπραγματεύσεων τοῦ Ἄλῆ πασὰ μὲ τοὺς ὑποτιθέμενους ἐχθρούς του, τοὺς Ἕλληνας, ἀλλὰ καὶ τῶν πολεμικῶν του ἐτοιμασιῶν γιὰ τὸν ἐπικείμενο πόλεμο μεταξὺ Γαλλίας καὶ Τουρκίας. Ἔτσι, ἐνῶ ἐπιζητοῦσε ὁ Ἄλῆς τὴν ἀγ-

1. Βλ. ἐπιστ. ὑπ' ἀριθ. 8, 13 καὶ 17.

2. Βλ. ἐπιστ. ὑπ' ἀριθ. 14 καὶ 17.

3. Βλ. ἐπιστ. ὑπ' ἀριθ. 17.

4. Βλ. ἐπιστ. τῆς 15/27 Δεκ. 1807 εἰς ANF, ξ. ἀ.

5. Βλ. ἐπιστ. ὑπ' ἀριθ. 8.

γλιχὴ ὑποστήριξη, προσπαθοῦσε καθημερινὰ νὰ ἐξαπατᾷ τὸν Rouqueville. Δημιουργοῦσε συχνὰ παράπονα ἐναντίον του, τὸν παρακολουθοῦσε στενὰ καὶ τὸν ἐμπόδιζε μὲ κάθε τρόπο νὰ ἐπικοινωνῇ μὲ τὴν πρεσβεία του στὴν Πύλη.¹ ‘Η ἄποψη ὅτι ὁ Γάλλος πρόξενος στὰ Γιάννινα κοῦτε ὠσφράνθη κᾶν ὅτι ὁ ‘Αλῆ Πασᾶς εἶχεν ἤδη προσχωρήσει εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ‘Αγγλων»² δὲν φαίνεται νὰ εὐσταθῇ. Ἀντίθετα, ὁ Rouqueville ἔλεγε στὸν ‘Αλῆ πῶς δὲν ἔχει νὰ περιμένῃ πολλά ἀπὸ τοὺς ‘Αγγλους. Καὶ ἂν αὐτοὶ τοῦ ὑποσχέθησαν τὴν Πάργα καὶ τὴν Λευκάδα, ὁ Ναπολέων καὶ ὁ Σουλτάνος δὲν θὰ τὸν ἄφηναν ποτὲ νὰ καταλάβῃ τὰ ἐδάφη αὐτά.³

Δὲν μποροῦσε ὅμως νὰ ἐπέμβῃ περισσότερο δυναμικὰ ὁ Γάλλος πρόξενος, γιατί οὔτε τὰ μέσα εἶχε οὔτε καὶ τὴν ἄδεια τῶν προϊσταμένων του. ‘Ισα-ἴσα οἱ ὀδηγίεις τοῦ Ναπολέοντα καὶ τοῦ Sébastiani ἦταν νὰ καλλιεργῇ φιλικὰς σχέσεις μὲ τὸν ‘Αλῆ.⁴ Βέβαια λίγο ἀργότερα, τὴν ἐπόμενη κιόλας χρονιά (1809), οἱ σχέσεις Ναπολέοντα - ‘Αλῆ γίνονται σαφῶς ἐχθρικές. ‘Ετσι ὁ Γάλλος αὐτοκράτορας δὲν διστάζει νὰ διατάξῃ τὴ φυλάκιση στῆ Βιέννη τοῦ Γιαννιώτη μεγαλέμπορου καὶ προεστοῦ Σταύρου ‘Ιωάννου ἢ Τσαπαλάμου, πατέρα τοῦ ἱδρυτῆ τῆς ‘Εθνικῆς Τράπεζας Γεωργίου Σταύρου, μόνο καὶ μόνο γιατί τὸν ὑποπτεῦόταν πῶς ἦταν «ἀζέντης» (= πράκτορας) τοῦ ‘Αλῆ.⁵

Στις ἐπιστολὰς τοῦ ‘Αλῆ πασᾶ πού δημοσιεύουμε φαίνεται καθαρά πῶς οἱ σχέσεις του μὲ τὸν Rouqueville χειροτέρεψαν στὶς ἀρχὲς τοῦ 1808. Προηγουμένως ὁ ‘Αλῆς ἀπέδιδε τίς πληροφορίες τοῦ Berthier ἀόριστα σὲ «συκοφάντες» καὶ ὑπεστήριζε ὅτι ὁ Rouqueville ἄδικα παραπονεῖται.⁶ Τώρα δὲν διστάζει νὰ κατηγορήσῃ ἀνοιχτὰ τὸν Γάλλο πρόξενον σάν τὸν δημιουργὸ τῶν μεταξὺ τους δυσαρεσκειῶν.⁷ Ἀποκρούει συγκεκριμένες κατηγορίες τοῦ P., τὸν κατηγορεῖ ὅτι βοηθᾷ τοὺς κλέφτες, καλεῖ τὸν Berthier νὰ μὴ δίνῃ πίστη στὶς πληροφορίες του καὶ τὸν παρακαλεῖ νὰ θέσῃ σὲ ὅποιαδήποτε δοκιμασία τὴν ἀφοσίωσή του. Ἐκφράζει ἀκόμη τὴν ἐλπίδα ὅτι ἡ συμπεριφορὰ τοῦ P. ἀπέναντί του θὰ διορθωθῇ καὶ εὐχεται νὰ συμβῇ αὐτὸ γρήγορα, ἀπειλώνοντας ἔμμεσα ὅτι θὰ

1. *Remérand*, Ali de Tébelen, σ. 121-123.

2. Κλ. Νικολαΐδου, ‘Ο ἀνταγωνισμὸς ‘Αγγλίας καὶ Γαλλίας, ἔ. ἀ., σ. 43.

3. *Remérand*, ἔ. ἀ., σ. 124.

4. *Boppe*, L’Albanie, σ. 97-98 καὶ σημ. 1 τῆς σ. 98. — *Remérand*, ἔ. ἀ., σ. 123.

5. Βλ. Σωκρ. Β. Κουγέα, Τὸ ‘Ηπειρωτικὸν Ἀρχεῖον Σταύρου ‘Ιωάννου, «‘Ηπειρωτικὰ Χρονικά» 14 (1939), σ. 11, ἀπ’ ὅπου μαθαίνουμε πῶς ὁ Σταύρος ‘Ιωάννου ξόδεψε γιὰ τὴν ἀποφυλάκισή του 13.895 γρόσια· τὰ χρήματα αὐτὰ ὑπόσχεται νὰ τὰ δώσῃ ὁ ‘Αλῆς «ὡς ἀπὸ αἰτίαν του δοθέντα».

6. Βλ. ἐπιστ. ὑπ’ ἀριθ. 8 καὶ 10.

7. Βλ. ἐπιστ. ὑπ’ ἀριθ. 14.

προβή στην απέλασή του. Δέν παραλείπει ακόμη να γράψη έναντίον τοῦ Γάλλου προξένου στά Γιάννινα καί πρὸς τὸν ἀδελφὸ τοῦ διοικητῆ τῆς Ἐπτανήσου, τὸν στρατάρχη Ἀλέξανδρο Berthier.¹

Τὰ παραπάνω μᾶς πείθουν ὅτι ὁ Rouqueville γνώριζε τὰ παρασκήνια τῆς αὐτῆς τῶν Γιαννίνων καί πῶς, παρὰ τίς προφυλάξεις τοῦ Ἀλῆ, οἱ Γάλλοι ἦταν ἀρκετὰ καλὰ πληροφορημένοι.

7. Διάφορα θέματα. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ κύρια αὐτά, κατὰ κάποιον τρόπο, θέματα ποῦ ἀπασχολοῦν τὴν ἀλληλογραφία τοῦ Ἀλῆ πασᾶ μετὸν Berthier, μποροῦμε νὰ διακρίνουμε καί ἄλλα δευτερεύοντα, ἐνδεικτικὰ ὅμως τῶν σχέσεων καί τῆς νοοτροπίας τοῦ Ἀλῆ.

Δέν διστάζει νὰ παρακαλέσῃ τὸν Γάλλο διοικητῆ τῆς Ἐπτανήσου νὰ μεσολαβήσῃ γιὰ νὰ ἀποδοθῇ στὸν Ἰωάννη Μπαραχᾶ τὸ πλοῖο καί τὸ φορτίο ποῦ εἶχαν ἀρπάξει Κεφαλλονίτες καί ποῦ μέσα ἦταν καί ἓνα δικό του κανόνι.² Μὲ ἄλλες του ἐπιστολές τὸν παρακαλεῖ νὰ τοῦ ἀγοράσῃ καί νὰ τοῦ στείλῃ μερικὰ ἐξαρτήματα ποῦ λείπουν ἀπὸ νεότευκτο πλοῖο του³ ἢ νὰ διευκολύνῃ τὸν προσωπικό του γιὰτὸ Dr Frank ποῦ πῆγε στὴν Κέρκυρα γιὰ δουλειές του.⁴ Ἀκόμη καί ἄνθρωποι τοῦ Ἀλῆ ἀπευθύνονται στὸν Berthier καί τοῦ ζητοῦν ἐξυπηρητήσεις.⁵

Ἐπίσης μὲ ἄλλες ἐπιστολές διευθετοῦνται μικροεπεισόδια, ὅπως οἱ ἐχθρικές διαθέσεις ἀνθρώπων τοῦ Ἀλῆ πρὸς τοὺς Γάλλους στὸ Porto Palermo ἢ ἡ ἀπαγόρευση ἀπὸ τὴ φρουρά τοῦ Ἀλῆ στὴν Πρέβεζα σὲ ὀπλισμένους Γάλλους νὰ μποῦν στὴν πόλη.⁶ Ἀναφέρονται ὅμως καί διευκολύνσεις τοῦ Ἀλῆ πρὸς τοὺς Γάλλους. Χαρακτηριστικὰ παραδείγματα, ἡ βοήθειά του στὴ διακίνηση τῆς διπλωματικῆς ἀλληλογραφίας,⁷ ἡ φιλικὴ συμπεριφορὰ πρὸς Γάλλους ναῦτες, παρ' ὅλο ποῦ αὐτοὶ δὲν ἔδειχναν καθόλου τίς ἴδιες διαθέσεις⁸.

Συχνὰ ὅμως ὁ Ἀλῆς, μὲ τὸ πρόσχημα ἀσήμαντων ἀφορμῶν καί μὲ μιὰ καλομελετημένη ἀφέλεια, διοχετεύει ὀρισμένες πληροφορίες, στρατιωτικῆς κυρίως φύσεως, ποῦ ἐπιθυμεῖ νὰ φθάσουν στοὺς Γάλλους, ὅπως σημειώσαμε πρὸ πάντων.

1. Βλ. ἐπιστ. ὑπ' ἀριθ. 15.

2. Βλ. ἐπιστ. τῆς 22 Ὀκτ. 1807 εἰς ANF, ξ. ἀ.

3. Βλ. ἐπιστ. ὑπ' ἀριθ. 4.

4. Βλ. ἐπιστ. τῆς 10/22 Μαρτ. 1808 εἰς ANF, ξ. ἀ. (Γιὰ τὸν Dr. Louis Frank βλ. στοῦ Borpe, L'Albanie, σ. 57-58).

5. Βλ. ἐπιστ. Σπ. Κολοβοῦ πρὸς Berthier τῆς 22 Ὀκτ. 1807 εἰς ANF, ξ. ἀ.

6. Βλ. ἐπιστ. ὑπ' ἀριθ. 10 καί 14.

7. Βλ. τὸ ὑστερόγραφο τῆς ἐπιστ. ὑπ' ἀριθ. 10.

8. Βλ. ἐπιστ. τῆς 5/17 Μαρτ. 1808 εἰς ANF, ξ. ἀ.

‘Ακόμη παρέχονται εἰδήσεις γιὰ πρόσωπα καὶ πράγματα, ἴσως ἄγνωστες ἀπὸ ἄλλοῦ. ‘Ετσι μαθαίνουμε γιὰ τὴ μεσολάβηση τοῦ Rouqueville ν’ ἀπελευθερωθῆ ὁ Δημήτριος Κατσίκης κρατούμενος στὴν Κέρκυρα.¹ ‘Ο Γάλλος πρόξενος ἐξ ἄλλου καταφέρει νὰ φυγαδεύσῃ τὴν οἰκογένεια τοῦ ἀρματολοῦ Σταθάκη ποὺ ζοῦσε στὴν Πρέβεζα² καὶ μεσολαβεῖ γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση φυλακισμένων ἀπὸ τὸν ‘Αλῆ.³ ‘Απὸ τὴν ἄλλη μεριά δὲν ἔχουν λιγότερη σημασία οἱ εἰδήσεις γιὰ τὴ δράση στὴν Πάργα τοῦ «μαγῆδρ Χριστοῦ» (ἴσως τοῦ Περραιβοῦ)⁴ ἢ γιὰ τὶς ἐνέργειες Τούρκων ἀγάδων, ὅπως τοῦ Μουσσᾶ ἀγᾶ, στὴν περιοχὴ τῆς Πάργας.⁵

‘Η τελευταία ἐπιστολὴ τοῦ ‘Αλῆ πρὸς τὸν Berthier ποὺ ἔχουμε στὴ διάθεσή μας φέρει χρονολογία 10/22 Μαρτίου 1808,⁶ δηλ. λίγες μέρες πρὶν ἀπὸ τὴν ἀνάληψη τῆς διοικήσεως τῆς ‘Επτανήσου ἀπὸ τὸν στρατηγὸ βαρῶνο Francois Donzelot, ὡς τότε διοικητὴ τῆς Κεφαλλονιάς, τὶς τελευταῖες μέρες τοῦ Μαρτίου ἢ τὶς πρῶτες τοῦ ‘Απριλίου τοῦ 1808.⁷ Οὐσιαστικὰ ἡ ἀνάκληση τοῦ Berthier ἐγίνε στις 28 ‘Ιανουαρίου 1808,⁸ ἀλλὰ ἡ σύνεση καὶ τὰ πολιτικὰ στηρίγματα τοῦ Γάλλου στρατηγοῦ, καθὼς καὶ ἡ κρισιμότητα τῆς καταστάσεως, ἐπέβαλλαν τὴν παρέλευση τοῦ δίμηνου Φεβρουαρίου - Μαρτίου. Τὸ χρονικὸ αὐτὸ διάστημα, ἀπαραίτητο γιὰ τὴν ἐνημέρωση τοῦ νέου διοικητῆ καὶ τὴν ἀποδυνάμωση τοῦ παλαιοῦ, ἦταν, μποροῦμε νὰ ποῦμε, ἓνα διάστημα ἀσφαλείας.

Στὴν ἀπόφαση ἀνακλήσεως τοῦ Berthier ὀδήγησαν τὸν Ναπολέοντα τὰ πολιτικὰ σφάλματα τοῦ στρατηγοῦ του στὶς σχέσεις του τόσο μὲ τὸν ἰσχυρὸ γείτονα πασά ὅσο καὶ μὲ τοὺς κατοίκους. ‘Η κρισιμότητα ἐξ ἄλλου τῆς καταστάσεως, ποὺ συνεχῶς αὐξάνοταν μὲ τὸν ὀλοένα στενώτερο ἀγγλικὸ ἀποκλεισμό, ἔκανε πιὸ φανερὴ τὴν ἀνεπάρκεια τοῦ Berthier καὶ ἐπέβαλλε τὴν ἀνάληψη τῆς διοικήσεως τῶν νησιῶν ἀπὸ πρόσωπο ἱκανὸ καὶ στὸν στρατιωτικὸ καὶ στὸν πολιτικὸ τομέα. Τὰ παραπάνω, καθὼς καὶ τὰ σκάνδαλα ποὺ δημιούργησε ἡ ἰδιωτικὴ ζωὴ τοῦ Berthier, προ-

1. Βλ. ἐπιστ. Rouqueville πρὸς Berthier τῆς 1 Σεπτ. 1807 στὰ ANF, ξ. ἀ.

2. Βλ. ἐπιστ. ὑπ’ ἀριθ. 14.

3. Βλ. ἐπιστ. φυλακισμένων τοῦ ‘Αλῆ πρὸς τὸν Rouqueville (ἀχρονολόγητη) στὰ ANF, ξ. ἀ.

4. Βλ. ἐπιστ. ὑπ’ ἀριθ. 2.

5. Βλ. ἐπιστ. ὑπ’ ἀριθ. 12.

6. Βλ. ἐπιστ. ὑπ’ ἀριθ. 19.

7. *Μαυρογιάννη*, ‘Ιστορία, τ. 2, σ. 196. — *Remérand*, Ali de Tébelen, σ. 126. Πρβλ. *Μαχαιρᾶ*, Πολιτικὴ καὶ διπλωματικὴ ἱστορία Λευκάδος, σ. 645 καὶ *Ζερμπᾶ*, Οἱ Παξοὶ ὑπὸ τοὺς Αὐτοκρατορικοὺς Γάλλους, σ. 16.

8. *Ροδοκανάκη*, Βοναπάρτης καὶ ‘Ιόνιοι Νῆσοι, σ. 221. — *Μαχαιρᾶ*, ξ. ἀ., σ. 645.

βλήθηκαν σάν ἡ κύρια αἰτία τῆς ἀνακλήσεως τοῦ Γάλλου στρατηγοῦ. Νομίζουμε ὅμως πὼς ὀρθότερη εἶναι ἡ ἄποψη πού διετύπωσε ὁ Γ. Α. Ἔαρς, ὅτι δηλ. ἡ ἀνάκληση τοῦ Berthier σήμαινε τὴν ἀναγνώριση ἐκ μέρους τῶν Γάλλων τῆς ἀποτυχίας τῆς πολιτικῆς τους στὴν Ἄλβανία.¹ Δὲν θὰ ἦταν ὑπερβολὴ νὰ ποῦμε πὼς ὁ Γάλλος στρατηγὸς ἀποτέλεσε τὸ ἐξιλαστήριο θῦμα καὶ ἦταν ἐκεῖνος πού ἐπαμίσθηκε τὰ σφάλματα τῆς γαλλικῆς πολιτικῆς στὴν περιοχὴ. Οἱ τεράστιες ὅμως δυσκολίες πού ἀντιμετώπισε ὁ νέος διοικητῆς καὶ ἡ πολιτικὴ πού ἀκολούθησε ξεφεύγουν ἀπὸ τὰ ὄρια τῆς παρουσίας ἐργασίας.

Ἄνακεφαλαιώνοντας μποροῦμε νὰ ἀξιολογήσουμε ὡς ἐξῆς τὶς νέες εἰδήσεις πού χρησιμοποιήθηκαν πιὸ πάνω, καθὼς τὶς ἐντάξαμε μέσα στὰ ἱστορικά τους πλαίσια : α) Τεκμηριώνουν πληροφορίες ἄλλων πηγῶν. β) Δείχνουν καθαρότερα τὴν ἐπεκτατικὴ πολιτικὴ τοῦ Ἄλῃ πασᾶ καὶ τὶς προσπάθειές του νὰ ἐπωφεληθῆ ἀπὸ τὸν ἀνταγωνισμό Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας. γ) Ἐμφανίζουν τὸν Ἄλῃ νὰ ἐνεργῆ σάν μεγαλογαιοκτημόνας καὶ ἱκανὸς ἔμπορος. δ) Παρέχουν πληροφορίες γιὰ πρόσωπα καὶ γεγονότα τῆς ἐποχῆς, λίγο ἢ καθόλου γνωστά ἀπὸ ἄλλοῦ. ε) Δικαιολογοῦν, ὡς ἓνα σημεῖο, τὴν πολιτικὴ τοῦ Berthier καὶ ἐλαφρύνουν τὶς ἐναντίον του κατηγορίες, πού διατυπώθηκαν ἀπὸ σύγχρονους του καὶ μεταγενέστερους. στ) Ἄνατρέπουν τὴν ἄποψη ὅτι ὁ Γάλλος πρόξενος στὰ Γιάννινα F. Rouquerville δὲν ἦταν ἐνημερωμένος γιὰ τὶς ἐνέργειες τοῦ Ἄλῃ πασᾶ. ζ) Φανερώνουν, τέλος, ἔμμεσα, πὼς ὁ Ναπολέων, παρόλο πού εἶχε διαβλέψει τὴ σημασία τοῦ Ἀνατολικοῦ Ζητήματος, δὲν εἶχε χαράξει ὥστόσο μιὰ ἀπόλυτα ξεκαθαρισμένη γραμμὴ, τουλάχιστο ὡς πρὸς τοὺς δευτερεύοντες παράγοντες τοῦ θέματος.

1. Γ. Α. Ἔαρς, Ἄλβανία καὶ Ἠπειρος, σ. 95(239).

ΟΙ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

Οι επιστολές, στις όποιες στηρίζεται ή εργασία αυτή, απόκεινται στα Archives Nationales de France (ANF) στον φάκελο 33 AP 37 (παλαιά ἀριθμ. AB XIX 1696), υποφάκελο με την ένδειξη «Correspondance d'Aly Pacha».

Ὁ υποφάκελος περιέχει συνολικά 32 επιστολές, από τις όποιες οι 22 είναι του Ἰαλῆ πασᾶ πρὸς τὸν Καίσαρα Berthier, 4 του Ἰαλῆ πασᾶ πρὸς διαφόρους (τὸν Ἰαλέξανδρο Berthier, τὸν διοικητὴ τῆς Κέρκυρας πρὶν ἀπὸ τὸν C. Berthier, τὸν Μαχμούτ Νταλιάνη τῆς Κονίσπολης καὶ τὸν ὑπουργό του Μεχμέτ ἐφέντη), 5 ἀπὸ διαφόρους πρὸς τὸν C. Berthier (τῶν προστῶν τῆς Ἰαγυιάς Πάργας, τοῦ Rouqueville, τοῦ γραμματικου τοῦ Ἰαλῆ Σπυρ. Κολοβοῦ, τοῦ Μαχμούτ Νταλιάνη καὶ τοῦ Πέτση ἀπὸ τὴν Πάργα) καὶ 1 ἐπιστολὴ φυλακισμένων ἀπὸ τὸν Ἰαλῆ πρὸς τὸν Rouqueville.

Ἀπὸ τις παραπάνω ἐπιστολές 21 εἶναι γραμμένες στὰ Ἰταλικά, 9 στὰ ἑλληνικά καὶ 2 στὰ γαλλικά. Ἀπὸ τις γραμμένες στὰ Ἰταλικά, 8 εἶναι μεταφρασμένες στὰ γαλλικά· ἀπὸ τις γραμμένες στὰ ἑλληνικά, δύο εἶναι μεταφρασμένες στὰ γαλλικά, μιὰ στὰ Ἰταλικά καὶ δύο στὰ Ἰταλικά καὶ γαλλικά. Συμπεραίνουμε λοιπὸν πὼς ἡ πρώτη σὲ χρῆση γλῶσσα στίς σχέσεις τοῦ Ἰαλῆ με τοὺς ξένους ἦταν ἡ Ἰταλική,¹ τῆς όποίας ἦταν καλοὶ γνῶστες ὅλοι οἱ γραμματικοὶ τοῦ Ἰαλῆ. Ἡ ὑπαρξὴ τῶν πολλῶν μεταφράσεων, κυρίως στὰ γαλλικά, δικαιολογεῖται ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Berthier ἦ οἱ στενοὶ συνεργάτες του δὲν γνῶρίζαν καλά τὴν Ἰταλική, καὶ πολὺ περισσότερο τὴν ἑλληνική. Ἀξίωσημείωτο εἶναι ὅτι οἱ γαλλικὲς μεταφράσεις, πού γίνονται συνήθως ἀφοῦ σημειωθῆ ἡ σχετικὴ ὀδηγία στὸ πρωτότυπο, ἀνήκουν στίς ἐπιστολές πού κρίνονται ἀν περισσότερο ἀξιόλογες.

Οἱ ἐπιστολές καλύπτουν χρονικὸ διάστημα 7 μηνῶν (ἀπὸ τις 16/28 Αὐγούστου 1807 ὡς τις 10/22 Μαρτίου 1808), δηλ. τὸν χρόνον διοικήσεως τῶν Ἰεπτανήσεων ἀπὸ τὸν Καίσαρα Berthier.

Ἀπὸ τις παραπάνω 32 ἐπιστολές δημοσιεύουμε τις 19, οἱ όποιες, κατὰ τὴ γνώμη μας, παρουσιάζουν περισσότερο ἐνδιαφέρον ἢ μποροῦν νὰ βοηθήσουν σὲ μελλοντικὴ ἔρευνα. Στὴν ἐκδοση ἀκολουθεῖται ἡ ὀρθογραφία, ἀποκαθίσταται ὁμως ἡ στίξη καὶ ἡ διαίρεση σὲ παραγράφους τῶν πρωτοτύπων καὶ κεφαλοιογραφοῦνται τὰ ὀνόματα (προσώπων - τόπων). Ἡ δημοσίευση γίνεταὶ στὴ γλῶσσα τοῦ πρωτοτύπου καὶ δηλώνεται ἡ ὑπαρξὴ μιᾶς ἢ πιδὸ πολλῶν μεταφράσεων.

Ἀρχειακὴ ἐνδειξη δὲν τίθεται σὲ κάθε μιὰ ἀπὸ τις ἐπιστολές πού δημοσιεύονται, γιατί, ὅπως ἀναφέρθηκε, ὅλες ἀνήκουν στὸν ἴδιο ὑποφάκελο τοῦ φακέλου 33 AP 37. Δυσκολία παρουσιάζεται στὴ σημείωση τῆς ἀκριβοῦς ἀρχειακῆς ἐνδείξεως, γιατί πρόκειται γιὰ λυτὰ ἔγγραφα μὴ ἀριθμημένα κατὰ φύλλον, καὶ ἔτσι οἱ παραπομπές ἀναφέρονται στὸν φάκελο καὶ τὸν ὑποφάκελο. Γίνεται μόνο μνεία τῶν σελίδων, ἐφόσον οἱ ἐκιδδόμενες ἐπιστολές καλύπτουν περισσότερο ἀπὸ μιὰ σελίδα.

Ἰπιστολὴ τοῦ Ἰαλῆ πασᾶ πρὸς τὸν C. Berthier. Τὸν διαβεβαιώνει γιὰ τὴ με-

---

1. Περβλ. καὶ *Remérand, Ali de Tébelen*, σ. 113 σημ. 1.

γάλη του αγάπη πρὸς τοὺς Γάλλους καὶ τοῦ ζητᾶ πληροφορίες γιὰ τὶς κοινές τους ὑποθέσεις.¹

Ἰωάννινα, 16 Αὐγούστου 1807 (π. ἡ.)

Ἐξοχώτατε,²

Ἡ κλίσις τῆς καρδίας μου, τὴν ὁποίαν συνέλαβον ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς εἰς τὸν Αὐτοκράτορα Ναπολέονα, καὶ ἡ αγάπη, τὴν ὁποίαν τρέφω εἰς ὅλον τὸ γένος τῶν Φραντζέζων, δὲν μὲ ἀφῆσαν νὰ ὑπομείνω ἕως οὐ νὰ μάθω [βεβαίως τὸν καλὸν σας εἰς Κορυφούς ἐρχομόν, ἀλλὰ μὲ ἐβίασαν νὰ σᾶς γράψω καὶ νὰ συγχαρῶ τῇ Ἐξοχότητι σας εὐθὺς ὅπου ἤκουσα ὅτι ἐφθάσετε.³

Ἀληθινῶ, ὁ αὐτάδελφος τοῦ φίλου μας Κονσόλου Σιῶρ Μπουκβιλ⁴ εἶχε νὰ ἔλθῃ, ὅμως ἔχι ὀλίγον συνήργησα καὶ ἐγὼ νὰ φθάσῃ ταχέως, νὰ ἀκριβοχαιρετήσῃ τὴν Ἐξοχότητά σας καὶ ἐκ μέρους μου διὰ ζώσης φωνῆς καὶ νὰ σᾶς πληροφορήσῃ τοὺς κόπους ὅπου ἔκαμα καὶ τὴν ζέσιν καὶ προθυμίαν ὅπου ἔδειξα καὶ ἀποδεικνύω εἰς τὴν ὠφέλειαν ὄλων τῶν ὑποθέσεων σας, χωρὶς νὰ ἀφήσω τὸ παραμικρὸν κοσοῦρι⁵ ἀπὸ ὅσον ἐδυνήθην.

Παρακαλῶ λοιπὸν καὶ τὴν Ἐξοχότητά της, ἃς μὴ λείψῃ νὰ μὲ ἀξιόσῃ φιλικῶς τῆς γράμματος, μὲ τὸ ὅποιον νὰ μὲ βεβαιώσῃ πρὸ πάντων τὴν ἀγαθὴν ὑγίαν της. Καὶ ὡς εἰδοποιημένη ὄλων τῶν ὑποθέσεων, νὰ μὲ δόσῃ καὶ ἐμὲ μιὰν τελείαν πληροφορίαν εἰς κάθε τι διὰ νὰ εἰξεύρω, καὶ μάλιστα εἰς ὅλας ἐκείνας τὰς παραγγελίας, ὅπου ἀποβλέπουν δι' ἐμέ, ἐὰν κατὰ καλὴν τύχην καὶ διὰ τοὺς κόπους μου δὲν ἀλησημονήθην ἀπὸ τὸν Αὐτοκράτορα, τὸ ὅποιον δὲν θέλει εἶναι ποτὲ εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν του γενναιότητα, ἀπὸ τῆς ὁποίας φιλοτιμηθεὶς μὲ ἠγάπησε καὶ μοι ἔταξε καὶ εὐεργεσίας.

Ἡ Ὑμετέρα Ἐξοχότης εἶη μοι ὑγιαίνουσα μετ' εὐτυχίας.

1807, Αὐγούστου 16 Ἰωάννινα

Ὁ εἰλικρινὴς φίλος σας
Βεζύρ Ἀλῆ Πασᾶς.⁶

2

Ἐπιστολὴ τῶν προεστῶν τῆς Ἀγυαῖς Πάργας πρὸς τὸν C. Berthier, μὲ τὴν

1. Στὸ ἴδιο φύλλο ὑπάρχει καὶ ἡ ἰταλικὴ μετάφραση τῆς ἐπιστολῆς. Τὰ δύο κείμενα εἶναι γραμμένα μὲ ἀντιστοιχία στίχων.

2. Τὸ ὄφος καὶ ὁ γραφικὸς χαρακτήρας τῆς ἐπιστολῆς θυμίζουν Ψαλίδα, τοῦ ὁποίου τὶς ἱκανότητες ἐκτιμοῦσε ὁ Ἀλῆς καὶ τὸν χρησιμοποιοῦσε σὲ διάφορες διπλωματικὰς ἀποστολὰς (βλ. *Α. Βρανούση*, Ἀθανάσιος Ψαλίδας ὁ διδάσκαλος τοῦ Γένους, Ἰωάννινα 1952, καὶ *Κων. Ἀθ. Διαμάντη*, Ὁ Ἀθανάσιος Ψαλίδας καὶ τὸ ἀρχεῖον αὐτοῦ, ΔΙΕΕ 14 [1960], σ. 550-583 καὶ 16 [1962], σ. 273-369· αὐτόγραφο κείμενο τοῦ Ψαλίδας βλ. στοῦ *Α. Βρανούση*, Κείμενα καὶ χειρόγραφα τοῦ Βηλαρά καὶ τοῦ Ψαλίδας, «Νέα Ἐστία», τ. 94, τευχ. 1115 [Χριστούγεννα 1973], σ. 64).

3. Πραγματικὰ ἡ ἐπιστολὴ εἶναι γραμμένη λίγες μέρες μετὰ τὴν ἀφίξῃ τοῦ Berthier στὴν Κέρκυρα. Πάντως στὶς 16/28 Αὐγούστου 1807 ὁ Β. εἶχε ἤδη φτάσει. Ἡ ἐπιστολὴ μᾶς παρέχει μιὰ ἀσφαλῆ εἰδηση γιὰ τὴ χρονολογία αὐτῆ.

4. Ὁ Hugues Rouqueville, ὑποπρόξενος τῆς Γαλλίας στὴν Ἄρτα (βλ. Σπ. Ἀραβαντινοῦ, Ἱστορία τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, σ. 210).

5. Τουρκ. kusur = ἔλλειψη, σφάλμα, παρατυπία.

6. Δὲν ὑπάρχει ἡ συνθισμένη μονογραφή (τουράς) τοῦ Ἀλῆ πασᾶ.

ὅποια τὸν παρακαλοῦν νὰ τοὺς προστατεύσῃ ἀπὸ τὸν ‘Αλῆ πασά.

Πάργα, 27 Αὐγούστου 1807 (π. ἡ.)

‘Υψηλότητα Πλὺρ ἐξούσια Γενεράλ¹ Μπερτεϊαί,
δουληκὸς καὶ ταπεινὸς προσκυνούμεν.

Μέ μαιγάλην μας χαρὰν ἀκούσαμεν τὸν ψηλὸν σας ἐρχομόν· ἄμποτες ὁ Θεὸς νὰ σὰς στεραίωνει καθὸς ἀγαπάται.

Λαβαίνομεν τὸ θάρος καὶ ἐκλέξαμεν ἀπὸ τὰ παιρήχορα ‘Αγιά, Σαινείτζα καὶ ‘Αγία Κυρηακεί, Μόρφη, Σπαθάρη,² ὅπου εὐρησκόμειστεν πολὰ στεναίμαίνει ἀπὸ τὸν ‘Αλῆ πασά. Καὶ μᾶς ἐπλακοσαι τὸ Σπαθάρη καὶ Μόρφη καὶ εὐρησκόμειθα ὅλη εἰς τὴν Πάργα κατὰ τραιχμαίνει ἀπὸ αὐτὸν τὸν ‘Αλῆ πασά. Καὶ ἐρχαίμαίνει ἐδὸ εὐρήκαμεν τὸν κύριον μαγιόρ³ Χρῖστο,⁴ ὅς πατρῴτης μας δὲν ἔλψαι διὰ νὰ μᾶς περὶ πειρηθεί, καθὸς καὶ ἀπὸ τὴν ἀρχεὶ ὅπου εἶρθαι εἰς Πάργα. Διὰ τούτο τοῦ ἐδόσαμεν καὶ ἄλλους πένται διὰ νὰ πρὸς φαιρθεὶ εἰς τὴν ‘Υμψυλότῃ σου διὰ καμίαν παρηγορήαν μας, διὰ νὰ ὑμποραίσομεν νὰ ζήσομεν εἰς ἐτούτα τὰ μαίρη εἰς τὸν εἰσκουον τῆς ‘Υμψυλότῃ σας.

Θαίλη βαιβεοθεῖται ἀπὸ τὸν μαγιόρ Χρῖστο καὶ ἐδικούς μας στοματεϊκά καὶ πρὸς μαίνομεν μαὶ τὸ ἐλεῶ σας τὴν παρηγορήαν μας διὰ νὰ εἰσυχασομεν.

Πρωαιστεὶ τῆς ‘Αγιάς γραφομεν καὶ ἐπειληπει τὸν χορίον.
1807, ‘Αγούστου 27 Πάργα.

3

‘Επιστολὴ τοῦ ‘Αλῆ πασᾶ πρὸς τὸν C. Berthier, μὲ τὴν ὅποια διαψεύδει πληροφορίες ὅτι συγκέντρωνε στρατεύματα ἀπέναντι ἀπὸ τὶς ἀκτὲς τῆς Λευκάδας.⁵

‘Ιωάννινα, 26 Σεπτεμβρίου 1807 (π. ἡ.)

Στὸ κάτω ἀριστερὸ μέρος τοῦ φ. 1^Γ τῆς ἐπιστολῆς σημειώνεται ὁ ἀποδέκτης: A S(u)a E(ccelenza) il Sig(nor) Generale in Capite | Cesare Bertier Commandante e Governatore | delle Isole Ioniche.

Ioanina 26 Settembre 1807 V(ecchio) S(tile)

(φ. 1^Γ) Eccelenza,

Fin dal primo tempo ch’ebbi l’onore d’aver corrispondenza colla nazione Francese, ho rispettato ed amato sinceramente il Genere ed i suoi individui. Particoo-

1. ‘Ιταλ. generale = στρατηγός.

2. Πρόκειται γιὰ τὰ σημερινὰ χωριὰ τῆς περιοχῆς ‘Αγυιά, Σένιτσα, ‘Αγία Κυριακή, Μόρφι, Σπαθαράοι ἢ Σπαθαράτι (βλ. λήμματα στὴ Μ.Ε.Ε.).

3. ‘Ιταλ. maggiore = ταγματάρχης.

4. Πιθανῶς πρόκειται γιὰ τὸν Χριστόφορο Περραιβό, ποὺ διετήρησε καὶ στὸν γαλλικὸ στρατὸ τὸν βαθμὸ τοῦ ταγματάρχῃ (μαγιόρ), ὅπως στὸν ρωσικὸ (βλ. Κ. Γ. Μαχαιρᾶ, Πολιτικὴ καὶ Διπλωματικὴ ἱστορία τῆς Λευκάδος, σ. 630, 631 σημ. 1. — Γ. Ε. Μαυρογιάννη, ‘Ιστορία τῶν ‘Ιονίων Νήσων, τ. 2, σ. 231 σημ. 2. Βλ. ἐπίσης τοῦ Α. Ι. Βρανούση, ‘Ἐνα περιζήτητο κερκυραϊκὸ χειρόγραφο: ὁ κώδικας τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Περραιβοῦ, Πρακτικὰ Γ’ Πανιωνίου Συνεδρίου, τ. 1 [1967], σ. 50 καὶ Χριστοφόρου Περραιβοῦ, ‘Απομνημονεύματα πολεμικὰ, ἐπιμ. Ἐμ. Γ. Πρωτοψάλτη, ἐκδ. Χ. Κοσμαδάκη [‘Απομνημονεύματα ἀγωνιστῶν τοῦ 21, τ. 3], ἀ. τ. χ., σ. 6).

5. Στὸ ἐπάνω ἀριστερὸ μέρος τοῦ φ. 1^Γ τῆς ἐπιστολῆς σημειώνεται ἡ ὁδηγία: «faire une traduction» μὲ τὴν μονογραφὴ τοῦ ἀρμόδιου. Στὸν ἴδιο φάκελο ὑπάρχει πραγματικὰ ἡ γαλλικὴ μετάφραση τῆς ἐπιστολῆς.

larmente quando qui venne il Sig. Giuliano Bessieres¹, mi devotai totalmente a Sua Maestà l'Imperatore e Re ed alla Nazione, impiegandomi e travagliando incessantemente per quanto è di mia possibilità in tutto ciò che giudicai utile o necessario alla Nazione. I Francesi, che in diversi tempi qui son venuti, possono testimoniare la verità di quanto ho l'onore di dire a V. E., ma ancora una più evidente prova di ciò sono le cose da me fatte contro i nemici comuni.² Tali mie azioni conviene non solo che mi giustifichino ed assicurino da tutte calunnie, ma che ancora di più mi rendano degno delle beneficenze di quel Grand Eroo, che ha beneficiato altri molti. | (φ. 1^v) Avendo sempre avanti gl'occhi il fedel servizio prestato a Sua Maestà l'Imperatore e Re, quando il tempo e le circostanze lo richiedevano, non solo non dispero, ma anzi attendo con sicurezza i doni generosi e grazie preziose di Sua Maestà l'Imperatore e Re.

Quando V. E. s'è avvicinato a miei confini, ho concepito un sommo giubilo e speranze grandi e per il coraggio a me noto di V. E. e per la splendida illustre famiglia e nome, assicurandomi che passerò il restante de miei giorni nella più grande quiete ed onore. I miei nemici però, ancora non mi lasciano e incessantemente mi caluniano presso V. E., desiderando questi di turbare e rompere la nostra amicizia. Tali nemici hanno ogni ragione d'inventare calunnie quanto più possono; poiche per compire al mio dovere, ho agito contro di loro con parole e con fatti tanto di più potei. V. E. però, ch'è ripieno di saviezza e prudenza, non conviene che gli dia orecchio, se non che dopo ricerche esatte e mature; e allora se V. E. si certifica che le loro deposizioni son vere, ha tutta ragione d'offendersi e rimproverarmi; ma trovando il contrario, come senza dubio troverà, allora deve disprezzarli e scacciarli come caluniatori e nemici dolosi.

| (φ. 2^r) Da Santa Maura hanno scritto a V.E. che io ho acresciuto le mie trupe giustamente di fronte alle trupe francesi e che ho preso una ridotta più vicino. Questa è una bugia manifestissima e grande. Coi Russi io non avevo altro luogo di distanza, che ci separasse, fuori che il mare. Dunque è chiaro che non posso esser passato più avanti; e perche V.E. s'assicuri meglio delle calunnie sparse, può spedire qualcuno degno di fede, accio ocularmente si certifichi, che non solo è falso che mi sono avvicinato, ma troverà che ho ritirato tutte le mie trupe, lasciando solo una quarta parte delle medesime per guardare e custodire le caserne, colà dal tempo dei Russi erette.³

Mio caro amico, io senza esser necessitato ne da persone ne da circostanze, ma da sola mia inclinazione e volontà, mi devotai à Sua Maesta l'Imperatore e Re, e in un tempo che gl'affari avevano un altro aspetto. Ora che il tutto è riuscito secondo il desiderio e volere di Sua Maestà l'Imperatore e Re, ora ch'ò ogni motivo di sperare la sovrana beneficenza per il mio fedel servizio ed attaccamento, com'è possibile che imagini o pensi tali cose non che le metta in esecuzione, come i caluniatori pretendono, | (φ. 2^v) particolarmente conoscendo la mia debolezza, che si con-

1. 'Ο μετέπειτα Αὐτοκρατορικὸς Ἐπίτροπος τῶν Ἰονίων Νήσων (βλ. Α. Βορπε, *L'Albanie et Napoléon*, σ. 88 κ.ά. Στὴ σημ. 2 τῆς σ. 98 ἀναφέρεται ὅτι τὸ διάταγμα διορισμοῦ τοῦ Bessieres ἐκδόθηκε στίς 12 Νοεμβρίου 1807).

2. Ὑπονοοῦνται οἱ Ἕλλητες.

3. Ἐννοεῖται ὁ πόλεμος Ρωσίας - Τουρκίας, ὃ ὁποῖος κηρύχθηκε τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1806.

fida tutta solo nella bontà e grazia di Sua Maesta l'Imperatore e Re. Io non ho altro scopo che quello di conservarmi la grazia e protezione sovrana, con cui Sua Maestà l'Imperatore e Re si degna coprirmi. Questo ho desiderato dal principio e questo continuerò a desiderare e procurare fino al ultimo de' miei giorni: d'essere cioè amico sincero della Nazione, sforzandomi d'essergli benacetto e caro. Prego V. E., in nome della fraterna amicia, di cui ho l'onore | con V. E. | di credere che in tutti i tempi <e> circostanze sarò il medesimo, e su di ciò prego V.E. ad essermi garante presso tutta la Nazione, assicurando chiunque che sarò sempre il medesimo.

Se succede qualche picciolo inconveniente senza che lo conosca o voglia, o se confidando in una fraterna amicizia, trattengo qui qualche uomo volgare, perche mi serva in qualche picciolo servizio. Giudico che la natural savieza e prudenza di V.E. non me la scriverà a colpa e qualunque cosa che potesse succedere. Se V.E. ha per me amicizia, mi scriva liberamente di qualunque affare e son sicuro che tutto anderà bene e si agiusterà.

Non ho altro a soggiungere, amico, se non che un nuovo dolore ch'è nato nel mio cuore e che son | (φ. 3^r) certo nell'amicizia e prudenza di V.E. che riceverà rimedio e per mezzo di V.E. medesimo e l'attendo. Questo rimedio farà che tutti i miei nemici conoscano che io sono tutto della nazione Francese e farà che io preghi sempre Dio per la preziosa salute di Sua Maesta l'Imperatore e per la felicità di V.E. e accio mi dia che viviamo come fratelli sempre.

Il mio dragomano ha licenza di restare costà qualche giorno, che faccia Dio che V.E. lo spedisca col rimedio desiderato.

Prego V.E. di non privarmi di sue lettere d'amicizia, facendomi conoscere lo stato di sua salute e le notizie correnti.

Di Vostra Eccellenza sincero amico

Ali Pacha

(μονογραφὴ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ)¹

4

¹Ἐπιστολὴ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ πρὸς τὸν C. Berthier. Ζητᾶ ἐξυπηρετήσεις σχετικὰ μὲ τὴ συμπλήρωση ἐξαρτημάτων νεότευκτου πλοίου του καὶ γνωστοποιεῖ ὅτι θὰ μεταβῆ στὴν Ἄρτα καὶ τὴν Πρέβεζα γιὰ ἀνάγκες τοῦ στρατοῦ του.²

²Ἰωάννινα, 2 Ὀκτωβρίου 1807 (π.ῆ.)

Ioannina 2 Ottobre 1807 V.S.

Eccellenza,

L'amicizia non deve essere importuna, ma tale e tanta è la sicurezza e confidenza ch'ò nell'amicizia e fraterna benevolenza, con cui V.E. m'onora, che ancora in piccioli affari e di poca consanguenza m'assicuro di non divenirgli gravoso colla mia domanda.

Ho un picciolo legno recentemente costruito. Questo manca d'alberi e di qualche cordami. Se posso fare acquisto di tali attrezzi in Corfù, prego V.E. a darmene notizia, acciò spedisca un uomo per farne la compra e pagarne il valore. Fra due

1. Ἡ μονογραφὴ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ φαίνεται νὰ εἶναι γραμμένη ἀπὸ χέρι περισσότερο ἀσκημένο στὴ γραφὴ ἀπὸ τὸ δικό του· τὸ ἴδιο παρατηροῦμε καὶ στὶς ἐπομένους ἐπιστολές, ἐκτὸς ἴσως ἀπὸ τὴν ἐπιστ. ὁπ' ἀριθ. 9 (βλ. πίν.).

2. Στὸν ἴδιο φάκελο καὶ ἡ γαλλικὴ μετάφραση τῆς ἐπιστολῆς.

giorni scenderò in Arta e di là passerò a Prevesa, dove la necessità indispensabile m'obliga d'andare, perche molti de miei soldati son malati e deboli e molti hanno bisogno di denaro, e vado per spedire gl'infermi alle loro case per curarsi. E per la fraterna benevolenza e per il sommo desiderio ch'ò di avere frequente e mai interrotta corrispondenza, ne do notizia a V.E., che prego di scrivermi e della sua preziosa salute e di ogni altra novità che occorra.

Di Vostra Eccellenza sincero et affeziosissimo amico
Il Visir Ali Pacha

5

Ἐπιστολὴ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ πρὸς τὸν C. Berthier, μετὰ τὴν ὁποία ἐπανερχεται διακριτικὰ στὸ θέμα τῆς παραχωρήσεως τῆς Πάργας. Τοῦ ἀνακινῶναι ἐπίσης ὅτι ἔχει ἔτοιμες προμήθειες, τῶν ὁποίων, σὲ ὑστερόγραφο, καθορίζει τὴν ποσότητα, τὴν τιμὴ καὶ τὸν τρόπο παραδόσεως.

Ἰωάννινα, 9 Ὀκτωβρίου 1807 (π.ῆ.)

Στὸ κάτω μέρος τοῦ φ. 1^α τῆς ἐπιστολῆς σημειώνεται ὁ ἀποδέκτης: A Sua Eccellenza il Sig. General in Capite | Mre Cesare Berthier, Comandante delle Sette Isole.

Ioanina 9 Ottobre 1807

(φ. 1^α) Eccellenza,

Col felice arrivo del Sig. Commissario Generale ho ricevuto l'onore dell'ultima di V.E. dei 18 Ottobre.¹ La persona degnissima inviata e le lettere mi sono accettissime e col ritorno della medesima ho l'onore di rispondere a V.E.

Se V.E. ed io giudicheremo della lealtà di nostra amicizia dai discorsi di persone appassionate e volgari, noi saremo in perpetua vicendevole dubiezza, V.E. crederà ch'io penso diversamente da quello scrivo ed io giudicherò che le speranze, che V.E. mi dà, sono delle pure vane lusinghe. Mettiamo a parte dunque ogni discorso, che i grossolani relatori possono farci. Crediamo soltanto al nostro cuore e alla nostra condotta. Noi saremo in tal maniera sodisfatti e il tempo ci farà conoscere che non ci siamo ingannati.

Le mie azioni in tutti i tempi hanno dimostrato il mio attaccamento verso la nazione Francese. Al presente lo provano ancor di più, quando si voglia osservare la mia condotta senza malignità o passione. Presto con piacere tutto servizio, | (φ. 1^α) che posso, e non desidero, se non che impiegarmi per la nazione Francese. Per quanto riguarda alle provisioni domandate, quantunque da tanto tempo nutrisco numerosa trupa in queste coste marittime agresti e che scarsegio molto io medesimo di grano, pur nientemeno che in ogni altro tempo voglio mostrare il mio impegno e zelo, e nella mia medesima scarsezza, faccio un sproprio di ciò, che m'è necessario, ed ordino che sia imbarcata sufficiente quantità di grano a disposizione di V.E., siccome nei giorni passati ho fatto.

Amico, io sono lo stesso vostro amico e tutto ciò che il mondo dice o scrivono contro di me sono tutte bugie provenienti dai miei nemici, che amano di vederci disuniti e non cessano di produrre delle calunnie contro di me. Sa tutto il mondo ch'io | ho | conosciuto S. Maesta l'Imperatore e Re prima di tutti e per mia buona sorte son divenuto totalmente suo. Questo solo può assicurare V.E., ch'è impossibi-

---

1. Ἡ χρονολογία ἐδῶ μετὰ τὸ νέο ἡμερολόγιο, ἐνῶ ἡ ἀναφερόμενη στὴν ἐπιστολὴ μετὰ τὸ παλαιό.

le per me d'amare o di seguire un'altra nazione, che la nazione Francese, colla quale ho a vivere tutta la mia vita con sincera amicizia. E se ancora la Nazione mi rigettasse e mi scacciasse fuori della porta della loro benevolenza e amicizia, io farei tutti i sforzi per rientrarvi dalla finestra e da loro non sarò mai separato. Con V.E. poi spero che passeremo come fratelli. Ensciallà.¹

Avendo già diverse volte pregato V.E. sull'affare di Parga, non vorrei annoiarla per un villaggio di poca conseguenza qual'è Parga; ma scrivendomi V.E. e dandomi delle speranze e dicendomi particolarmente con giusto dritto posso attenderla, perciò di nuovo ne faccio memoria e prego V.E. di sollecitarmi un momento piuttosto acciò possa tornare a Joanina contento. Il mio ritorno sarà fra dieci giorni, se termino l'affare delle mie trupe, la maggior parte delle quali devo spedire alle proprie case.²

(φ. 2^r) Amico, io giudico che l'affare di Parga à aperto le bocche de mie'nemici e mi caluniano che non vi amo, come a me pure dicono che non m'amate; ma col ajuto di Dio resteranno confusi, ed io sarò sempre vostro inseparabile amico, e coll'onore d'essere in particolare

Di Vostra Eccellenza sincero affezionissimo amico

Ali Pachsa

(μονογραφή τοῦ Ἀλῆ πασᾶ)

P. S. Il grano che posso riunire sono xsai³ 4000 al prezzo di piastre turche 16 per xsai. V. E. spedirà a Salagora⁴ un mercante per riceverlo e pagarne l'importo. I bovi, quanti se ne troveranno nei villagi a me sogetti, saranno a disposizione di V.E. Fa duopo che spedisca due mercanti che io farò accompagnare dalle mie guardie con ordine di far acquisto di tanti piu bovi che sarà possibile. Per averne una quantità maggiore poi fa duopo di spedire in Rumelia. Il Sig. Commissario Generale spiegherà à V.E. tutto ciò a voce e l'assicurerà della mia disposizione in prestarmi con piacere alla facilitazione di tali acquisti. Se potessi io medesimo provvedere tali generi, mi sarebbe di sommo piacere, ma poiche non ho se non che i mezzi di facilitazione.

Prego V.E. di gradire il poco che posso e scusarmi in quel che non posso.

6

Ἐπιστολὴ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ πρὸς τὸν C. Berthier. Τοῦ ἀναφέρει τίς ζημιὰς τοῦ προ-

1. Τουρκ. *insaallah* = θεοῦ θέλοντος, εἴθε.

2. Βλ. προηγούμενη ἐπιστολὴ.

3. Σάι ἢ σαχὴ (*shahi*): ὑποδιαίρεση (τὸ 1/20) τοῦ κράν, ἀργυρῆς νομισματικῆς μονάδας τῆς Περσίας. Ἐπίσης ἡ λ. σάι σημαίνει καὶ ἓνα τμήμα καλλιεργημένου στρέμματος. Πιθανῶς ἀπὸ τῆ δεύτερη αὐτῆ σημασία νὰ προῆλθε ἡ ἔννοια τοῦ μέτρου βάρους, τὴν ὅποια συναντοῦμε τῆ λ. ἐδῶ· ἂν κρίνουμε ἀπὸ τὴν τιμὴ τῶν 16 πιάστρων (γροσίων), πρέπει νὰ ὑπερβαίνει τὰ 100 χιλιόγραμμα. Στὴν ἀξιολόγησιν αὐτῆ μᾶς ὀδηγοῦν πληροφορίες (βλ. Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη τῆς Ἑλλάδος, Ἀρχεῖον Σταύρου, Κατ. ἀρ. 17, φ. 3^v. 4^r), σύμφωνα με τίς ὁποῖες με ἓνα γρόσι μπορούσε κανεὶς νὰ ἀγοράσῃ περίπου 7 ὀκάδες κριθᾶρι ἢ 5 ὀκάδες ψωμί.

4. Σαλαῶρα: κολπίσκος τοῦ Ἀμβρακικοῦ. Ὁ Ἀλῆς δὲχρύωσε τὴ θέση αὐτῆ, ἔδρυσεν τελωνεῖο, δημιούργησεν συνοικισμό, ἔπυε μάλιστα ἔκτισεν καὶ ναὸ τοῦ Ἀγίου Νικολάου, καὶ κατασκεύασεν δρόμο πρὸς τὰ Γιάννινα, γιὰ νὰ προσελκύσῃ Ἑλληνες ναυτικούς (βλ. MEE, τ. 21, σ. 463-464).

κάλεσαν στην περιοχή του μερικοί κλέφτες πού βρήκαν καταφύγιο στα 'Επτάνησα και τόν παρακαλεῖ νά τούς τιμωρήση παραδειγματικά.

Ἰωάννινα, 13 Ὀκτωβρίου 1807 (π.ή.)

Στό κάτω μέρος τοῦ φ. 1^Γ τῆς ἐπιστολῆς σημειώνεται ὁ ἀποδέκτης: A Sua Eccellenza il Sig. General in Capite | Cesare Bertier, Commandante delle Sette Isole.

Ioanina 13 Ottobre 1807 V.S.

(φ. 1^Γ) Eccellenza,

La sincera e costante amicizia ch'ò l'onore d'avere per V.E. e V.E. per me, mi fa ricorrere con sicureza a V.E. in qualunque occasione e particolarmente negl'affari che tendono al buon ordine ed alla continuazione di nostra buona corrispondenza.

Alcuni ladri scacciati e perseguitati dai miei uomini si sono rifugiati in codeste isole, avendo per tal ritirata delle barche pronte nell'isola di Calamo.¹ Questi erano cento sessanta. I capi sono Cara Christos, Comparos, Giorgio Sciacchi e Schiodimos.² Nel tempo di quest'ultime loro scorrerie hanno ucciso trenta persone et hanno danneggiato il paese di cento ottanta borse³ denaro, estorto a violenza in differenti villagi. Ne do a V.E. notizia, pregandola che, cogli mezzi quali giudica opportuni, provveda al disordine che tali sogetti producono, fidando nel ricorero dell'isole, abusando della generosità della nazione Francese e fomentando dell'insorgenze e del disordine. Non dubito che V.E. darà un | (φ. 1^Υ) esempio capace e sufficiente a raffrenare chiunque altro sulla speranza del refugio potesse inardirsi a seguire la condotta dei detti ladri.

Ho l'onore di ripetermi con piena considerazione,

Di Vostra Eccellenza sincero affeziosissimo amico

Ali Pacha

(μονογραφή τοῦ Ἀλῆ πασᾶ)

7*

Ἐπιστολή τοῦ Ἀλῆ πασᾶ πρὸς τὸν C. Berthier. Τὸν παρακαλεῖ νά τιμωρήση κλέφτες πού κατέφυγαν στα Ἐπτάνησα ἀφοῦ ἀπήγαγαν παιδιά ἀπὸ τὴν Ἀκαρνανία.

Ἰωάννινα, 14/26 Δεκεμβρίου 1807

Στό κάτω μέρος τοῦ φ. 1^Γ τῆς ἐπιστολῆς σημειώνεται ὁ ἀποδέκτης: A S.E. il Sig. Berthier, Comand. Gen. ecc. ecc. | In Corfu.

1. Ἀπὸ τὰ μικρά νησιά τοῦ Ἰονίου μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Μύτικα καὶ Καμηλάφινα, καταφύγιο ἀγωνιστῶν (βλ. καὶ ἐπιστ. ὑπ' ἀριθ. 6 καὶ 10· βλ. ἐπίσης Γεωργίου Γαζή, Λεξικὸν τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ ἄλλα ἔργα, ἐκδ. Ε.Η.Μ., Ἰωάννινα / Ἀθήνα 1971, σ. 83). Εἰδικά γιὰ τὴν Κάλαμο βλ. Κ. Μπόνη, Ἡ νῆσος Κάλαμος, «Ἡμερολόγιον Ἰθάκης», τ. 3 (1930), σ. 176-183.

2. Μαυρογιάννη, Ἱστορία, τ. 2, σ. 166, ὅπου ἀναφέρεται ὅτι οἱ Κουμπάρος καὶ Σκυλοδημος ἔλαβαν μέρος στὴν ἀμυνα τῆς Λευκάδας ἐναντίον τοῦ Ἀλῆ πασᾶ. Πρβλ. Σπ. Ἀραβαντινοῦ, Ἱστορία Ἀλῆ Πασᾶ, σ. 192. — Διονυσίου Α. Κοκκίνου, Ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση, ἐκδ. γ', Ἀθήνα 1956, τ. 1, σ. 57. — Σπ. Λουκάτου, Ὁ Καποδίστριας καὶ ἡ Ἐπτάνησος Πολιτεία, σ. 124. Γιὰ τοὺς ἄλλους δυὸ (Καραχρήστο καὶ Sciacchi) δὲ μπόρεσα νά βρῶ πληροφορίες.

3. Ἡ ἀξία τοῦ πουγγίου περίπου 500 γρόσια.

* Ἡ ἐπιστολή αὐτὴ ἀπὸ παραδρομὴ τοποθετήθηκε ἐδῶ. Ἡ σειρά τῆς χρονολογικᾶ, εἶναι μετὰ τὴν ἐπιστ. ὑπ' ἀριθμ. 10.

(φ. 1^ρ) Eccellenza,

Con somo mio spiacere sono costretto a far noto all’ E.V. che li ragazzi della parte di Carley,¹ che furono presi schiavi dal ladro Saccuffanni e di lui compagni,² che erano rifuggiati nelle Isole, per li quali S.E. il General Forestieri,³ comandante di S. Maura, essendo io ancor in Prevesa, m’avea mandato un suo ufficiale apositamente partecipandomi, che fossero messi in libertà e che i ladri, che comiserò questo malfatto, sarebbero castigati colla propria decapitazione, secondo gli ordini di V.E. Non solo non fù fin ora di questi verrificato, m’anzi all’incuntrario uno di questi sgraziati innocenti ragazzi che erano presi schiavi fù amazzato dalli stessi ladri, gettando il di lui corpo morto nella parte del continente e tali indegne persone sono tutt’ ora reffuggiati e prottetti nelle isole e nel Calamon.

Nel mentre io attendevo dietro alla promessa del General Forestieri la liberazione di questi inocenti schiavi e la punizione di quelli, che comiserò questa indignità e che turbano la buona armonia della vicinanza, nel tempo che quelli delle isole fanno i rispettivi affari et interessi nelle mie parti con tutta libertà e sicurezza. Può facilmente congetturare quanta dispiacezza mi cagionò una tal cosa, mai dubitata, e così immana.

Questo più che barbaro procedere di tali indegne persone e particolarmente reffugiati nelle isole è certamente molto contrario al sistema della buona armonia, della vicinanza et amichevole corrispondenza, che convien osservarsi fra noi.

E siccome l’ E.V., come leale amico e buon vicino mi promise sempre, et operò nel tempo medesimo ogni convenienza, quanto ho conosciuto, per conservare tale buona intelligenza fra noi et estirpare ogni principio e motivo di spiaceri, il principale de’ quali furono certamente questi ladri, che trovansi nelle isole. Così son certo, che rileverà con tutta spiacenza un tale misfatto, che oltre d’essere orrido nella sua natura, dà anco indispensabile mottivo di sconcertare quella vicinale buona corrispondenza, che sin ora è continuato.

(φ. 1^ν) Spero che V.E. provvederà sollecitamente ed ordinerà, come si deve la vendetta di questo inumano misfatto et intiera estirpazione di questo male, che produce certamente un grandissimo scandalo, in modo tale di | non | essere più costretto a teaiarla in seguito. Non soffrendo certamente di vedere con occhie indifferente una tale mostruosa inumanità contro li miei sudditi, ne contentandomi di vedere abusata la buona vicinale armonia e ne attendo di rillevere effettivamente da V.E. il rimedio.

E con verra stima, rispetto et innalterabile considerazione ho l’onore di essere,

Di Vostra Eccellenza obbligissimo e sincero amico

Il Visir Aly Pascia

(μονογραφῆ Ἀλῆ πασᾶ)

Li 14/26 xbre 1807, Giannina.

8

Ἐπιστολῆ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ πρὸς τὸν C. Berthier. Ἀποκρούει τὴν κατηγορίαν ὅτι συνῆψε φιλία μὲ τοὺς Ἄγγλους, ἀπαριθμεῖ τίς ὑπηρεσίες ποὺ προσέφερε στοὺς Γάλλ-

1. Ἡ Αἰτωλοακαρνανία (βλ. Μαχαῖρᾶ, τ. 1, σ. 202 σημ. 1).

2. Δὲν μπόρεσα νὰ βρῶ τίποτε σχετικὸ. Δὲν ἀποκλείεται νὰ πρόκειται γιὰ ληστοσυμμορία.

3. Γάλλος στρατηγός, διοικητὴς τῆς Λευκάδας (βλ. Μαυρογιάννη, Ἱστορία, τ. 2, σ. 185).

λους και παρακαλεί να τιμωρηθούν αυστηρά οι συκοφάντες. 'Επίσης διαβεβαιώνει ότι θα διευκολύνη αυτούς που ήλθαν να πάρουν τρόφιμα.¹

Ἰωάννινα, 22 Ὀκτωβρίου 1807 (π. ή.)

Στό κάτω μέρος τοῦ φ. 1^Γ τῆς ἐπιστολῆς σημειώνεται ὁ ἀποδέκτης: A Sua Eccellenza il Sig. General in Capite | M^Γ Cesare Bertier, Governatore delle Sette Isole ecc. ecc.

Janina 22 Ottobre 1807 V.S.

(φ. 1^Γ) Eccellenza,

Ho ricevuto l'onore della lettera amichevole di V.E., la quale quanto mi ha rallegrato coll'avisio della sua preziosa salute e delle testimonianze dell'ottime disposizioni di V.E. verso di me con pura e sincera amicizia; altrotanto dolore ha recato al mio cuore il periodo, col quale mi dice, che col mezzo di mio inviato e con Siniavin² abbia cercato corrispondenza cogl' Inglesi. In verità, amico mio carissimo, ciò ha amaregiato il mio cuore e non potendolo soffrire, soggiungo su tal soggetto qualche cosa sufficiente e con la libertà e franchezza d'amica fratellanza. Per qualche cagione o profitto avrei a divenire mancator di fede, cercando la loro amicizia e abandonando quella dei Francesi, quando, che nel tempo che avevo gl' Inglesi vicini, ho nominato e chiamato e richiamato i Francesi miei amici.

Non mi conviene che scriva | (φ. 1^V) e che riporto i servizi prestati, facendome ne un fasto sciocco e orgoglioso; ma che devo fare trovandomi dal riportato paragrapho vivamente punto, e perciò di nuovo ripeto li miei passati servigi ed impegni. Forse non sono io quello, mio caro amico, che qualche anni in dietro e prima di tutti ho ricercato il vostro amore et amicizia, con tutto il fervor del mio cuore? Forse non sono io quello, ch'ò spedito espressamente miei impiegati per ricercare Sua Maestà l'Imperatore e Re ed impetrare la sovrana protezione e benevolenza in Francia, in Polonia e per tutto? Forse non sono io quello, che col mio zelo ho tirato alla mia disposizione ed opinione tutta la mia nazione, ed indi é succeduto quanto poteva succedere di meglio, come M^Γ Giuliano Bessieres ne fù testimonio oculare e V.E. medesimo a mio credere non ignora.

Se tanto ho fatto nel tempo della pugna e del travaglio, come V.E. potrà credere ora, che il tempo delle ricompense, ch'io abbia a fare il contrario, che perdo tutti i meriti, ricompense, l'istessa protezione e benevolenza imperiale, che ho scelto, ho desiderato, ho procurato fra molti travagli e pericoli, e che conservo delicatamente per mio honore, per mio vantaggio e sicurezza. Tal paragrapho mi dispiace ancora di più, perche proviene da un amico sincero e fratello, pieno di buon senso d'onore e degno discendente d'una delle più illustre famiglie della nazione Francese.

(φ. 2^Γ) Perciò prego V.E. di farmi grazia di beneficarmi con ricercare ed esaminare bene un tal affare, e se troverà che io abbiamo trattato e procurato d'aver³ l'amicizia degl' Inglesi, non conviene, né voglio che mi scusi o che conservi per me amore o amicizia. Ma colla indegnazione provocata da tal azione deve V.E. riguardarmi con occhio di dispregio e di sdegno,⁴ annumerandomi fra i più odiosi nemici,

1. Στόν ἴδιο φάκελο και ἡ γαλλική μετάφραση τῆς ἐπιστολῆς.

2. Ρῶσος ναύαρχος, ἀπό τόν ὁποῖο παρέλαβε τὰ νησιά ὁ Berthier (βλ. Μαυρογιάννη, Ἱστορία, τ. 2. σ. 184).

3. Μετά τῆ λ. aver γράφτηκε και ἔπειτα διαγράφτηκε ἡ λ. ricercato.

4. Πρὶν ἀπό τῆ λ. sdegno γράφτηκε και ἔπειτα διαγράφτηκε ἡ λ. diegno.

facendo quanto gli è possibile contro di me. Se poi, dopo accurate ricerche, V.E. trova che io non ho fatto ciò di cui sono imputato, anzi che ne pure ciò mi è passato per la mente, allora, per suo onore e come un Generale ingenuo, deve farmi la grazia di vindicare il proprio onore nel mio oltragiato da sì nere calunnie.

La più gran grazia che posso sperare e che prego V.E. di farmi è questa, e non dubito d'ottenere da V.E., che ricercherà colla più rigorosa esattezza un tall'affare, e allora che avrà trovato essere una calunnia, V.E. mi darà notizia della persona che l'ha inventata. E se sarà mio sudito, lo punirà severamente per altrui esempio; e se sudito di V.E., lo punirà severamente, come amico mio, mio fratello, ma molto più ancora, come un Generale valoroso. E così | (φ. 2^v) i bugiardi impareranno a non ardir più di spargere zizania fra sinceri amici, e come ho detto di sopra, anzi fra sinceri fratelli, come è sempre stato il mio attaccamento verso la nazione Francese, e particolarmente con V.E.

Scrivo espressamente questa mia lettera a V.E. col mezzo del Sig. aiutante MF Zanetti¹ e domando risposta e rimedio alla pena, che me reca la sudeta calunnia.

I negozianti da V.E. spediti sono giunti² e questi riceveranno tutte le facilitazioni ed ajuti per l'acquisto dei grani e bestiami.

Ringrazio V.E. per la giumenta che mi spedisce. È unito questo nuovo obli-gante segno d'amicizia ai favori che V.E. m'ha compartito dal primo suo arrivo fino al presente senza interruzione. Mi mettono nel dovere d'essere | perpetuamente | quale.

Con sommo piacere ho l'onore di ripetermi colla più alta considerazione ed ossequio,

Di Vostra Eccellenza sincero affezionissimo amico

(μονογραφή τοῦ Ἐπιτομῆ)

9

¹Ἐπιστολὴ τοῦ Ἐπιτομῆ πρὸς τὸν Μαχμούτ Νταλιάνη³ στὴν Κωνσταντινούπολη.⁴

²Ἰωάννινα, 27 Νοεμβρίου 1807 (π. ἡ.)

³Στὸ ἄνω μέρος τῆς ἐπιστολῆς ἡ μονογραφή (τουράς) τοῦ Ἐπιτομῆ.⁵

⁴Ἐδικὴ μου Μαμαούταγα Νταλιάνι, μετὰ τὸν χαιρετισμὸν μου σε φανερόνῃ αὐτοῦ ἔρχοντε ἡ παρὸν ραγιαδὴς μου Κοτορτζινῆ⁶ με τὰ γελάδια νὰ σταθοῦν στο ἡβάρην⁷ πολὲς οὐρανὸς ἡμέρες καὶ νὰ μου τοὺς κυβερνήσις καλὰ τὰ πράματα δια χορτάρι καὶ

1. Ἐξισωματικὸς τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ τῆς Κέρκυρας, ὑπάσπιστῆς τοῦ Berthier.

2. Μετὰ τὴ λ. giunti γράφτηκε καὶ ἔπειτα διαγράφτηκε ἡ λ. che.

3. Πῆρε μέρος σὲ κίνηση κατὰ τοῦ Ἐπιτομῆ (βλ. II. Ἐπιτομῆ, Χρονογραφία τῆς Ἠπείρου, τ. 1, σ. 292).

4. Στὸν ἴδιο φάκελο καὶ ἡ γαλλικὴ μετάφραση τῆς ἐπιστολῆς. Βλ. καὶ ἐπιστ. ὑπ' ἀριθ. 11. Γενὰ τὴν Κωνσταντινούπολη βλ. II. Ἐπιτομῆ, Χρονογραφία, τ. 2, σ. 85-86.

5. Ἡ μονογραφή ἐδῶ φαίνεται γραμμένη ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Ἐπιτομῆ (βλ. σημ. 1 τῆς σ. 811, καθὼς καὶ πίν.).

6. Κοτορτζι, χωριὸ τῆς περιοχῆς Μαλακασίου (βλ. II. Ἐπιτομῆ, Χρονογραφία, τ. 2, σ. 335), σημ. Ἐπιτομῆ (βλ. ΜΕΕ, τ. 15, σ. 13).

7. Τουρκ. var=περιοσιὰ ἐδῶ περιοχὴ, δικαιοδοσιὰ.

να μὴν μου τοὺς ντουκουντίσι¹ κανέναν τήποτασ ὅσα να στίλο να το κυβερνίσω ὅσες
 ημέρες κάμουν και ηγιένε.²

1807, Νοέμβρις 27, Ιωάννενα³

~~Επιστολή~~
 Η επίσημη μαρτυρία ναχαίου, μετά λούκιζερβανίμι
 Σ 132 (σεφιντένα, ἀπὸ ἐξήκοντα ἑξαθρόν εργαίους
 117- με κολορήνη μελίγερμάσα ναχαθρόν σουλά
 117- ρον δοξί οχάρις ημέρες ἡνέμωλ' αὐτοῦ
 117- 2- νάσι κατὰ λατέρμαλα Παχοζέρι ἡνα
 117- 7- μὴν μετὶ νδουντίσι κανέναν ἴδιος ὅσο
 117- 11- ναίχο ναλομυδούσι ὅσοι ημέρες κάμουν
 ἡγιένε:~
 18X-19-
 2-8X
 812C
 9.X.L.B.50
 ARCHIVES NATIONALES
 27 9 6re
 1807, Νοέμβρις: 27
 Ιωάννενα

Ἡ ἐπιστολή ὑπ' ἀριθ. 9

(ANF, 33 AP 37 [AB XIX 1696], «Corr. d'Aly Pacha»)

1. Τουρκ. dokunmak=ἐγγίζω, θίγω, προσβάλλω, βλάπτω.

2. Στὸ ἀριστερὸ περιθώριο τῆς ἐπιστολῆς σημειώνονται με ἄλλο χέρι, ἐλάχι-
 στα ἀσκημένο στὴ γραφή, μερικὲς φράσεις, ἀπὸ τις ὁποῖες μπόρεσα νά διαβάσω μό-
 νο τὴν τελευταία: «με τὸ χέρι μου», με τὴ βοήθεια τῆς γαλλικῆς μεταφράσεως τῆς
 ἐπιστολῆς ὅπου σημειώνεται: «La presente est écrite par moi». Ἡ φράση αὐτὴ
 δείχνει πὼς ἡ δυσανάγνωστη ἀραβόσχημη αὐτὴ γραφή εἶναι τοῦ ἴδιου τοῦ Ἄλῃ πα-
 σᾶ (βλ. Πίν.). Πρβλ. καὶ Σωκρ. Β. Κουγέα, Τὸ Ἡπειρωτικὸν Ἀρχεῖον Σταύρου
 Ἰωάννου, «Ἡπειρωτικὰ Χρονικά» 14 (1939), σ. 64 σημ. 1 καὶ πίν. ἔναντι σ. 488.

3. Κάτω ἀπὸ τὴν ἡμερομηνία σημειώνεται με ἄλλο χέρι: 27 9bre.

Ἐπιστολὴ τοῦ Ἄλῃ πασᾶ πρὸς τὸν C. Berthier. Διαψεύδει τὴν πληροφορίαν ὅτι στρατιῶτες δικοὶ τοῦ σπὸ Πόρτο Παλέρμο (τῆς Β. Ἡπείρου) σήκωσαν τὰ ὄπλα ἐναντίον γαλλικῶν πλοίων.

Ἰωάννινα, 11/23 Δεκεμβρίου 1807

Στὸ κάτω μέρος τοῦ φ. 1^Γ τῆς ἐπιστολῆς σημειώνεται ὁ ἀποδέκτης: A S. E. il Sig. Generale Berthier, comandante in Capite, Governatore ecc. ecc. | in Corfù. (φ. 1^Γ) Eccellenza,

Col Sig. fratello del Console Pouqueville fui onorato del venerato foglio di V.E. di 17 corrente. Le rendo infinite grazie per la benignità e premura, con cui l' E.V. s'è compiaciuta a render noto a S.M.I. li servizj, che dovutamente le ho reso; non che per il consiglio, che come sincero amico mi onora, e siccome V.E. con tutta sincerità e franchezza mi scrive. Nel modo istesso ho l'onor' ancor io a rispondere e dirle, che sino da bel principio non nancai di preferire il mio attaccamento alla vostra nazione, prestandomene a tutto mio potere in ogni circostanza, locche fù anco motivo, che mi cagiono grandissimi spiaceri, fatiche et infinite spese, come ciò è noto a tutti, e non l'ignora ancor l' E.V.

E mentre considerato avea, che io fosse intieramente suo e coperto dalla validissima protezione di S.M.I., le di cui glorie e vincite le considerai sempre mie, sono rimasto deluso nel più piccolo a lei noto affare e non solo non potei aver rimpensa veruna per la fedele servitù prestata e mio zelo particolare; in anzi rimasi nel rossore e senza poter giustificarmene al modo. E peggio ancor, rilevando d'essere considerato ora amico non fedele, delle volte partigiano degli Inglesi et altre volte sotto altri consimili non sussistenti aspetti; e dando retta a quanto malignamente le scrive il Sig. Console, non manca d'ingiustamente lamentarsi mecco. E fino anco per le provigioni, per le quali dal primo giorno del loro costì arrivo fù il massimo mio scopo a fornirgli di tutto il bisognevole di vettovaglie, di comestibile et ogn'altro occorrente, come tutt' il mondo lo sà.

Non mi furono suicienti tanti e tali continui lamenti, m'anco con tutta sollecitudine m'ha spedito qui il mio segretario Colovio,¹ col dirmi che la mia gente nel Porto Palermo² levarono le armi, d'ordine mio, contro Francesi e loro navigli, rinconfermandolo quasi anco col suddetto venerato foglio, cosa che certamente né dalla mia mente passò per nulla, né mai fù verra; e spero che in apresso rilevò bene l' E.V. il verro fatto e dove segui. Per accertar soltanto l' E.V. della mia innocenza, non nancai di mandare costì il Mehemet effendi dragomano,³ con ordine di renderla vocalmente inteso di tutto.

1. Σπυρίδων Κολοβός, γραμματικὸς τοῦ Ἄλῃ πασᾶ· βλ. Π. Ἀραβαντινοῦ, Χρονογραφία, τ. 1, σ. 328 καὶ σημ. 1. —Α. Βορπε, L' Albanie, σ. 58-59. —Σ. Β. Κουγέα, ἔ. ἀ., πολλ.

2. Ὅρμος τῆς βορειοηπειρωτικῆς ἀκτῆς· βλ. ΜΕΕ, ἔκδ. β', τ. 19, σ. 460.

3. Γιὰ τὸν Guerini —Μεχμέτ βλ. Σπ. Π. Ἀραβαντινοῦ, Ἱστορία Ἀλῃ Πασᾶ, σ. 208 σημ. 1. —Α. Βορπε, L'Albanie et Napoléon, σ. 29-30. —Ἐμμ. Ροδοκωκάκη, Βοναπάρτης καὶ Ἰόνιοι Νῆσοι, σ. 216. —Κ. Γ. Μαχαιρᾶ, Πολιτικὴ καὶ Δικλωματικὴ Ἱστορία Λευκάδος, τ. 2, σ. 562 (ὅπου μάλλον ἐσφαλμένα ἀναφέρεται σὰν Cueri). —Ἰωάννου Λαμπρίδου, Ἡπειρωτικὰ Μελετήματα, τεῦχος 2ον, Ἀθῆναι 1887 (φωτομ. ἐπανέκδ. Ε.Η.Μ., Ἰωάννινα / Ἀθῆναι 1971), σ. 33 σημ. 1.

E desiderando di riconoscere realmente il fatto, come fù, e castigare | (φ.1^v) quelli, che cagionano li fra noi dissapori, non mancai di far venire qui il mio bulubasci,¹ che tengo a Porto Palermo, il quale rigorosamente costituendo, ho rilevato l'affare che | non | fù niente. E sè mai l' E.V. volesse pure riconoscerlo positivamente, trattengo qui esso mio bulubasci, e manda pure l' E.V. a questo loro Console la persona, che falsamente le ha asserito l'affare, per confutarlo e scoprir il verro. Et in tale modo operando, spero che l' E.V. non presterà facilmente tede alle parole dell'uno e dell'altro, e massime di quelli, che, come scacciati dal mio dominio, non è da dubitarsi, che studiino possibilmente a spargere delle sisanie per disgustarci.

Per conservar poi una buona armonia e sincera amicizia, che molto la desidero, e come me lo consiglia ancor l' E.V., io non sò più come contenermi, poicche l' E.V. spesso me ne ritrova delle omissioni; e conviene ogni volta convincerla et invece di continuare fra noi la desiderabile buona e pacifica corrispondenza. Me ne ritrovo sempre occupato a discutere le dissensioni, cosa che mi fà molto dubitare di non essere considerato veramente vostro, come dal principio mi dedicai.

In caso dunque ci fosse qualche altro scopo, e per ciò ogni volta si studia di ritrovare motivo di spiacere contro di me, suplico la sincerità dell' E.V. indicarmelo ciò pure francamente, per non rendermi in avvenire tedioso e sottomettermi al destino, che Iddio mio Signor ha prescritto per me.

Supplico l' E.V. ad agradire gli omaggi della mia più alta considerazione, e di credermi,

Dell' Eccellenza Vostra obbligissimo e sincero amico

Il Visir Aly Pascia

(μονογραφὴ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ)

Li 11/23 xbre 1807, Giannina

P.S. In questo punto mi venne da Costantinopoli un tartaro² et ecco anco lettere per V.E.

11

³Ἐπιστολὴ τοῦ Μαχμούτ Νταλιάνη ἀπὸ τὴν Κονίσπολη πρὸς τὸν C. Berthier.³

Κονίσπολη, 22 Δεκεμβρίου 1807 (π. ἡ.)

Ἐξοχοτατε καὶ εβγηνεστατε Γηνεραλη, ακρηβος σε χερετο. Γηα την εβγηνηκη σου γηαν της εξοχοτη σου εροτο.

Με το παρον μου σου φανερονο καμηα εξακοσια γηελαδηα που ηχεται μηληση με τον Αλη Πασα γηα να σας τα εδηνε, τους εστηλε εδο στεμενα καὶ τους εκιβερνησα με χορταρηα καὶ με ανθρωπους δηκη μου τα φηλιανε απο τον χατιρη⁴ της εξοχοτη σου καὶ ηστα χερηα μου ηνε. Καὶ οποτε σου κανουν χρηαν στεληνης καὶ τα περνης. Καὶ ης την καθε προσταγη σου εχο χρεους να ημε ετημος ος καθος αγαπημενος φηλος σου που ημε ηστον εξοχοτη σου. Καὶ απο τα τρεχουμενα εδοθε απο μερους μας σου τα

1. Τουρκ. bölük basi=ἀρχηγός, συνταγματάρχης, στρατιωτικός διοικητής μιᾶς περιοχῆς.

2. Τουρκ. tatar=ἔφιππος ταχυδρόμος.

3. Βλ. καὶ ἐπιστ. ὑπ' ἀριθ. 9.

4. Τουρκ. hatır=ἀνάμνηση, ἐξυπηρέτηση, κν. χατίρι.

λεγει ο άνθρωπος μου στοματικα την καθε κουβεντα. Καὶ δια αχρηο παλε, στηλε καημη να το φορτοσο.

Με αφα καὶ γηαν εφτηχηαν,

Αγαπημενο σου φηλος

Μαχμουτ Ταηλανης

(Τ. Σ.)

1807, Αντρηας 22, Κονησπολη

12

‘Επιστολὴ τοῦ Πέτση(;) ἀπὸ τὴν Πάργα πρὸς τὸν C. Berthier. Τοῦ ἀναφέρει ὅτι ὑπάρχουν δυσारेστημένοι Τούρκοι ἀγάδες ἐναντίον τοῦ ‘Αλῆ. Ζητᾷ ὁδηγίες γιὰ τὴν κατάλληλη χρησιμοποίησή τους γιὰ τοὺς σκοποὺς τῶν Γάλλων.¹

Πάργα, 15 ‘Ιανουαρίου 1808 (ν. ἡ.)

(φ. 1^Γ) Mon General,

J’ai l’honneur de donner avis a Votre Excellence que Mussa aga, fils ainé de Cazán aga, me fit demander un rendez vous secret. Je le lui accordai avant hier au soir et me donna pour nouvelles les nottes ci après détaillées.

Dimitorsti aga,² 2e d’Aly Pacha, vient d’aviser Mussa, qu’Aly donnait des ordres secrets pour préparer les Musulmans a se battre contre toutes les nations Européenes, qui s’unissaient en ce noment pour détruire la leur et leur religion.

Aly Pacha | (φ. 1^Υ) vient d’ordonner a tous ceux de Parga de se réunire aupres de Cazan aga, pour agir unanimement et avec la meme intelligence, quand ils recevront des ordres.

Que le moment etait pour se declarer ou pour ou contre Aly Pacha, que Mussa a servi seize années Aly et quil en fut toujours mecontent; du temps passé il servit les Russes et aujourd’hui il desire en faire autant avec les Français, en cas que la guerre ait lieu.

Si le Gouvernement Français le protege, il s’offre d’attaquer Aly Pacha le premier avec six ou 10.000 milles hommes.

Mussa aga s’offre de reunire aux Français tous les agas et habitants des environs de Parga. Et si la guerre existe, ils enverront a Corfou leur plus proches parents pour otages.

Cet homme | (φ. 2^Γ) desire connaitre les intentions de Votre Excellence, pour savoir a quoi se determiner. De mon coté j’ai assuré cet aga et les siens de votre protection particuliere.

Maintenant je desirerai, mon General, connaitre la conduite, que je dois tenir avec cet aga, car dans huit jours il viendra chercher ma réponse. Je l’ai tres bien reçu, mais ne le connaissant pas, je ne me fuite pas trop engagé avec lui.

1. Στὸ ἄνω ἀριστερὸ μέρος τοῦ φ. 1^Γ τῆς ἐπιστολῆς σημειώνεται: «a clas-ser dans la correspondance d’Aly Pacha».

2. Πιθανότατα εἶναι τὸ ἴδιο πρόσωπο μὲ τὸν Demir Dost, ποὺ ἀναφέρει ὁ Borpe, L’Albanie, σ. 133-135, 211-212 καὶ σημ. 2 τῆς σ. 211. Κατὰ τίς πληροφορίες τοῦ Borpe, ὁ DD. ὑπογράφει, μαζὶ μὲ ἄλλους προύχοντες τοῦ Γαρδικιοῦ καὶ τοῦ ‘Αργυρόκαστρου, ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Donzelot στίς 23-8-1811, μὲ τὴν ὁποία προτείνεται συμμαχία ἐνάντια στὸν ‘Αλῆ πασά.

Je vous prie d'agréer l'assurance de mon profond respect, avec lequel
 J'ai l'honneur d'être, mon General, de Votre Excellence
 le tres humble et tres obeissant serviteur
 Pétsis¹

Parga, le 15 Janvier 1808

13

Ἐπιστολὴ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ πρὸς τὸν C. Berthier, μὲ τὴν ὁποία ἀποκρούει διάφορες κατηγορίες ἐναντίον του.²

Ἰωάννινα, 11/23 Ἰανουαρίου 1808

Στὸ κάτω μέρος τοῦ φ. 1^Γ τῆς ἐπιστολῆς σημειώνεται ὁ ἀποδέκτης: Πρὸς τὸν Ἐξοχώτατον Γενεράλ Μπερτιέ, Διοικητὴν κτ. κτ. | Εἰς Κορφοῦς.

(φ. 1^Γ) Ἐξοχώτατε,

Μὲ τὸν ἐπὶ τοῦτου σταλμένον ἄνθρωπόν σας ἔλαβον τὸ φιλικόν σας γράμμα καὶ μὲ θλίψιν μου ἄκραν εἶδα τὰς ἀμφιβολίας σας εἰς τὸ σταθερὸν καὶ εἰλικρινές τῆς φιλίας μου πρὸς τὸ γένος τῆς Φράντζας, εἰς καιρὸν ὅπου ἐγὼ φερόμενος μὲ τὸν πλέα ἔνθερμον ζῆλον καὶ προθυμίαν εἰς ὅλον ἐκείνο ὅπου ἀποβλέπει πρὸς εὐχαρίστησίν σας, ἤλπιζα μὲ τοῦτο τὸ μέσον νὰ κάμω πλέον στενὴν τὴν προσκόλησίν μου πρὸς τὸν Μεγαλώτατον Αὐτοκράτορα καὶ νὰ τραβήσω εἰς τὸν ἑαυτὸν μου ἐξ ὀλοκλήρου τὴν ἀγάπην τῶν Φραντζέζων, εἰς τόσον ὅπου νὰ εἶναι ἀμετακίνητος καὶ ἀνεπίδεκτος κάθε λογῆς ἀμφιβολίας. Ἐναντίον τοιούτων ἐλπίδων μου ἐπιφορτίζομαι ἀκόμη καὶ ἀπὸ ἐγκλήματα, εἰς πράγματα ὅπου δὲν ἐνέχομαι τελείως καὶ εἶναι χωρὶς βᾶσιν ἀληθινήν, τὸ ὅποιον δικαίως ἠμπορῶ νὰ τὸ στοχασθῶ ὡς ἀποτέλεσμα τινῶν σκανδαλοποιῶν ἀνθρώπων, ὅπου δὲν καταγίνονται εἰς ἄλλο, παρὰ εἰς τὸ νὰ φέρουν σύγχυσιν ἀναμέσον μας. Ἀποκρίνομαι λοιπὸν εἰς τὰ προβλήματα σας.

Τὸ πρῶτον εἶναι διὰ τὸ ἐμπόδιον τῶν τροφῶν ἀπὸ τοῦτα τὰ μέρη εἰς τὰ νησιά. Καὶ τοῦτο εἶναι φανερώτατον λάθος καὶ μίᾶ ἀποδεδειγμένη διαβολὴ κακοποιῶν ἐναντίον μου, ἐπεὶδὴ ἀπὸ τὴν στιγμήν ὅπου ἡ Ἐξοχότης σας ἐφτάσατε εὐτυχῶς εἰς τοὺς Κορφοῦς ἔως τῆς σήμερον, κατὰ τὴν βεβαίωσιν ὅπου ἔχω ἀπὸ τὴν δουγάναν,³ εἶναι εὐγαλμένα γενήματα⁴ διὰ τὰ νησιά, μόνον ἀπὸ τὴνμποῦκιαν⁵ τῆς Πρεβέζης, τζήρια⁶ ἑπτὰ χιλιάδες φορτώματα,⁷ ὁμοίως καὶ ἑξακόσια γελάδια, ἔξω ἀπὸ τὰ ἄλλα κατὰ μέρος σκαλώματα⁸ τῶν τόπων μου, ὅπου ἀκατάπαυστα φορτώνονται τόσον γενήματα ὅσον καὶ ζῶα, χωρὶς κανένα ἐμπόδιον οὔτε ἐνόχλησιν παραμικράν εἰς κανένα ἀπὸ τοὺς νησιώτας

1. Δὲν μπόρεσα νὰ βρῶ τίποτε σχετικὸ γιὰ τὸν συντάκτη τῆς ἐπιστολῆς καὶ τοὺς ἀναφερόμενους σ' αὐτὴ Τούρκους ἀξιωματούχους.

2. Στὸν ἴδιο φάκελο ὑπάρχει ἡ ἐπιστολὴ στὰ ἰταλικά, καθὼς καὶ ἡ γαλλικὴ μετάφρασή της.

3. Ἰταλ. dogana=τελωνεῖο.

4. Σιτηρὰ καὶ ἀραβόσιτος.

5. Ἰταλ. bocca=στόμιο, λιμάνι.

6. Ἰταλ. circa=περίπου.

7. Τὸ κάθε φόρτωμα περίπου 88 ὀκάδες· βλ. Βασίλη Κρεμμυδά, Τὸ ἐμπόριο τῆς Πελοποννήσου στὸ 18ο αἰῶνα (1715-1792). (Μὲ βᾶση τὰ γαλλικὰ ἀρχεῖα), Ἀθήνα 1972, σ. 126 καὶ σημ. 5.

8. Λιμάνια (Μούρτου, Ἠγουμενίτσας, Πλαταριάς, Φαναρίου, Βόλας κλπ.).

ὁποῦ φωνίζου. “Αν ἀπὸ φυσικὴν ἔλλειψιν ζαχιρέδων¹ ἀκολούθησεν εἰς κἀνένα μέρος δυσκολία, αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ ὀνομασθῆ ἔμπόδιον, ἀγκαλὰ ἐγώ, καθὼς σᾶς ἔδωσα προ-
τῆτερα νὰ καταλάβετε, μὲ ὅλην τὴν ἔλλειψιν ὁποῦ πάσχουν κατὰ τὸ παρὸν τοῦτοι οἱ
τόποι ἀπὸ τροφάς, οὔτε ἔλειψα οὔτε θὰ λείψω νὰ κάμνω ὅσον εἶναι δυνατὸν διὰ τὴν εὐ-
χαρίστησίν σας.

Τὸ δεῦτερον πρόβλημα ἀποβλέπει εἰς τὴν μετὰ τῶν ‘Ιγκλέζων τάχα κοινωνίαν
μου. ‘Εγώ, ‘Εξοχώτατε, νομίζω ὅτι εἶναι ἀρκετὰ ὅσα προέγραψα, διὰ νὰ σᾶς καταπεί-
σουν διὰ λόγου μου, ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ παραιτήσω τὴν προσκόλησίν μου εἰς τοὺς
Φραντζέζους καὶ νὰ ζητῶ τὴν φιλίαν ἐκείνων, ὁποῦ εἶναι ἔχθροὶ τοῦ βασιλείου μου,
καθὼς καὶ τῆς Φραντζας, καὶ τὴν ὁποίαν τέλος πάντων ἐπαράβλεψα, καθὼς καὶ τῶν ἄλ-
λων ἀκόμη,² διὰ τὸν ζῆλον καὶ κλίσιν μου πρὸς τοὺς Φραντζέζους, καθὼς ἡ δοκιμὴ καὶ
ἡ πρᾶξις τὸ ἀπέδειξε. Καὶ διὰ τοῦτο τῶρα δὲν ἐκτείνωμαι περισσότερον, διὰ νὰ μὴ φανῶ
ὀχληρὸς. Σᾶς βεβαιῶ ὅμως ἐν εἰλικρινείᾳ, ὅτι ποτὲ δὲν ἔλαβα ταιαυτὴν ἰδέαν ἐξ ἐναν-
τίου, παρόντος καὶ τοῦ Κουσόλου | (φ. 1^V) κύρ Μπουκβήλ, μὲ ὅλην τὴν αὐστηρότητα
καὶ καταφρόνησιν ἕκαμα νὰ ἀπομακρυνθοῦν ἐκεῖνοι, ὁποῦ μὲ ἐν μπρῖκι ἠθέλησαν νὰ
πλησιάσουν εἰς τὴν Πρέβεζαν, ὅταν διέτριβα ἐκεῖ, καθὼς ἀπὸ τότε σᾶς τὸ ἔχω φανε-
ρῶσει. Τὸ ἴδιον ἠκολούθησε καὶ εἰς ἄλλο ἐν ὁποῦ ἐφάνη εἰς ἄλλο μέρος ἐκεῖ σιμμά. Τέ-
λος πάντων, ἀνίσως αὐτοὶ μὲ παρόμοια πολεμικὰ καράβια πλησιάζουν εἰς τοῦτα τὰ μέ-
ρη, ἐγώ τί ἠμπορῶ νὰ κάμω καὶ μὲ ποίαν δύναμιν νὰ τοὺς ἀνισταθῶ, ἀφ’ οὔ αὐτοὶ
ἀπερνοῦν καὶ αὐτόθεν σιμμά εἰς τὸ κάστρον τῶν Κορυφῶν, ὁμοίως καὶ εἰς τὰ ἄλλα νησιά,
καθὼς μανθάνω. “Οθεν οὔτε εἶναι δίκαιον νὰ μοῦ μετρηθῆ τοῦτο ὡς ἔγκλημα.

“Οσον δὲ διὰ τὸ τρίτον πρόβλημα, ὁποῦ ἀποβλέπει διὰ τὴν βοσικὴν τῶν ‘Αγιο-
μαυρητῶν εἰς τὴν ἀντίκρου στερεάν, εἰς τοῦτο κακῶς τοὺς εἰδοποίησαν πῶς ἦτον πο-
τὲ τοιαύτη συνήθεια, ἐπειδὴ ἡ πλαγιά μὲ ἐκεῖνα τὰ μέρη εἶναι ὑποστατικὰ ἔδικά
μου, καὶ ἀφ’ οὔ ἔφυγαν ἐκεῖθεν οἱ ραγιάδες μου καὶ ἀπέρασαν εἰς τὴν ‘Αγίαν Μαῦ-
ραν νὰ θέλουν τῶρα διὰ νὰ οἰκαιοποιῶνται καὶ τὸν τόπον μου καὶ νὰ τὸν μεταχειρί-
ζονται εἰς βοσικὴν. Αὐτὸ δὲν εἶναι δίκαιον, οὔτε ἡ ‘Εξοχότης σας τὸ κρίνετε εὐ-
λογον ἢ ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ. Εἶναι ὅμως μία φανερὴ πρόφασις ἐκείνων, διὰ
νὰ ἀθωώνουν τὸν ἑαυτὸν τους ἀπὸ τὸ ἔγκλημα ὁποῦ ἔχουν ἐπάνω εἰς τὴν ὑπόθε-
σιν τῶν κλεπτῶν, ὁποῦ ἀκατάπαυστα καὶ χωρὶς συστολῆν τοὺς μεταφέρουν εἰς τὴν
στερεάν καὶ κάμνουν τὰ μυρία κακά, φόνους εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ ἀθῶους ραγιάδες,
ἀρπαγὰς καὶ ζημίας πολυτρόπους ὁποῦ δὲν περιγράφονται, διὰ τὸ ὅποιον πολλὰκις
σᾶς ἐπαρεκάλεσα. Καὶ μὲ ὅλον ὁποῦ μοῦ ἐτάξετε τὴν διόρθωσιν αὐτοῦ τοῦ κακοῦ,
μὲ ὅλον τοῦτο μένει ἀκόμη ἀνερέγητος,³ | μάλιστα ὁποῦ | καὶ αὐτὸ εἶναι φυσικὰ μία
ἀπὸ τὰς οὐσιώδεις καὶ πρώτας αἰτίας εἰς τὴν σύγχυσιν τῆς γειτονικῆς ἀρμονίας,
καθὼς ἀκόμη καὶ εἰς τὴν δυσκολίαν τῆς μεταφορᾶς τῶν τροφῶν εἰς τὰ νησιά, διὰ
τὸν φόβον τῶν κλεπτῶν.

“Οθεν, καθὼς πάντοτε σᾶς ἐπαρεκάλεσα, τὸ ἴδιον κάμνω καὶ τῶρα, νὰ ἀπο-
ρίψετε κάθε λογῆς ἀμφιβολίαν ὁποῦ ἐλάβετε διὰ λόγου μου, νὰ μὴ δίδετε εὐκόλα ἀ-
κράσιν καὶ πίστιν εἰς τοιοῦτους χαϊρεκάκους καὶ σκανδαλοποιούς. Κάμνετε ἀκριβῆ
παρατήρησιν εἰς κάθε πρᾶγμα, καὶ θὰ βεβαιωθῆτε ἐντελῶς εἰς τὸ σταθερὸν τῆς φι-
λίας μου πρὸς τοὺς Φραντζέζους.

Δὲν ἀλῆσμονῶ ὅσα σᾶς προέγραψα, μάλιστα τὰ διαφυλάττω μὲ ὅλην τὴν προ-

1. Τουρκ. zahire=ἐφόδια, προμήθειες (λ. σὲ χρῆσιν ἀκόμη καὶ σήμερα σὲ πολ-
λὰ χωριά : ζαιρές=ζωοτροφές).

2. Πιθανότατα τῶν Ρώσων.

3. Μετὰ τὴ λ. αὐτὴ γράφτηκε καὶ ἔπειτα διαγράφηκε ἡ λ. ἀγκαλὰ.

θυμίαν και με άποφασιν τελείαν, όπου να είμαι αιωνίως άχώριστος από τους Φραντζέζους. Και με όλον όπου όσοι κακότροποι και κατατρεγμένοι από μέρους μου εύρισκονται εις τά αυτόθι δέν παύουν δια να μου διακόψουν την είσοδον τόσον δια τής θύρας καθώς και δια τής θυρίδος, έγώ όμως θα φυλάξω πάντοτε τόν ίδιον ζήλον μου προς τους Φραντζέζους και ή 'Εξοχότης σας ήμπορείτε να τό βεβαιωθήτε με την δοκιμήν εις όσον μου είναι δυνατόν δια να κάμω μαζή σας και να συντρέξω εις εύχαρίστησιν σας. Τοϋτος είναι ο στοχασμός μου και ή γνώμη μου, όπου έλπίζω με τό μέσον τής 'Εξοχότητός σας να φθάσουν έως και εις τās άγκάς του Μεγαλώτατου Αυτοκράτορος, με κάθε άλλην σύστασιν αναγκαίαν δια λόγου μου και δια την ασφάλειαν των συμφερόντων μου.

(φ. 2Γ) "Όθεν εις τό εξής άς λείψουν, παρακαλώ, από την 'Εξοχότητά σας τοιαύται άμφιβολίαι και δυσπιστίαι δια λόγου μου' μην εύχαριστείθε να με κάμνετε να πικραίνωμαι κάθε όλίγον χωρίς αίτιαν, από διαβολάς κακοτρόπων, με έπιφοροτισμόν έγκλημάτων, εις τά όποια δέν μετέχω παντελώς. Παρατηρήσετε τό άπ' αρχής έως τώρα φέρισμόν μου προς τους Φραντζέζους, και θα γνωρίσετε την καθαρότητα τής φιλίας μου. Μείνατε βέβαιος, ότι δέν ήμπορεί κανένα πράγμα να με κάμη δια να αλλάξω γνώμη και άποφασιν εις τό να είμαι δια πάντα φίλος των Φραντζέζων, έξω όταν οι ίδιοι θελήσουν να με άποδιώξουν.

Λαμβάνω την τιμήν να είμαι

Τής 'Εξοχότητός σας φίλος ειλικρινής δια πάντα
Βεζύρ 'Αλή Πασάς
(μονογραφή 'Αλή πασά)

1808, 'Ιανουαρίου 11/23, 'Ιωάννινα.

14

'Επιστολή του 'Αλή πασά προς τόν C. Berthier, με την όποία κατηγορεϊ τόν Pouqueville ως συκοφάντη.¹

'Ιωάννινα, 27 'Ιαν./8 Φεβρ. 1808

Στό κάτω μέρος του φ. 1Γ τής έπιστολής σημειώνεται ο άποδέκτης: A S.E. il Sig. Gen. Cesare Berthier, Gover. ecc. | in Corfù.

(φ. 1Γ) Eccellenza,

Fui debitamente onorato del ven(erato) foglio di V.E. con Giorgio Janco,² da cui rilevai con piacere le amichevole espressioni, che mi fa, per l'anientamento d'ogni dubbiosità fra la nostra amicizia e goddo infinitamente per la certezza, che ebbe circa alla mia innocenza e sincerità.

La primissima mia volontà e desiderio fu sempre di levar intieramente il motivo di tali insussistenti dubbiezze e rimanendo libero da tali spiaceri, aver l'opportunità prestarsi scambievolmente negli affari, che il dover dell'amicizia e vicinale armonia ci chiama.

In una lettera però, che in questi giorni mi pervenne dal Sig. Bessier per mezzo del Sig. Console Pouquevil, datata 2 novembre (oltre quella scrittami col Janco nel di 5 xbre), scopro con somo mio ramarico d'essere accusato come mancatore

1. Στόν ίδιο φάκελο και ή γαλλική μετάφραση τής έπιστολής.

2. 'Ισως πρόκειται για τόν Τζώρτζη Γιαννίτση, "Έλληνα άξιωματικό (του τάγματος του Χρηστάκη Καλόγερου) στην ύπηρεσία των Γάλλων (βλ. Δ. Α. Κοκκίνου, 'Η 'Ελληνική 'Επανάσταση, τ. 1, σ. 58).

al mio dovere «d'avermi rincresciuto la vicinanza de'Francesi», «d'aver sospeso le provigioni per le Isole», «di maltrattare gli isolani» et altre consimili accuse, che m'agitarono l'animo e mi levarono la quiete, e tanto più, perche speravo che non fosse più mottivo, ne sò da provare consimili spiaceri, ne V.E. da tediarla, non dubitando che come mio sincero amico prenderà parte per me.

L' E.V. fu con prove accertata tanto per la mia compiacenza nel veder, nella mia vicinanza, ed a me appresso quelli amici, che da lontano amai, quanto per la mia curra e premura, riguardo al libero trasporto d'ogni sorto di provigioni per le Isole, da tutta la mia giurisdizione, dal principio del loro arrivo sin'in presente, non che della buona accoglienza, che ad ogni circostanza prestatì agli isolani. Il fatto poi che dimostra evidentemente la mia concorrenza ad ogni loro piacere, mi giustifica abastantemente, senza maggiormente tediarla con altre prove.

Per tali amari spiaceri, che ne provo, non posso conoscere altro autore, senon il Sig. Pouquevil, poiche lui se n'ingegna a ritrovare tali calunie contro di me e n'ebbi molte prove, come non dubbitò avrò lo stesso anco l' E.V., a cui replicatamente ebbi l'onore di scrivere, che per tutto il tempo della sua stazione apresso di me, gli tenevo sempre la più vantaggiosa opinione, gli prestatì ogni accoglienza ed attenzione, l'ho compiaciuto ad ogni sua domanda, sebbene che moltissime volte s'è condotto contro il proprio di lui carattere e del buon concetto et amicizia che gli professavo.

(φ. 1^v) Colle false e ritrovate sue calunie sparse dappertutto arrivò il Sig. Console di disgustarmi con tutti li graduati Francesi, locche fu il motivo, che precedentemente mi lamentai verso l'E.V., e speravo, che come Lei m'è scritto, dietro le correzioni e consigli benignamente dattigli, avrebbe cambiato modo e si condurrebbe verso di me come amico; esso però persiste parimenti e non altro studia, che di ritrovare delle infamie e calunie contro di me, e non sò come avrò da convivere secco lui e come diffendermi nelle insidiose calunie, che continuamente mi à appresso li miei amici.

Le calunie verso V.E. avanzate dal Console, facile è il riconoscerle false, poiche la vicinanza dà l'oportunità di praticare il dovuto esame e riconoscere la mia sincerità, come lo fece sempre. Et avendo ben conosciuta la di lui predisposizione contro di me, vivo tranquillo, che non presta ascolto, come potrò però fare colli lontani, che non posso arrivare a smentirlo col fatto, fargli riconoscere la mia innocenza et attaccamento verso la nazione Francese e l'invidia e malignità del Console?

Ecco anco presentemente due false creazioni del Sig. Console. Una barca, proveniente dalle Isole, arrivò in Prevesa con delle persone con armi, et essendo arrivata nella bocca alquanto tardi, la mia guardia non gli permise di intrar nella città con fucilli, tenendo da me espresso ordine (come in altra circostanza lo fecci già noto a V.E.) di non permettere a chissessia incognito et armato d'introdursi liberamente ne'miei luocchi; e ciò anzi per non introdursi qualcheduno per parte de'nostri nemici Inglesi, che crociano le aque, e che succeder possa qualche inconveniente, come segui nel passato nella medesima capitale in Costantinopoli, che vi s'introdurono improvvisamente per li Dardanelli.¹

1. Τὸ γεγονός συνέβηκε στις ἀρχὲς τοῦ 1807, ὅταν ἀπορρίφθηκε ἀπὸ τὴν Πύλη ἡ ἀγγλικὴ πρόταση γιὰ ἀπομάκρυνση τοῦ Sébastiani (βλ. Μίλλερ, Ἡ Τουρκία καταρρέουσα, σ. 51-52 καὶ Μ. Θ. Λάσκαρι, Τὸ Ἀνατολικὸν Ζήτημα, σ. 28).

Dietro dunque tale mio ordine, la guardia li prese in deposito i fucili, senza li quali intrarono in Prevesa, e dopo aver fatto i rispettivi interessi loro, ritornando per imbarcarsi, ripresero i loro schioppi e se ne partirono pacificamente al lor destino. Il Sig. Pouquevil trasfigurando questo fatto lo ha divulgato dappertutto, rapresentandolo come principio d'ostilità e non dubito, che in tale aspetto l'avrà anco a V.E. avanzato. E sotto questo pretesto levò anco la famiglia prevesana di Stathachi,¹ e la 'mbarcò per le Isole, come mi fu riferito.

L'altra poi è, che non potendo dimostrare in altro modo la divulgata da lui cosa per l'intelligenza inglese, scrive ora dappertutto, che trovansi apresso di me incognitamente due Inglesi, per il che giuro avanti l'Altissimo Dio et il mio Profetia, che | (φ. 2^r) fuori di quelli, che vennero a Prevesa, in di lui presenza e sin d'allora partecipai anco V.E., e del motto pure della loro venuta e del mio modo che li trattai, non viddi né sentj altro Inglese nelle mie parti sino in presente. Io ho scritto ancor a V.E. che a riguardo de' Francesi abandonai non solo gli Inglesi, m'altri ancor² et adoprai tutte le mie forze per dare ogni possibile compiacenza alla nazione Francese e conservarmi la benevolenza e protezione del grand'Imperatore, perche poss'essere ancor partecipe delle generose sue beneficenze, come tutti quelli che fedelmente lo servirono. Et in tal modo predisposto e risoluto, sacrifico tutto per la di lui compiacenza.

In tale stato essendo, il vedere, che per motivo de' maligni non solo si deludono le mie speranze, m'anco si raffredda l'amicizia de' Francesi, et io vengo caluniato come mancatore. Quanto sia il dolore, che mi si caggiona, lascio l' E.V. a considerarlo, se mai potesse esser messa in dubbio la mia buona fede. Ho scritto ancor, che da Lei dipende a darmi la prova et allora se n'accernerà maggiormente della mia sincerità e fermezza verso li Francesi.

Io da bel principio dedicai me stesso nell'amicizia dell' E.V., dalla di cui benevolenza attendo tutto quel, che potrà essermi utile et avvantaggioso. Per ciò La suplico umilmente, volta il di Lei cuore verso di me, osserva con amichevole occhio ogni mia dirrezione. Non si contenta che io soffra tali spiaceri ingiustamente; e come sincero amico e vicino amabile, diffenda la mia innocenza in ogni circostanza; e s'incura per grazia a riprestinarmi nella benevolenza della nazione Francese, in cui mi consacrai da bel principio con fervido zelo et attaccamento e sarò inalterabile sino alla fine.

Suplico l' E.V. che succedendo qualche cosa nelle nostre vicinanze, notiziarmi direttamente subito, senza dar ascolto alli maligni, e le prometto, che non solo le renderò conto con tutta verità, m'eseguirò anco al momento il dovuto ripiego.

Ricorro coll'occlusa³ anco nelle grazie del Ser(enissimo) di Lei fratello e ritrovandolo conveniente e di mio dovere La suplico d'inoltrarla et acrescere le mie obbligazioni.

Sono con inalterabile stima e verro rispetto,

Di Vostra Eccellenza sincero amico

Il Visir Aly Pascià

(μονογραφη 'Αλή πασά)

27 Gennaro
Li _____ 1808, Giannina.
8 Febbraro

1. Δὲν μπόρεσα νὰ βρῶ πληροφορίες γιὰ τὴν ἀναφερόμενη οἰκογένεια.

2. Βλ. ἐπιστ. ὑπ' ἀριθ. 13.

3. 'Η ἐπόμενη ἐπιστ. ὑπ' ἀριθμ. 15.

Ἐπιστολὴ τοῦ Ἄλῃ πασᾶ πρὸς τὸν Ἀλέξανδρο Berthier. Διατυπώνει πολλοὺς ἐπαίνους γιὰ τὸν ἴδιο, τὴν οἰκογένειά του καὶ τοὺς Γάλλους. Κατηγορεῖ ἐξ ἄλλου τὸν Pouqueville πού μὲ συκοφαντίες προσπαθεῖ νὰ διαταράξῃ τὶς ἀγαθὲς τοὺς σχέσεις.

Ἰωάννινα, 27 Ἰαν./8 Φεβρ. 1808

Στὸ κάτω μέρος τοῦ φ. 1^Γ τῆς ἐπιστολῆς σημειώνεται ὁ ἀποδέκτης: A S(ua) A(ltezza) S(erenissima) Alessandro Berthier Contestabile | in Parigi.¹

(φ. 1^Γ) Altezza Seren(issima),

La soma benignità, con cui il Grandissimo Imperatore de' Francesi e Re d'Italia c'è condisceso d'accertare il mio ossequiosissimo zelo e proffondo rispetto verso S. M., onorandomi benignamente della preciosissima Sua sovrana grazia, mi diede un rapporto appresso tutti li Francesi soggetti di carattere.

La sincera amicizia poi e la buona armonia e corrispondenza, che regna fra l' Ecc. General Berthier, fratello di Vostra Serenità, e la mia persona, mi dà maggior relazione apresso Lei e più addito a presentarmene.

La fama della nobilissima loro famiglia, li degni e lodevolissimi meriti degli illustri loro soggetti e gli onorevolissimi caratteri, co' quali rincompensò giustamente S. M. li fedelmente prestati gli servizj, da molto tempo m'aveano ispirato nell'animo un vivo ossequiosissimo zelo verso li rispettabili loro soggetti; or dunque, che fortunatamente arrivò nelle mie vicinanze l' Ecc. suo fratello, considero me stesso felice, non dubitando che averò l'onore anco della di Lei amicizia e compattamento.

Non posso, mio Sig., rapresentare a S.A.S. quanta gioja e compiacenza ne provai, sentindo arrivare nella mia vicinanza una nazione, che da lontano stimava e venerava moltissimo. Confesso che dal momento che venne felicemente a Corfù l' Ecc. suo fratello s'è dimostrato verso di me nobilissimo e sincero amico e non mancai ancor io in ogni cosa, che era di mio potere, di dargli tutti li contrassegni della mia stima e dell'amichevole premura a di lui compiacenza e di tutta la Nazione.

Ε sebbene certi scandalosi e turbulenti non mancarono da tempo in tempo di senimare delle sisanie e spiaceri fra noi, per raffreddare la nostra amicizia e buona armonia, e particolarmente questo Sig. Console Pouquevil (il quale contro il di lui carattere e buona oppinione, che tenevo per lui, prestandogli ogni attenzione et onore). Non mancò pure d'essere il primo e di condursi verso di me in un modo, che non posso certamente crederlo che per mio nemico, poichè s'ingegna di ritrovare delle calunie insussistenti e le sparge da per tutto e protesta possibilmente di farmi in fin comparire trasgressore da'doveri dell'amicizia e del mio attaccamento verso la nazione Francese.

S.E., però, colla naturale sua soma prudenza e colla solita sincerità e benignità verso di me, esaminando la cosa, conobbe la mia sincerità ogni volta et à riconosciuto la mia buona fede e la ferma et inalterabile risoluzione che tengo di non separarmi | (φ. 1^Υ) giamai ad ogni circostanza dalla nazione Francese, pronto sempre a tutto sacrificare per il nome del Grand'Imperatore.

1. Ἡ ἐπιστ. ἀπευθύνεται περισσότερο στὸν C. Berthier, ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἦταν σίγουρος ὁ Ἄλῃς ὅτι θὰ διαβασθῆ προσεκτικὰ. Πρόκειται γιὰ ἓνα νέο τρόπο ἐξυμνήσεως καὶ ἀποκοιμίσεως τῶν ὑποψιῶν τοῦ Γάλλου διοικητῆ τῶν Ἑπτανήσων.

Spero, che la generosità e leale e sincera amicizia di S.E. Gen. Berthier mi renderà giustizia et accerterà per questo S.A.S., come spero, che tale mi dimostre-
rò in affetto in tutto quello che da me dipender potrà.

Ho l'onore dunque di suplicar S.A.S. donarmi il di Lei compattimento e con-
servarmi nella sua grazia e protezione; e giacchè si ritrova, per l'alta fortuna, vi-
cino a S.M.I. non mancar per gentilezza sua particolare tenermi in memoria, prote-
germi e beneficarmi nella circostanza.

E benchè l'Ecc. fratello il Generale, com'è ebbi l'onore di dire a S.A.S., dimo-
stra verso di me tutta la sincera amicizia e benevolenza, tutto ciò per maggiormen-
te amarmi e difendere il mio onore et interesse con maggior premura, si degna
per grazia, se 'l comanderà di fargli consapevole che me ne ritrovo anche onorato
del di Lei compattimento e protezione.

E con inalterabile stima e proffondi ossequiosi rispetti ho l'onore d'essere

Di Sua Altezza Serenissima servo et amico

Il Visir Aly Pascià
(μονογραφὴ Ἀλῆ πασᾶ)

Li 27 Gennaio
8 Febbraro 1808, Giannina.

16

'Επιστολὴ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ πρὸς τὸν C. Berthier.¹ Ἀναφέρει ὅτι ἀποστέλλει
τὸν ἐξουσιοδοτημένο ἐκπρόσωπό του Μεχμέτ ἐφέντη στὴν Κέρκυρα, ὁ ὁποῖος θὰ δώ-
σῃ λεπτομερῆ ἀναφορὰ στὸν Γάλλο διοικητή.²

Ἰωάννινα, 6 Φεβρουαρίου 1808 (π.ῆ.)

Ἐξοχώτατε,

Ἔλαβον τὴν γραφὴν σας καὶ εἶδον ἀκριβῶς τὰ γεγραμμένα. Ἐγὼ εἰς ὅσα
ἔφθασα νὰ σᾶς γράψω ἕως τώρα πάντοτε ἐμεταχειρίσθηκα εἰλικρίνειαν καὶ ἀλήθειαν,
πάσχωντας νὰ ἀποδείξω εἰς ὄλους τοὺς τρόπους καὶ τὰ καμώματα σύμφωνα μὲ τὰ
γράμματα. Τὸ ἴδιον ἔχω νὰ ἀκολουθήσω καὶ διὰ τὸ μέλλον καὶ εἰς τοῦτο νὰ μὴ
ἀμφιβάλτετε τελείως φθάνει μόνον νὰ ἡμπορῶ, καὶ δὲν θέλω λείπει ἀπὸ τὸ χρέος
τῆς φιλίας καὶ τῆς καλῆς ἀρμονίας, ὅπου ἐπιθυμῶ νὰ σώζεται ἀναμεταξύ μας.

Δὲν σᾶς βαραίνω μὲ ἐκτεταμένην ἀπόκρισίν μου εἰς ὅσα μοῦ ἐγράφετε. Ὡ-
μίλησα μετὰ τοῦ Κοσδόλου κύρ Μπουκβήλ τὰ δέοντα, καθὼς σᾶς γράφει καὶ ὁ ἴδιος.
Ἐγραψα εἰς πλάτος καὶ τῷ Δραγομάνῳ μου Μεχμέτ ἐφέντη, διὰ νὰ σᾶς πληροφο-
ρήσῃ εἰς ὅσον εἶναι ἡ ἀλήθεια καὶ ὅπου εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ ἀπὸ μέρους μου, συν-
τρέχωντας καὶ ἡ Ἐξοχότης σας εἰς ὅσον εἶναι ἀναγκαῖον ἀπὸ μέρους σας διὰ τὴν
διατήρησιν τῆς καλῆς φιλίας καὶ ἀρμονίας καὶ διὰ τὴν εὐκολοτέραν πρόβλεψιν τῶν
νησιῶν ἀπὸ κάθε πρᾶγμα ὅπου εὐρίσκεται.

Σᾶς εὐχομαι θεόθεν ὑγείαν καὶ κάθε εὐτυχίαν

Τῆς Ἐξοχότητός σας φίλος εἰλικρινῆς καὶ παντοτεινός
(μονογραφὴ Ἀλῆ πασᾶ)

1808, Φεβρουαρίου 6 Ε(θος) Π(αλαιόν), Ἰωάννινα.

1. Ἡ ἐπιστολὴ βρίσκεται στὸν ἴδιο φάκελο μεταφρασμένη στὰ γαλλικὰ καὶ
στὰ ἰταλικὰ.

2. Βλ. ἐπόμενῃ ἐπιστ. ὑπ' ἀριθ. 17.

'Επιστολή τοῦ Ἀλῆ πασᾶ πρὸς τὸν ὑπουργό του Μεχμέτ ἐφέντη. Τοῦ παραγγέλλει νὰ ἀνασκευάσῃ τις κατηγορίες τοῦ Berthier, παρέχοντάς του τις ἀπαραίτητες ὁδηγίες καὶ τὸ σχετικὸ ὕλικό.¹

Ἰωάννινα, 6 Φεβρουαρίου 1808 (π.ή.)

(φ. 1^Γ) Amatissimo Mecmet effendi, vi saluto.

O ricevuto la vostra lettera, come pure quella di Sua Eccellenza Generale Mberthier ed ὁ rilievo il loro contenuto; non risposi lungamente alle ricerche di Sua Eccellenza, per non sconcertarlo, mentre ad esso scrive il Sig. Console Bouquoville, dopo aver con esso lui concertata la risposta. Assicurate voi pure l'Eccellenza Sua che sempre sarò per rispettare quello che in tutte le mie lettere gli scrissi e gli farete vedere che ciò che dirsi corrisponde ai fatti. Non deve poi dare piena fede alle callunie ed insidie, che perversi uomini gli rappresentano a mio danno, che con tutti mezzi procuranno di raffreddare l'amicizia che corre fra li Francesi e me, e quindi vedermi decaduto dalla protezione e favore del potentissimo Imperatore, che arrivai di procurarmi con tante fatiche e con tanti servizj prestati alla Sua Grandezza.

Molto mi spiace nel vedere che Sua Eccellenza sia ancora persuasa, che io abbi proibito in tutte le mie rive e porti l'asportazione de' viveri per le Sette Isole, quando che all'incontro essi sono sempre liberamente aperti e da giorno in giorno non mancano di somministrare a dette Isole tutto il possibile alimento. Allorquando il Commissario venne a Prevesa, mi mercò quattro milla macinature di formento ed in questa circostanza cercanno l'effettuazione. La parte d'Arta, i di cui terreni la maggior parte appartengono a me ed a mio figlio, che le loro biade non sonno bastanti per il mantenimento della mia truppa, che mantengo in quelle parti, come pure in tutte le altre parti è una generale mancanza, massime in tale stagione d'inverno, che è impossibile il trasporto da Tricala ed altri lontani circondarj, essendo le innaccessibili montagnie tutte coperte dalle nevi, come voi ben sapette e come conosce tal verità il mondo tutto. I formenti tutti di Arta li ὁ consumatti nella passata estate, per la quantità di truppe che mantenevo stante la guerra co' Russi. In verità che tutta la parte di Arta è molto priva per il presente di formento ed orzo, a riserva di qualche picciolo quantità, la quale non è bastante per il mantenimento | (φ. 1^Υ) della città, eccettuando formentone che nelle ville potrei raccogliere qualche quantità, la quale, se occoresse alle Isole, potrei con sommo mio piacere farne la spedizione. La circostanza fa che la summa che Sua Eccellenza mi ricerca con decisiva maniera neggandola non si possa calcollare, | che | qual amichevole mancanza, e che continuasse a farmi talli ricerche, non potrei che calcollarle. Studiatte per cercarre un illegittimo motivo di discussione, che non credo mai

---

1. Βλ. προηγούμενη ἐπιστ. ὑπ' ἀριθ. 16. Ἡ ἐπιστ. μεταφρασμένη στὰ γαλλικά. Στὸ ἀνω ἀριστερὸ μέρος τοῦ φ. 1^Γ σημειώνεται ἡ ὁδηγία: «à traduire». Εἶναι περίεργο πὼς βρέθηκαν στὰ χέρια τοῦ Berthier οἱ ὁδηγίες τοῦ Ἀλῆ πασᾶ πρὸς τὸν Μεχμέτ. Φαίνεται πὼς ὁ Μεχμέτ ἔδωσε τὴν ἐπιστ. στὸν Β., γιὰ νὰ τεκμηριώσῃ ὅσα τοῦ ἀνέφερε, ἢ ἀπὸ δική του πρωτοβουλία ἢ ἀκολουθώντας μυστικὰς ὁδηγίες τοῦ Ἀλῆ· τὸ τελευταῖο αὐτὸ τὸ θεωροῦμε σὰν πιθανότερο, ἂν κρίνομε ἀπὸ τὸ ὕφος τῆς ἐπιστολῆς.

che Sua Eccellenza abbi tale riconoscenza per me; e posso giurare sul mio onore, che le ragioni adotte sonno verre e reali.

Riguardo poi alli manzi seicento cappi, eraano da molti giorni destinatti per mio espresso comando per Corfù.¹ Ecco il mio ordine alli pazani² mercanti che anno detti animalli; se mai fin ora li avessero datti di tosto, darli all' uomo che Sua Eccellenza aveva comissionato di riceverli. Per il prezzo che sarebbero per concrettare e se mai volessero impegnarsi di andarne a cercar ancora dall'istesso luoco degl'altri, io sarò sempre pronto di rilasciarne gl'ordini.

Nelli parti di Giannina montoni da venditta non si trovano, e quasi non ne abbiamo | la | decima parte di quanto ne ricerca Sua Eccellenza. Tutto ciò voglio fare ogni possibile, perche il medesimo mercante vaddi il più presto possibile nelle parti di Carlelli, dove si trovano presentemente quantità di proviggione, che se l'Eccellenza Sua, comme molte volte lo pregai di voler prendere una rissoluzione contro di ladri, che anno devastato tutte quelle provincie, per la libertà che anno di entrare e sortire senza alcun timore nella terra ferma. Allora sarebbesi fatta qualunque providenza per le Isole, onde provigionarle di viveri e legnia. Intanto che tal male si vò dilatando, io non mi posso assumere alcun impegno, mentre ogni cosa potrebbero liberamente usurpare detti ladri e ritirarsene al loro rifugio. Sarebbe anche facile che nel riuscire le mie guardie contro detti ladri prendessero equivoco contro li suditti delle Isole e succedesse anche qualche inconveniente, avrebbero campo allora le malevoli | (φ. 2^a) boche di gridare e detrarre contro di me, adossandomi ogni colpa, per sconcertarmi con Sua Eccellenza, che io sempre con ossequio riguardo e mi comprometto nelle potenti deliberazioni dell' E^a S^a, onde porga un argine e fine a tanti mali, ed in seguito sarà di mia curra il procurare possibilmente l'utilità delle Isole.

Mi scrive pure l' E. S^a, che mio figlio Veli pascià à pure innobite le provigionni nei suoi statti, cosa che mai fu né che mai avrebbe fatta. Accio possa Sua Eccellenza persuadersi, che fu una patente calunia contro mio figlio, come lo fu pure anche di me, eccovi la stessa lettera che jeri ne ò ricevuta da Veli pascià,³ e prego che S.E^a ponderi la maniera, con la qualle | mio | figlio si comporte verso li Francesi e contro li Inglesi. E se mai non prestasse fede al rescritto, potrà farmi il favore di assicurarsene dalli medemi Francesi, quando con i loro bastimenti saranno giunti in Corfù; dalla medema sua lettera potrà rillevare l'E.S^a quanto anche mio figlio è angustiatto per mancanza di biade, e come dunque potrà esser vero che esso impedisse le provigionni alle Isole, quando non ne à per lui stesso.

L'affar successo contro gl' Inglesi, li marinari presi prigionierri fanno smentire la calunia che ci fu adossatta, che noi abbiamo corrispondenza con gl'Inglesi. Ditte a S.E^a che non sarà mai verro, come vi disse, che io abbi scritto agl'Inglesi e che la mia lettera cadette in suo potere, che non è bastantemente informato, che ne faccia maggiori indagini, mentre che io mi affretto di fargli conoscere che sonno del tutto innocente. Eccone anche in quest'occasione una palse calunia, che

1. Μάλλον πρόκειται για την αποστολή την αναφερόμενη στις έπιστ. ύπ' αριθμ. 9 και 11.

2. Διάβ. paesani.

3. Δέν βρήκα στον φάκελο την αναφερόμενη έπιστ. του Βελή. (Για τον Βελή πασά βλ. Σπ. II. 'Αραβαντινού, 'Ιστορία του 'Αλή πασά, σ. 215 κ. έ.).

a forza vogliono adossarmi, ma Sua Eccellenza mi fa un grandissimo torto di credermi per tale. Il mio Governo gl'Inglese non li conosce per amici, allorché gli soano già nemici; e come potrei io far all'incontrario di quello che fa il mio Governo per far disgustare li Francesi, con i qualli conservammo amicizia leale?

Girano in queste acque bastimenti inglesi; ò desiderio ed ò anche la forza di vendicarmi contro di loro, per aver pre- (φ. 2^v) sate due mie barche, che venivano da Morea dirette per Prevesa con carico di mia appartenenza. Lo stesso pure anno fatto di un bastimento carico ricamente da mercanti miei sudditi di Giannina, che veniva da Triesti per qui diretto; lo condussero a Malta, anno già venduto il bastimento e mercanzie. Asseconda degl'ordini del mio Governo, ò disposto guardie in tutte le mie rive, per non permettere ad essi che possano dissendere a terra, e massime per le notizie, che ne ò da varie parti, che nel Mar Ionio vadino radunandosi molti bastimenti inglesi e sempre sonno in pensiero e rinforzo le mie guardie, onde non arrivino a porre piede in qualche mio lucho o porto; e sempre sarò pronto di rivolgere tutte le mie forze contro di essi. E per assicurazioni leali di quanto significo, prego voglia l'Eccellenza Sua dar pienna fede a quanto sarò per operare.

E nel medemo tempo ò supplicata di non dar retta a malevoli voci ed a insanne calunie, che la malvagità d'uomini soliti a trovarsi. Fra i cetti delle persone e nelle società procuranno d'adossarmi e di tenermi per sempre qual sincero ed attaccatissimo amico per li Francesi, massime che non ò mai mancato, ne mancherò di prestarle qualunque servizio, com'è di mio dovere, e con particolare genio di servire la nazione Francese e l'Eccellenza Sua, che tanto merita per le sue particolari qualità. Spero di esser più in appresso considerato e goderne il favore che tanto desidero.

Statte bene.¹

1808, febraro 6 Giannina.

18

Ἐπιστολὴ τοῦ Ἄλῆ πασᾶ πρὸς τὸν C. Berthier, μετὰ τὴν ὁποίαν τοῦ γνωστοποιεῖ ὅτι, περιμένει ὁδηγίαν τῆς Πύλης σχετικὰ μετὰ τὸ θέμα τοῦ Βουθρωτοῦ.²

Ἰωάννινα, 3/15 Μαρτίου 1808

Στὸ κάτω μέρος τοῦ φ. 1^r τῆς ἐπιστολῆς σημειώνεται ὁ ἀποδέκτης: A S.E. il Sig. General Berthier, Governatore ecc. ecc. | in Corfù.

(φ. 1^r) Eccellenza,

Me ne ritrovo coll'onore di due venerati fogli di V.E. de' 2 e 10 corrente e rilevando le amichevoli sue espressioni, ne provai somo piacere; spiacemi però infinitamente, non sapendo cosa rispondere circa la domanda di Bucintrò, del che mi fà menzione anco il Sig. Commissario.

V.E., come pure il sig. sudetto, m'insinuate a non opporre ad un'affare concertato fra li due Imperj.³ Ma le giuro avanti Iddio et il mio onore, che sin' in questo momento non ho la più piccola notizia, perciò dalla parte del mio Governo, a cui sino da primo momento che V.E. m'onorò non manca d'avanzare lo mie istanze,

1. Ἡ ἐπιστολὴ δὲν ἔχει μονογραφὴ τοῦ Ἄλῆ οὔτε καὶ σημειώνεται στὸ τέλος τὸ ὄνομά του.

2. Ἡ ἐπιστ. μεταφρασμένη στὰ γαλλικά.

3. Δηλ. Γαλλίας - Τουρκίας (βλ. καὶ ἄλλου στὴν ἴδια ἐπιστολῇ).

acciò mi dieno le dovute istruzioni e spero che sino alla fine del corrente mese (S.N.) potrò avere le risposte; se l'extraordinario inverno permettesse, potui averle più sollecitamente.

Eseguiò religiosamente gli ordini della Sublime Porta e perciò suplico l'E.V. a non dubitare nulla e subito che le averò, mi darò l'onore a parteciparla; e soltanto viene supplicata d'accordarmi graziosamente la sudetta proroga; esebendomi, come fo noto anco al Sig. Commissario, di prestarmi a tutte le mie forze a qualunque presidio, che si rendesse necessario a difesa delle Isole in questo frateempo.

Negli affari che da me solo dipenderano, mi prestai sempre possibilmente senza domandare cosa alcuna al mio Governo; ma l'affar di Bucintrò riguarda direttamente il mio Devleti e tutta la Nazione e non posso in consanguenza arbitrare senz'apósito comando.

(φ. 1^v) S'acerta l'E.V., che non desidero mai privarmi dell'amicizia della sua Nazione, né separarmi da'Francesi in più che vivo, anzi procurerò in ogni circostanza di mostrarmi verro e pronto amico.

Parlassimo col Sig. Pouqueville circa alla di lui costì venuta et abbiamo eredito oportuno che resta qui, sino alle risposte del mio Governo et allora sarà esso il portatore delle medesime, con ogni altro relativo discorso.

Mi continua per favore suplico l'E.V. la di Lei sincera amicizia, poiche sono colla più proffonda stima,

di V.E. sincero amico

Il Visir Aly Pascia

(μονογραφῆ Ἀλῆ πασᾶ)

Li 3/15 Marzo 1808, Giannina.

19

Ἡ Ἀλῆς συμφωνεῖ μετὰ τὴν ἀπόφαση τοῦ Berthier νὰ σταματήσῃ ὁ τελευταῖος αὐτὸς κάθ' ἐνέργεια,¹ μέχρι νὰ ἔλθῃ ἡ ἀπάντησῃ ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη.

Ἰωάννινα, 10/22 Μαρτίου 1808

Στὸ κάτω μέρος τῆς ἐπιστολῆς σημειώνεται ὁ ἀποδέκτης: A S. E. il Sig. Gen. Berthier, Gov. eec. ecc. | in Corfù.

Eccellenza,

Col' arrivo del Sig. ajutante di campo di V.E. fu onorato de'due di Lei foglj, de'quali rilevai con piacere, che V.E. sospenderà ogni passo, sino all'arrivo della risposta da Costantinopoli, che col ritorno dello spedito apositamente mio tartaro l'attendo e non mancherò subito, che l'avrò, di parteciparla al prelodato Sig. ajutante, come Lei desidera. E giacche l'E.V. ha creduto bene che resta qui sino a tal'epoca, lo giudico ottimo ancor io.

Et intanto La suplico di agradire i miei ossequiosi rispetti e l'inalterabile stima, con cui ho l'onore d'essere

Di Vostra Eccellenza sincero amico

Il Visir Aly Pascia

(μονογραφῆ Ἀλῆ πασᾶ)

Li 10/22 Marzo 1808, Giannina.

1. Ἡ ἐπιστ. ἀναφέρεται στὴν ὑπόθεση τοῦ Βουθρωτοῦ (βλ. καὶ προηγ. ἐπιστ. ἀριθ. 18).

ΠΙΝΑΚΑΣ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

Στὸν πίνακα καταχωρίζονται τὰ ὀνόματα προσώπων καὶ τόπων ποῦ ὑπάρχουν στὶς ἐπιστολές, δημοσιευόμενες ἐδῶ ἢ ἔχι, ὅσες χρησιμοποιήθηκαν στὴν ἐργασία. Δὲν καταχωρίζονται λέξεις ποῦ εἶναι φυσικὸ νὰ ἀναφέρονται πολὺ συχνὰ (ὅπως Ἀλῆ πασᾶς, Berthier, Ἰωάννινα, Κέρκυρα, Γάλλοι κ.λ.).

Οἱ ἀραβικοὶ ἀριθμοὶ δηλώνουν τὶς δημοσιευόμενες ἐπιστολές, ἐνῶ οἱ λατινικοὶ ἀναφέρονται στὶς ἀδημοσίευτες, μὲ βάση τῶν παρακάτω κατάλογο :

- I. Ἐπιστολὴ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῆς 14/26 Αὐγ. 1807.
- II. Ἐπιστολὴ τοῦ Rouqueville τῆς 1 Σεπτ. 1807.
- III. Ἐπιστολὴ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῆς 6/18 Σεπτ. 1807.
- IV. Ἐπιστολὴ τοῦ Σπυρ. Κολοβοῦ τῆς 22 Ὀκτ. 1807.
- V. Ἐπιστολὴ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῆς 22 Ὀκτ. 1807.
- VI. Ἐπιστολὴ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῆς 7/19 Δεκ. 1807.
- VII. Ἐπιστολὴ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῆς 15/27 Δεκ. 1807.
- VIII. Ἐπιστολὴ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῆς 27 Ἰαν. 1808.
- IX. Ἐπιστολὴ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῆς 14/26 Φεβρ. 1808.
- X. Ἐπιστολὴ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῆς 5/17 Μαρτ. 1808.
- XI. Ἐπιστολὴ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῆς 10/22 Μαρτ. 1808.
- XII. Ἐπιστολὴ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ ἀχρονολόγητη.
- XIII. Ἐπιστολὴ φυλακισμένων τοῦ Ἀλῆ πασᾶ πρὸς τὸν Rouqueville ἀχρονολόγητη.

Ἁγία Κυριακὴ 2	Χρῖστος, μαγιὸρ 2
Ἁγία Μαύρα (ἢ Μάβρα) 13, XIII (βλ. καὶ Santa Maura)	Colond (: Σπυρ. Κολοβός) 10, VI, XII
Ἁγυιά 2	Comparos 6
Alessandria IV	Costantinopoli 10, 14, 19, IX
Andrico di Galaxidi IV	Dardanelli 14
Arta 4, 17	Dezaro II
Berati IX	Dimitorsti aga 12
Berthier Al. 15	Dugier II
Bessier Giul. 3, 8, 14	Fleury II
Bourbaki (: Βούρβαχης) II	Forestier 7
Bucintrò (: Βουθρωτό) 18, IX	Francia 8, Φράντζα 13
Calamo 6, 7	Frank (Dr) XI
Cara Christos 6	Galaxidi IV
Carlelli ἢ Carlely 7, 17	Hassan effendi IX
Cazan aga 12	Inglesi 8, 10, 13, 14, 17, VII
Cerigo (: Κύθηρα) IV	Isole Ioniche 3 (βλ. Sette Isole)
Cherie effendi II	Italia VII
	Ἰθάκη V

- Janco Giorgio** 14
Katchiki Demetrios II
Κονίσπολη T 9, 11
Κοτορτζινοί 9
Libohovo IX
Μαχμούτ Νταλιάνης 9, 11
Malta 17
Mar Ionio 17
Marmont I
Μεχμέτ 'Εφέντης ἢ Mehemet effendi
 10, 16, 17, VI, VII, XII
Morea 17
Μόρφν 2
Μπαραχᾶς 'Ιωάννης V
Muhtarascia VII
Musenga Luigi IV
Mussa aga 12
Ναπολέων* 1
Ναύπακτος V
Πάργα ἢ Parga 2, 5, 12
Pariggi 15
Pétsis 12
Pogdoriani IX
Polonia 8
Porto Palermo 10, VII
Πούλης (καπετάν) XIII
Pouqueville F. 14, 15, 16, 17, 18, I,
 X, XIII· Μπουκβιλ 1· Κονσόλος
 13· Console 10
Pouqueville H. 10, III
Preveza ἢ Πρέβεζα 4, 7, 13, 14, 17,
 IV, V, VII
Rumelia 5
Russi ἢ Ρῶσσοι 3, 12, 17, V
Saccuffani 7
Salagora 5
Santa Maura 3, 7
Santi Quaranta IX
Sapienze VI
Schilodimos 6
Sciachi Giorgio 6
Segnavin ἢ Siniavin 8, IV
Σενίτζα 2
Sette Isole 5, 6, 8, 17
Σπαθᾶρι 2
Statachi 14
Tricala 17
Triesti 17
Veli pascia 17
Zanetti 8

* Τὸ ὄνομα τοῦ Γάλλου αὐτοκράτορα μόνο μιὰ φορὰ ἀναφέρεται· ὅπου ἄλλοῦ ἀρχει στίς ἐπιστολές, καὶ ὑπάρχει πολὺ συχνά, σημειώνεται ὡς : «Sua Maestà imperatore e Re».

ALY PACHA ET LES ILES IONIENNES LORS DE LA SECONDE OCCUPATION FRANÇAISE

(Documents inédits des archives Berthier)

R é s u m é

Ce travail a pour objet de présenter 32 lettres, dont la plupart furent envoyées par Aly pacha au général César Berthier, gouverneur (août 1807 - mars 1808) des Iles Ioniennes lors de la seconde occupation française (1807-1814). Ces documents, qui portent une date allant du 16/28 août 1807 au 10/22 mars 1808, sont conservés aux Archives Nationales de France (dossier no. 33 AP 37 [= AB XIX 1696]: «Correspondance d'Aly Pacha»). On a choisi d'étudier ici 19 de ces lettres qui présentent un intérêt particulier.

Après avoir traité brièvement des relations qu'Aly pacha avait établies avec les Français républicains lors de la première occupation des Iles Ioniennes (1797-1799), l'auteur s'étend sur les questions qui font l'objet des lettres échangées entre Aly pacha et Berthier. On constate qu'Aly avait besoin de l'appui des Français d'une part pour étendre son pouvoir sur les Iles Ioniennes et d'autre part pour venir à bout de la résistance armée des Grecs. En second lieu, les document ici étudiés engagent à penser que le général français, qui avait en vent des rumeurs selon lesquels Aly pacha se serait mis en rapport avec les Anglais, a essayé de soustraire son puissant voisin à l'influence britannique et de s'assurer de son aide afin de résoudre les graves problèmes que posait le ravitaillement des Iles Ioniennes.